

ՍՈՒՆԻ ԳԵՐԱՄԱՃԵԼՆ

ԴՐՊԵԼՆԻ

ԼՐԵՅՈՅՅ

1935

ԺԶ. ՏԱՐԻ

Տպագրութիւն ՏԵՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ, Փարիզ

Ի համար 8 ֆրանք կամ 2 շիլլին:
4 անգ. Պոլիս՝ 50 դրոշ:

059

4-13

Բ

ՆՈՒԻՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ. Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Վ. Ե. ՀԱՓԱՌ

Տ. Տ. ԽՈՐԷՆ ՍՐԲԱԶՆԱԳՈՅՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Ի Ս. ԷԶՄԻԱՄԻՆ

Տ. Տ. ՍԱՀԱԿ Բ. ԽԱՊԱՅԵԱՆ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՏԱՆՆ ԿԻՂԻԿԻՈՅ

(Այժմ ի Սուրբա, Անթիլիաս)

ԱԹՈՌԱԿԻՑ Տ. Տ. ԲԱԲԳԷՆ Ս. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Տ. ԹՈՐԳՈՄ Ս. ԱՐԲԵՊԻՍԿ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

Պատրիարք Հայոց Ս. Երուսաղեմի

Տ. ՄԵՍՐՈՎՊ Ս. ԱՐԲԵՊԻՍԿ. ՆԱՐՈՑԵԱՆ

Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

5659-2011

Գ

ՏԱՐԵՄՈՒՏՔ ԸՍՏ ՆՈՐ ՏՕՄԱՐԻ

Փրկչական Թուական	1	ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1935	
Փոքր Ազարիայի Յի — 320	3	Ապրիլ	»
Բուն Հայոց Թուական ՏՆԻԷ - ՏՆԻԸ			
(4427 - 28)	19	Օգոստոս	»
Տօմարական Թուական Հայոց, ՌՅՁԴ - ՁԵ			
(1384 - 85)	24	Օգոստոս	»
Հրէից Թուական 5696	26	Սեպտ.	»
Արաբ. Հիճրէթի Թւկն. 1354	27	Ապրիլ	»
Թրք. Ելմուական »	1	Յունիս	»

☆☆

ԸՍՏ ՆՈՐ ՏՕՄԱՐԻ

Տարեգիր	Տ.
Իննեւտասներեակ	17
Վերադիր	25
Եօթներեակ	2.
Տանուկէր	Ջրիոս

ԷԶՄԻԱԾՆԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆԱԹՈՒՂԹ
իրբեւ ցօղ օրհնութեան Տարեցոյցիս վրայ կաթկեամ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ
վեհափառ Կաթողիկոս
եւ Գերագոյն Պատրիարքի
Նախագահութեամբ
ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԳ
ԹԻՒ 515

4 Փետրուար 1934

Ս. ԷԶՄԻԱԾԻՆ

Մեծարգոյ Սիմոն Գափամաշեան

Ազգիս վեհափառ Հայրապետը ջերժ տալու
լոյս Յունուար 9ի գրութիւնն ստացել է ջեր
կազմած Տարեցոյցով եւ իւր Հայրապետա-
կան գոհունակութիւնն եւ օրհնութիւնը
յայտնում է ջեր ջեր արտայայտած ողբիա-
կան զգացմանց եւ Ամերիկայի Թեմին Առաջ-
նորդ Տ. Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոս Գուրեանի
եղերական մահուան առթիւ յայտնած վըշ-
տակցութեան համար:

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի
ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Քարտուղար՝ Կ. ՔՈԶԱՐԵԱՆ

ՊՍԱԿԻ ՀԱՄԱՐ ԱՐԳԻԼԵԱԼ ՕՐԵՐ

Ըստ եկեղեցական կանոնի պսակ օրհնելու համար
արգելեալ օրերն են

1. Հինգ տաղաւարներու Մեռելոցի օրերը:

2. Ս. Ծննդեան, Անուանակոչութեան, Տեառնընդա-
ռաջի, Աւետման եւ Համբարձման օրերը:

3. Ամբողջ Մեծ Պահոց եւ զատական առաջին ու յ-
րերը, այսինքն Բարեկենդանէ մինչեւ Նոր Կիւրակէ:

4. Առաջաւորաց, Վարդավառի, Վերափոխման, Խաչ-
վերացի, Յիսնակի եւ Ս. Ծննդեան շարձապահոց հինգ
օրերը:

Մնացեալ բոլոր օրերու մէջ կարելի է պսակ օրհնել:

✠✠

ՏԱՐԻՈՅՆ ԶՈՐՍ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՏԵՒՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Գարուն եւ հասարակած	92 օր.	19 ժամ 38 վայրկեան
		կը սկսի Մարտ 21ին
Ամառ եւ արեւադարձ	93 օր.	14 ժամ 54 վայրկեան
		կը սկսի Յունիս 23ին
Աշուն եւ հասարակած	89 օր.	18 ժամ 53 վայրկեան
		կը սկսի Սեպտ. 23ին
Զմեռ եւ արեւադարձ	89 օր.	19 ժամ 27 վայրկեան
		կը սկսի Դեկտ. 22ին
	365 օր	5 ժամ 54 վայրկեան

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆԵՐ

ՕՐ ԾՆՆԴԵԱՆ	Կիր. Յուն. 6
Բարեկենդան Առաջ. պահոց	» Փետր. 10
Տեառներն առաջ	Եշ. » 14
Ս. Սարգիս	Շր. » 16
Բուն Բարեկենդան	Կիր. Մարտ 3
Օր Աւետման	Կիր. Ապր. 7
ԶԱՏԻԿ	Կիր. » 21
Երեւման խաչ	Կիր. Մայիս 19
ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ	Եշ. » 30
Հոգեգալուստ	Կիր. Յունիս 9
Բարեկենդան Ս. Լուսաւորչի պահոց	» » 30
Դիւտ Նշխարաց Ս. Գր. Լուսաւորչի	» Յունիս 6
Բարեկենդան Վարդափառի պահոց	» » 21
ՎԱՐԴԱՎԱՌ	» » 28
Բարեկենդան Ս. Աստուածածնի պահոց	» Յուլիս 11
Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի	» » 18
Բարեկենդան պահոց խաչվերացի	» Սեպտ. 8
ԽԱՉՎԵՐԱՅ	» » 15
Բարեկենդան վարագայ Ս. Խաչի	» » 22
Վարագայ Ս. Խաչ	» » 29
Դիւտ խաչ	» Հոկտ. 27
Հրեշտակապետաց	Շրթ. Նոյ. 9
Բարեկենդան Յիսնակաց	Կիր. » 17
Բարեկենդան Ս. Յակոբայ պահոց	» Դեկտ. 8
Ս. Յակոբ	Շրթ. » 14
Բարեկենդան Ս. Ծննդեան պահոց	Կիր. » 29

ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

Լտ.	Լատինաց
Յն.	Յունաց
Յայսմ.	Ըստ Յայսմաւորաց
Տօմ.	Ըստ Տօմարին Հայոց

☆☆☆

ԿԱՐԵԻՈՐ ԳԻՏԵԼԻՔ.— Հին տօմարի համապատասխան ամսաթիւը նոր տօմարով դառնելու համար կը բաւէ հետոյն վրայ աւելցնել 13 թիւը եւ կ'ստացուի նորը: Այսպէս հին տօմարով Յունուարի մէկը կ'ըլլայ նոր տօմարով 14: — Իսկ ըստ արաբական միտքին՝ տարին երկու բաժանումներ ունի, առաջինը՝ խորտէլէզ եւ երկրորդը՝ Գասրմ: Առաջինը կը սկսի Մայիս 6ին, եւ երկրորդը Նոյ. 8ին: Այս պատճառաւ այս տարի դանց ըրինք նշանակել նախ մեր տարեցոյցին մէջ ըստ յուլեան տօմարի ամսաթիւերը, յետոյ ամէն մի օրուան առջեւ Խորտէլէզի եւ կամ Գասրմի յատուկ թիւերը, ինչպէս ցարդ սովոր էինք ընել, այս յիշատակութիւնը բաւ համարելով:

ՔԱՆԻ ՍԸ ԲԱՌ ԻՐ ՆԱԽԱԲԱՆ

ՏԱՐԵՑՈՅՑ տուրիկն է (հովուական մախաղ)՝ պարզուկ հովուին ուսն կախ՝ ուր կը հաւարէ այդ խեղճը՝ մարգերու, դաշտերու մէջ կամ անտառներու, ջուրերու եզրը, լեռներու բարձունքը ծափառական՝ իր քայլերուն առջեւ պատահածներ։ Էս ալ նոյնը կը փորձեմ՝ լաւագոյններու հետ մտնուելով, իմ պրպտումներուս մէջ, զանոնք նուիրելու իմիջներուս։ Այս առթիւ գողտը սիրոյ զեղումներով համագրաւուած՝ չեմ ուզեր լռիւն սրօղել շնորհապարտ զգացումներս այն ազնիւ քաջալերին համար՝ որ երկար տարիներ կենան պարգեւած է այս համեստ ձեռնարկիս. անոր սնունդն է հանրային ներողամիտ գնահատում եւ ասի նոր փաստ է թէ մեր դարաւոր ցեղը, ժամանակին հարուածներէն բնաւ չազդուած՝ իր կենսունակ ճարձակումով դեռ կը պահէ անեղձ՝ սուրբ աւանդութիւններու բոլորջներ։

Գիտեմ թէ շուրջս Գրականութեան շքեղ պալատներ կը բարձրանան. ի՞նչ յաւակնութիւն՝ անոնց կողքին լարել տողաւարիկս. բայց չե՞մ որ շատ անգամ անշուք հովանոցակ մը չխանգարեր ընդհանուր սիրուն համադրութիւնը։ Ներկայիս երբ Արեւելքը թողած՝ Արեւմուտք կը դառնամ՝ ծննդավայրիս պատկերը գիս չհալածներ, խորհելով որ օտար մը չեմ հոգ, ինչպէս վճռարար կ'ըսէ Տիկին Սրբուհի Տիւսար. «Ստարականը երկրորդ հայրենիքը մը կը գտնէ ի փարիզ, մարդկութեան հայրենիքը»։ Շուս պարզուած վեհապանձ շքեղութիւններուն մէջ կը սիրեմ միայն դիտել աւգային լուսատու կէտեր, զոր օր. Սեւրի Մուրատեանը, Լա-

կոտինիէի Գարակեօղեան Շամը, Բլասիի Գալոցասէրը իբր անապատի աւազուտքին մէջ դալարազարդ ուլափսներ։

Ահա ուր ուրեմն բախտաւորուած խոռոչիլ իմիջներու խայտարղէտ ամբօխին՝ ուր խրոխտ եւ խոժոռ ակնարկներու ալ կը հանգիւպիմ այլամերձ հակումներով, իբր թէ միջավայր կարգ մը ցեղակիցներս նոր մարդ ձեւացուցած է աշուուական զգացումներէ մերկ հոգիներով. կը տարակուսիմ պահ մը անոնց հարազատութեան եւ կ'ըսեմ իւրովի. արդեօք հայ բոշանե՞ր են ասոնք. կը խնայեմ անուններ։

Եւ արդէ կը ներկայանամ իմ հոգեհատորներուս՝ համեստ նուէրով մը. հնամենի սովորոյթ է դատարկութեան այցի չելնել սիրելիներու, թէեւ անոնց մէկ մասին լեզուն անհասկընալի է ինձ. կը կարծեմ թէ այնպիսի բեւեռագիրներէ կազմուած ըլլայ, որոնց բանալին դեռ գիտուն մը չէ յաջողած գտնել կամ թէ ալ ես ինձ անհնար է երկար տարիներով պնդացած մօրթս քերթել իբրեւ մօրթագրեմ խարդողիմոս առաքեալ եւ նոր մարմ հագնել։ Ներքի ինձ այդպիսիներուն աշխարհայեացքը չկարենալ գնահատել։ Ի՞նչ միամտութիւն, ո՞ր մեր աշխարհ, ո՞ր վճիտ հաւասցններ. աշխարհը կը փախչի մեր ոտքերուն տակէն, իսկ հաշտացններ պղտորած արցունքներով՝ հեռագիտէ կը կորսնցնեն յստակ տեսութիւն։

Իցի՛ւ, սակայն իբր փոփանք, մեր կոպերուն խորը պլպլացող յետին նշույլը ցոյց տար մեղ եղբայրսիրութեան անոյշ կամին փրփուրը հայ շրմներուն լարը երկզող. անով միայն սերունդը կը կանգնի յոսալ ից՝ ակնդէտ վերածնունդի իտէալին։

Ս. Գ.

ՀԱՅՈՒՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

ԵՐԿՐՊԱԳՈՒԹԻՒՆ ՀՈՎԻՆԵՐՈՒ
Նկար Շիավնի, Վիեննական Թանգարան, Դար ԺԶ.

Դարաւոր ցեղս իր հաւատքին փարած պինդ,
Անով զօրեղ կ'արձանանայ իբր հրսկայ.
Ի՛րն է ամէն մեծ յաղթանակ, ամէն խնդ,
Երանութեան նըւիրուած կեանք գերակայ:

Երբ օտարին զանգակն հանէ արձագանգ
Հրդեհակելու Սուրբ Ծրնունդի տօն վրսեմ,
Հալն մէկուսի գոցած իր դուռ եւ փականք,
Անհաղորդ է տօնին՝ իր տան մէջ նըսեմ:

— «Ե՛լ, հա՛յ տըղայ, տօնել այսօր Սուրբ Ծրնունդ,
Տես ազգ ազինք, ամէնք սիրով միաձոյլ,
Թափօր կազմած փութան լըսել գունդ առ գունդ
Երգ երկնային Հրեշտակներու, հովուաց սոյլ»:

— «Բարէ՛, ա՛յ մարդ, մի՛ գրգռեր նոր կազ ու վեճ,
Ես նախահարցս կը հետևեմ միմիայն,
Յունուարի վեց անոնք դըռնմած են իմ մէջ,
Ուժգին հնչէ իմ ականջիս անոնց ձայն:

«Երբ նոր Տարին յափշտակուած կը խնձղայ,
Իր երկունքին շողն ողջունենք մենք հեշտիս,
Այդ լոյսին մէջ տեսնենք չըքնաղ մի տըղայ.
Յիսուսին է, որ տայ մեզ նոր տարեթիս:

Ուրեմն ինչո՞ւ, ընկրկինք մենք դէպ ետեւ,
 Հին տարիին տալու այդ փառք մանաւանդ,
 Պահենք մենք զայն խոր պաշտումով յարատեւ,
 Հին դարերու նըւիրական այս աւանդ»:

ՍԻՄՈՆ ԳԱՐԱՄԱՃԵԱՆ

ԾԱՆՅԹ.— Քրիստոնէական եկեղեցւոյ մէջ տիրող
 ամէնէն հին աւանդութեան (գրաւոր, անգիր) համեմատ
 Քրիստոսի Աստուածայայտնութիւնը (այսինքն Մնունդն եւ
 Մկրտութիւնը, եւայլն) Յունուար 6ին տօնախմբուած է:

Հայ եկեղեցին հաւատարիմ է այդ աւանդութեան, որու
 մասին եկեղեցւոյ նախնի Ս. Հայրերէ բազմաթիւ վկայու-
 թիւններ կան: Անոնցմէ միայն երկուքը բաւ է յառաջ բե-
 րել, բաղուած Հոյս կրօնամեքնին, (1905 նոր շրջան Թիւ
 2, էջ 38-39, Կ. Պոլիս):

— Կարգեցին Առաքելալքն եւ եղին հաստատութեամբ
 Թէ՛ եղիցի Տօն Մննդեան եւ Յայտնութեան փրկչին մերոյ,
 որ օր վեց է Յունուարի ամսոյ ըստ Յունարէն Թուոյն եւ մե-
 ծապէս խմբեսցեն զայն ցնծութեամբ եւ ուրախութեամբ:

(Կանոնք Առաքելական)

— Կարգեսցէ եպիսկոպոսն իւրոյ եկեղեցւոյն ի վեց
 Յունուարի զօր Մննդեան եւ Տեառն Մկրտութեան եւ ի ԺԴ.
 փետրուարի զեկեալն ի Տաճարն:

Քրիզոստոմ Աստուածաբան

ՅՈՒՆՈՒԱՐ (օր 31)

1	ԳՇ. գկ. Գ. օր պահոց Մննդեան, ԿԱՂԱՆԴ եւ ՏԱՐԵՄՈՒՏ 1935 Թուականին Քա.ի ըստ նոր Տօմարի, Տօմ. Բաղոց 12, Յայսմ. Յ. Արար. Բա- մազան 25, Հր. Թեփէժ 23, Գասրմ 55:	25
2	ԳՇ. դձ. Գ. օր պահոց Մննդեան	26
3	ԵՇ. գկ. Ե. օր պահոց Մննդեան	27
4	ՈՒՐ. աձ. Զ. օր պահոց Մննդեան	28
5	ՇԲ. ակ. ձրագալոյց Մննդեան եւ Աստուածա- յայտնութեան Տեառն մերոյ Յս.ի Քս.ի, Նաւա- կատիք յերեկոյն:	29
6	✠ ԿԻՐ. րձ. ՏՕՆ ՄՆՆԳԵԱՆ եւ ԱՍՏՈՒԱ ԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅՍ.ի ՔՍ.ի:	30

Ն.Տ.	14	ՅՈՒՆՈՒԱՐ	Լ.Ո.
7	✠ ԲՇ. բկ. Բ. օր Ծննդեան, Յիշատակ Մեռե- լոց: ① Ծն. լուսնի: Արար. Շեվվալ (օր 29):	1	
8	ԳՇ. գծ. Գ. օր Ծննդեան	2	
9	ԴՇ. գկ. Դ. օր Ծննդեան	3	
10	ԵՇ. դծ. Ե. օր Ծննդեան	4	
11	ՈՒՐ. դկ. Զ. օր Ծննդեան	5	
12	ՇԲ. ած. Ի. օր Ծննդեան	6	
13	✠ ԿԻՐ. ակ. Ա. զկնի Ծննդեան. Տօն Ան- ՈՒԱՆԱԿՈԶՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ ՅՍ.Ի ՔՍ.Ի: ② Ա. Քառորդ լուսնի:	7	
14	ԲՇ. բծ. Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովնանու Կա- րապետին:	8	
15	ԳՇ. բկ. Սրբոյն Պետրոսի հայրապետին, վլա- սայ եպիսկոպոսին եւ Աբիսողոմայ Սարկաւագին:	9	
16	ԳՇ. գծ. Պահք:	10	
17	ԵՇ. գկ. Սրբոյն Անտոնի ձգնաւորին:	11	
18	ՈՒՐ. դծ. Պահք:	12	
19	ՇԲ. դկ. Սրբոյն Թէոդոսի եւ եօթն մանկանցն Եփեսոսի:	13	
20	✠ ԿԻՐ. ած. Բ. զկնի Ծննդեան: Տօմար Արաց (օր 30):	14	
21	ԲՇ. ակ. Սրբոյն Կիրակոսի եւ մօրն Յուդիտա- յի եւ վկայիցն Գորգիոսի, Պօղիբոտի եւ Գրի- գորիսի: ③ Լրումն լուսնի: ④ Զրհոսն: Արար. Տեվլ:	15	

Ն.Տ.	ՅՈՒՆՈՒԱՐ	15	Լ.Ո.
22	ԳՇ. բծ. Սրբոցն վահանայ Գողթնացոյն, Եւզկնեայ Կուսին, եւ հօրն փիլիպպոսի եւ մօրն Կղզեայ եւ երկուց եղբարցն Սերգեայ եւ Ապիտոնի եւ երկուց Ներքինեայ:	16	
23	ԳՇ. բկ. Պահք:	17	
24	ԵՇ. գծ. Սրբոց ձգնաւորաց Տրիփոնի, Պարսամայ եւ Ռնոփրիոսի.	18	
25	ՈՒՐ. գկ. Պահք:	19	
26	ՇԲ. դծ. Սրբոց Հայրապետացն Աթանասի եւ Կիւրղի:	20	
27	✠ ԿԻՐ. դկ. Գ. զկնի Ծննդեան:	21	
28	ԲՇ. ած. Սրբոցն Եւգենէոսի, Մակարիոսի, վաղերիոսի, Կանդիկոսի եւ Ակիւլասայ: ⑤ վերջին քառորդ լուսնի:	22	
29	ԳՇ. ակ. Սրբոցն Անդրէի զօրավարին եւ բանակի նորին եւ Սրբոցն Կալինիկոսի եւ Դեմետրեայ վկայիցն: Յայսմ Արաց (օր 30):	23	
30	ԳՇ. բծ. Պահք: Արար. Ասլը Էրպային, վերջ քառասուն աւուրց առաջնոյ մասին ձմեռան (Ա. Զեմհէրի):	24	
31	ԵՇ. բկ. Սրբոցն Անդրիանոսի եւ Լնոջն նորա Անատոլայ, Թէոդորոսի եւ Ելեթիւրոսի վկայիցն: Արար. Էվվէլի Խամսիին, սկիզբն յիսուն աւուրց երկրորդի մասին ձմեռան (Բ. Զեմհէրի):	25	

Ե.Տ.	16	Լ.Ա.
		
	ՓԵՏՐՈՒԱՐ (օր 28)	
1	ՈՒՐ. գծ. Պահր:	26
2	ՇԲ. գկ. Սրբոյ Գրիգորի Աստուածաբանին:	27
3	Ճ ԿԻՐ. դծ. Գ. զկնի Մննդեան:	28
4	ԲՇ. դկ. Սրբոյն Մակարայեցւոյն Եղիազարու քահանային եւ Շամունայ եւ ԽՈՄՈՒՆ օրդոյն նորին:	29
5	ԳՇ. ած. Սրբոյ երկոտասան մարգարեիցն Ուսեայ, Ամովայ, Միքեայ, Յովելայ, Աբդիու, Նաուայ, Ամբակումայ, Յովնանու, Սովոնեայ, Անգեայ, Զաբարեայ եւ Մաղաբայ: Արար. Զիլատէ (օր 30): ● Մն. լուսնի:	1
6	ԴՇ. ալ. Պահր:	2
7	ԵՇ. բծ. Սրբոյն Սովեայ եւ երկից դստերացն Պիստոսի, Ելպիսի եւ Ագապեայ	3

Ե.Տ.	ՓԵՏՐՈՒԱՐ	17	Լ.Ա.
8	ՈՒՐ. բկ. Պահր:		4
9	ՇԲ. գծ. Սրբոյ օրդոյն եւ Յոռանց օրդոյ իօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին, Արիստակէսի, Վլըր-Յանէսի, Յուսկանն, Գրիգորիսի եւ Դանիէլի:		5
10	Ճ ԿԻՐ. գկ. Ե. զկնի Մննդեան: Բարեկենդան Առաջաւորաց:		6
11	ԲՇ. դծ: Ա. օր պահոց Առաջ: ● Ա. բառորդ լուսնի:		7
12	ԳՇ. դկ. Բ. օր պահոց Առաջ:		8
13	ԴՇ. ած. Գ. օր » »		9
14	Ճ ԵՇ. ալ. Գ. օր » » ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋ:		10
15	ՈՒՐ. բծ. Ե. օր պահոց Առաջ. եւ յիշատակ Առաքման Յովնանու մարգարեին առ Նիւնուէացիսն:		11
16	ՇԲ. բկ. Սրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ օրդոյն Նուրա Մարտիրոսին եւ Հորեքոսասան զինուորաց:		12
17	Ճ ԿԻՐ. գծ. Զ. զկնի Մննդեան:		13
18	ԲՇ. գկ. Սրբոյ Առովմանց զօրավարաց:		14
19	ԳՇ. դծ. Սրբոյ Սուքիասանց Վկայից: ● Լըուսն լուսնի, ● Ի Զուկն, Արար. Հուճ:		15
20	ԴՇ. դկ. Պահր. Արար. Ճեմրէի ուլա պէ հավա, օր իջանելոյ ջերմութեան արեւու յօլա:		16
21	ԵՇ. ած. Սրբոյ Ոսկեանց քահանայից: Տօմ. Միհեկան (օր 30):		17

5659-2011

Ն.Յ.	18	ՓԵՏՐՈՒԱՐ	Լ.Ա.
22	ՈՒՐ. ակ. Պահք:		18
23	ՇԲ. բձ. Սրբոյն Իսահակայ Պարեւելի հայրապետին մերոյ:		19
24	Խ ԿԻՐ. բձ. Է. զկնի Մննդեան:		20
25	ԲՇ. գձ. Սրբոյն Մարկոսի եպսկ.ին, Պիոնի բահանային, Կիւրղի եւ Բենիամինի Սարկաւագացն եւ Սրբոց Վկայիցն Աբղէմսեհի, Որմղբանայ եւ Սայենի:		21
26	ԳՇ. գկ. Սրբոց Ղեւոնդեանց բահանայիցն: Արար. Ճեմրէի սանկէ պէ ապ, օր իջանելոյ շերմութեան արեւու ի ջուրս: Թ վերջին բառորդ լուսնի:		22
27	ԴՇ. դձ. Պահք:		23
28	Խ ԵՇ. դկ. Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց եւ 1036 վկայիցն. յիշատակ մեռելոց եւ Տօն Ազգային: Յայսմ. Մեհեկան (օր 30):		24

Ն.Յ.	19	Լ.Ա.
		
	ՄԱՐՏ (օր 31)	
1	ՈՒՐ. աձ. Պահք:	25
2	ՇԲ. ակ. Կ. Պոլսոյ Սուրբ Ժողովոյն 150 Հայրապետաց:	26
3	Խ ԿԻՐ. բձ. Բուն Բարեկենդան:	27
4	ԲՇ. բկ. Ա. օր Մեծ պահոց:	28
5	ԳՇ. գձ. Բ. օր » »	29
6	ԴՇ. գկ. Գ. օր » » Արար. Ճեմրէի Սալիս ֆիլ Թիւրապ, օր իջանելոյ շերմութեան արեւու ի հողն:	30
7	ԵՇ. դձ. Դ. օր Մեծ պահոց. Արար. Զիւնիճճէ (օր 29): Թ Մն. լուսնի:	1
8	ՈՒՐ. դկ. Ե. օր Մեծ պահոց:	2

Ե.Տ.	20	ՄԱՐՏ	Լ.Ա.
9	ՇԲ. ած. 2. օր » » Սրբոյն Թեոդորոսի զօրավարին:		3
10	✠ ԿԻՐ. աղ. Բ. Քառասնորդաց Պահոց եւ Է. օր Մեծ պահոց:		4
11	ԲՇ. բծ. Ը. օր Մեծ պահոց: Արար. Էվվէլի պէրտ իւլ ահուգ, սկիզբն ցրտոյն պառաւանց, որ տեւէ ութ գիշեր եւ եօթն տիւ:		5
12	ԳՇ. բկ. Թ. օր Մեծ պահոց:		6
13	ԳՇ. գծ. Ժ. օր » » ③ Ա. քառորդ լուսնի:		7
14	ԵՇ. գկ. ԺԱ. օր » »		8
15	ՈՒՐ. դծ. ԺԲ. օր » »		9
16	ՇԲ. դկ. ԺԳ. օր » » Սրբոյն Կիւրղի եւ րուսաղիմայ հայրապետին եւ միւս Կիւրղի եպիսկոպոսին եւ մօր նորա Աննայի: Արար. Ախրը պէրտ իւլ ահուգ, վերջ ցրտոյն պառաւանց:		10
17	✠ ԿԻՐ. ած. Գ. Քառասնորդաց եւ ԺԳ. օր Մեծ պահոց, Անառակին:		11
18	ԲՇ. աղ. ԺԵ. օր Մեծ պահոց:		12
19	ԳՇ. բծ. ԺԶ. օր » »		13
20	ԳՇ. բկ. ԺԷ. օր » » Արար. Ախրը խամսին, վերջ յիսուն աուրց երկըրդի մասին ձմեռան, ③ ի խոյն, Արար. Համէլ:		14
21	ԵՇ. գծ. ԺԸ. օր Մեծ պահոց: Արար. Նեվրուգի		15

Ե.Տ.	ՄԱՐՏ	21	Լ.Ա.
	Սուլմանի, որ է նոր օր արքայական, գարնանամուտ զուգօրեայ, որ է տիւ հաւասար գիշերոյ:		
	③ Լրումն լուսնի:		
22	ՈՒՐ. գկ. ԺԹ. օր Մեծ պահոց: Տօմ. Արեգ. (օր 29):	16	
23	ՇԲ. դծ. ի օր Մեծ պահոց: Սրբոյն Յովհաննու Երուսաղիմայ հայրապետին եւ Սրբոց Հայրապետացն մերոց Յովհաննու իմաստասիրին Օննեցւոյ, Յովհաննու Որոտնեցւոյն եւ Գրիգորի Յաթեւացւոյն:	17	
24	✠ ԿԻՐ. դկ. Դ. Քառասնորդաց եւ ԻԱ. օր Մեծ պահոց: Տնտեսին:	18	
25	ԲՇ. ած. ԻԲ. օր Մեծ պահոց:	19	
26	ԳՇ. աղ. ԻԳ. օր » »	20	
27	ԳՇ. բծ. ԻԴ. օր » »	21	
28	ԵՇ. բկ. ԻԵ. օր » » ③ վերջին քառորդ լուսնի:	22	
29	ՈՒՐ. գծ. ԻԶ. օր » » Յայտմ. Արեգ. (օր 30):	23	
30	ՇԲ. գկ. ԻԷ. օր » » Սրբոց Քառասնից Մանկանցն՝ որք ի Սեբաստիա կատարեցան:	24	
31	✠ ԿԻՐ. դծ. Ե. Քառասնից եւ ԻԸ. օր Մեծ պահոց: Դատաւորին:	25	

Ե.Տ.

Լ.Ա.

ԱՊՐԻԼ (օր 30)

1	ԲՇ. դկ. ԻԹ. օր Մեծ պահոց:	26
2	ԳՇ. ած. Լ. օր » »	27
3	ԴՇ. ալ. ԼԱ. օր » »	28
4	ԵՇ. բծ. ԼԲ. օր » »	29
5	ՈՒՐ. բկ. ԼԳ. օր » » ● Դնունդ լուսնի Մուհարրէմ (օր 30):	1
6	Խ ՇԲ. գծ. ԼԴ. օր » » Սբբոյ հօրն մերոյ Գրիգոր Լուսաւորչին մուսն ի վերապն:	2
7	Խ ԿԻՐ. գկ. Զ. Քառասնորդաց եւ ԼԵ. օր Մեծ պահոց, Գալստեան: ԱԻԵՏՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏ- ՈՒԱԾԱԾՆԻ:	3
8	ԲՇ. գծ. ԼԶ. օր Մեծ պահոց:	4
9	ԳՇ. դկ. ԼԷ. օր » »	5

Ե.Տ.

ԱՊՐԻԼ

Լ.Ա.

10	ԳՇ. ած. ԼԸ. օր » »	6
11	ԵՇ. ալ. ԼԹ. օր » » Ծ Առաջին քառորդ լուսնի:	7
12	ՈՒՐ. բծ. Խ. օր » »	8
13	ՇԲ. բկ. ԽԱ. օր » » Յիշատակ յարութեան Ղազարոյ:	9
14	Խ ԿԻՐ. գծ. Ծաղկաղարդ դկ. պահր:	10
15	Աւադ Երկուշաբթի գկ. պահր:	11
16	Աւադ Երեքշաբթի գծ. պահր: Յիշատակ Տասն կուսանաց:	12
17	Աւադ Չորեքշաբթի դկ. պահր:	13
18	Աւադ Հինգշաբթի ած. պահր: Յիշատակ ընթերաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Գրիգորի, երե- կոյնի Ոսնալուայ:	14
19	Աւադ Ուրբաթ ալ. պահր: Յիշատակ չար- չարանաց, Խաչելութեան եւ Թաղման Տեառն մերոյ Յս.ի Բա.ի: Թ Լրումն լուսնի:	15
20	Աւադ Շաբաթ: բծ. ձրագալոյց Զատիկ: Նա- ւականիք յերեկոյն: Թ Ի Յուլն, Արաբ. Սեվր:	16
21	Խ ԿԻՐ. ած. ԶԱՏԻԿ, Գարութեան Տեառն մե- րոյ Յս.ի Բա.ի: Ուտիք է մեզ մինչեւ ցՀամբար- ձում, իսկ Յունաց մինչեւ ցնոր Կիրակի:	17
22	Խ ԲՇ. ալ. Բ. օր Զատիկ: Յիշատակ Մեռելոց:	18

23	✠ ԳՇ. բձ. Գ. օր	» Տօմ. Ահեկան (օր 30):	19
24	ԳՇ. բկ. Դ. օր	Զատիկ	20
25	ԵՇ. գձ. Է. օր	»	21
26	ՈԻՐ. գկ. Զ. օր	» Ը վերջին բառ. լուսնի:	22
27	ՇԲ. դձ. Է. օր	» Յիշատակ գլխատման Յովհաննու Մկրտչին:	23
28	✠ ԿԻՐ. դկ. Ը. օր,	Նոր Կիրակի կամ Կրկնա- գատիկ:	24
29	ԲՇ. աձ. Թ. օր	Յինանց	25
30	ԳՇ. ալ. Ժ. օր	» Յայտ. Ահեկան (օր 30):	26

ՄԱՅԻՍ (օր 31)

1	ԳՇ. բձ. ԺԱ. օր	Յինանց	27
2	ԵՇ. բկ. ԺԲ. օր	»	28
3	ՈԻՐ. գձ. ԺԳ. օր	»	29

4	ՇԲ. գկ. ԺԴ. օր	»	30
5	✠ ԿԻՐ. դձ. ԺԵ. օր	Յինանց, Աշխարհամատ- րան Կիրակի, Կանանչ Կիրակի: Թ Մոռնդ լուսնի: Արար. Սէֆէր (օր 29):	1
6	ԲՇ. դկ. ԺԶ. օր	Յինանց: Արար. Խորէկէզ, ա- մառնամուտ օղեղեռութարանական, որ տեւէ 188 օր:	2
7	ԳՇ. աձ. ԺԷ. օր	Յինանց:	3
8	ԳՇ. ալ. ԺԸ. օր	»	4
9	ԵՇ. բձ. ԺԹ. օր	»	5
10	ՈԻՐ. բկ. Ի. օր	»	6
11	ՇԲ. գձ. ԻԱ. օր	» Ը Առաջին բառօրդ լուսնի:	7
12	✠ ԿԻՐ. գկ. ԻԲ. օր	Յինանց: Զորբօրդ Կիրա- կէ, Կարմիր Կիրակի:	8
13	ԲՇ. դձ. ԻԳ. օր	Յինանց:	9
14	ԳՇ. դկ. ԻԴ. օր	»	10
15	ԳՇ. աձ. ԻԵ. օր	»	11
16	ԵՇ. ալ. ԻԶ. օր	»	12
17	ՈԻՐ. բձ. ԻԷ. օր	»	13
18	ՇԲ. բկ. ԻԸ. օր	»	14
19	✠ ԿԻՐ. գձ. Է. Կիրակի, Տօմ	Երեման Սրբոյ Խաչին: Ը Լրումն լուսնի:	15

26	ՄԱՅԻՍ	27
20 ԲՇ. գկ. 1. օր Յինանց:	16	
21 ԳՇ. գձ. 1Ա. օր » ☉ յերկաւորն, Արար. ձեւաւ:	17	
22 ԳՇ. գկ. 1Բ. օր »	18	
23 ԵՇ. աձ. 1Գ. օր » Տօմ. Մարտի (օր 30):	19	
24 ՈՒՐ. ալ. 1Դ. օր »	20	
25 ՇԲ. բձ. 1Ե. օր »	21	
26 Խ ԿԻՐ. բկ. 2. Կիւրակէ: 1Զ. օր Յինանց: ☿	22	
Վերջին բառորդ լուսնի:		
27 ԲՇ. գձ. 1Ի. օր Յինանց:	23	
28 ԳՇ. գկ. 1Ը. օր »	24	
29 ԳՇ. գձ. 1Թ. օր »	25	
30 ԵՇ. գկ. 1Խ. օր » ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՆ	26	
ՔՍ.ի, վիճակ:		
31 ՈՒՐ. աձ. 1Ա. օր Յինանց: Պահր: Յայսմ. Մարտի (օր 30):	27	

Ն.Տ.

27	ՅՈՒՆԻՍ (օր 30)	28
1 ԵՇ. ալ. 1Բ. օր Յինանց:		28
2 Խ ԿԻՐ. բձ. 1. Կիւրակէ, 1Գ. օր Յինանց: Երկրորդ Մաղկազարդ:		29
3 ԲՇ. բկ. 1Գ. օր Յինանց: Արար. Թըշրինը Էվվէ (օր 30): ● Մն. լուսնի:		1
4 ԳՇ. գձ. 1Ե. օր Յինանց:		2
5 ԳՇ. գկ. 1Զ. օր » Պահր:		3
6 ԵՇ. գձ. 1Է. օր » Երկնային վիճակ Ի յիշատակ վիճակաւ ընտրութեան Մատանայ Առաքելոյն:		4
7 ՈՒՐ. գկ. 1Ը. օր Յինանց: Պահր:		5
8 ԵՇ. աձ. 1Թ. օր »		6

Ն.Տ.	28	ՅՈՒՆԻՍ	Լ.Ա.
9	✠ ԿԻՐ. Ե. օր Յինանց: ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏ, Պենտէկոստէ: Բարեկենդան եղիական պահոց:		7
	Յ Առաջին բառորդ լուսնի:		
10	ԲՇ. բժ. Բ. օր Հոգեգալստեան: Պոհր:	8	
11	ԳՇ. բկ. Գ. օր » »	9	
12	ԴՇ. գժ. Դ. օր » »	10	
13	ԵՇ. գկ. Ե. օր » »	11	
14	ՈՒՐ. դժ. Զ. օր » »	12	
15	ՇԲ. դկ. Է. օր » »	13	
16	✠ ԿԻՐ. աժ. Ա. Կիւրակէ Յարութեան եւ յիշատակ եղիայ մարգարէին:	14	
17	ԲՇ. ակ. Սրբոց Հռիփսիմեանց կուսանաց: Ե Լըրումն լուսնի:	15	
18	ԳՇ. բժ. Սրբոց Գայեանեանց կուսանաց:	16	
19	ԳՇ. բկ. պահր:	17	
20	ԵՇ. գժ. Սրբոց Յովհաննու Կարապետին եւ Ամանագինեայ եպիսկոպոսին:	18	
21	ՈՒՐ. գկ. պահր:	19	
22	✠ ՇԲ. դկ. Սրբոց Կորն մերոյ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱԽՈՐԶԻՆ, յիշատակ ելից ի վերապէն: Տօմ. Մարգաց (օր 30): Ամառնամուտ եւ արեւադարձ խեցեգետնի, ցերեկն սկսանի կարճանալ եւ գիշերն երկարիլ: Արար. Գասլը սայֆ:	20	

Ն.Տ.	ՅՈՒՆԻՍ	29	Լ.Ա.
	սկիզբն առատութեան ջուրցն Նեղոսի: Ե ի խեցեգետնն, Արար. Սերէթան.		
23	✠ ԿԻՐ. դկ. Տօն Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Ս. Էջմիածնի:	21	
24	ԲՇ. աժ. Սրբոց Մանկանցն Բեթղէմի եւ Ակակիոսի, Մովկիմայ քահանային եւ Կոտրատիոսի զինուորին: Ե Վերջին բառորդ լուսնի:	22	
25	ԳՇ. ակ. Սրբոց կուսանացն Նունայ եւ Մանեայ:	23	
26	ԳՇ. բժ. պահր:	24	
27	ԵՇ. բկ. Սրբոց Սահակայ եւ Յովսէփայ, Սարգսի եւ Բագոսի:	25	
28	ՈՒՐ. գժ. պահր:	26	
29	ՇԲ. գկ. Սրբոց Ներսէսի հայրապետին եւ Խաչայ եպիսկոպոսին:	27	
30	✠ ԿԻՐ. դժ. Գ. զկնի Հոգե. Բարեկենդան Լուսաւորչի պահոց: Յայտմ. Մարգաց (օր 30):	28	

ՅՈՒԼԻՍ (օր 31)

1	ԲՇ. դկ. պահր: Սրբոցն Եպիփանու Կիպրացոյն.	29
	Բաբելայ հայրապետին եւ երկի աշակերտաց նորին:	
2	ԳՇ. ած. պահր: Սրբոցն Կոստանդիանոսի Թա-	30
	գաւորին եւ մօրն նորա Հեղինայ:	
3	ԴՇ. ած. պահր: Արաբ. Բ. Ալսըր (օր 29):	1
4	ԵՇ. բծ. պահր: Սրբոցն Թէոդոտոնի Գաղա-	2
	տացոյն եւ Թալիւայ բժշկին եւ եօթն կուսա-	
	նաց՝ որք յԱնկիւրիա կատարեցան:	
5	ՈՒՐ. բկ. Պահր:	3
6	Խ ՇԲ. գծ. ԳիիՏ ՆՇԽԱՐԱՅ ՍՐԲՈՅ ՀՕՐՆ	4
	ՄԵՐՈՅ ԳՐԻԳՈՐԻ ԼՈՒՍԱԻՈՐՁԻՆ:	

7	Խ ԿԻՐ. գկ. Գ. զկնի Հոգեգալստեան:	5
8	ԲՇ. դծ. Սրբոց վկայիցն Անտոնիոսի, Թէոփի-	6
	լոսի, Անիկտոսի եւ Փոտինոսի:	
9	ԳՇ. դկ. Սրբոցն Գանիէլի մարգարէին եւ երկի	7
	մանկանցն Սեդրակայ, Միսաբայ եւ Աբեղնա-	
	գովի: Ծ. Ա. Քառորդ լուսնի:	
10	ԴՇ. ած. պահր:	8
11	ԵՇ. ակ. Սրբոց Թարգմանչացն մերոյ ՍԱՀԱԿԱՅ	9
	եւ ՄԵՍՐՈՊԱՅ:	
12	ՈՒՐ. բծ. պահր:	10
13	ՇԲ. գկ. Սրբոցն Տրդատայ Թագաւորին, Աշխէն	11
	տիկնոջն եւ Խոսրովիդիստոյն:	
14	Խ ԿԻՐ. դծ. Ե. զկնի Հոգե. Գիւտ տփոյ Ս.	12
	Աստուածածնի:	
15	ԲՇ. դկ. Սրբոց Կալիստորատոսի եւ 49 վկա-	13
	յիցն եւ Ղուսիկանոսի քահանային:	
16	ԳՇ. ած. Ս. Զաքարեայ մարգարէին:	14
17	ԴՇ. ակ. պահր: Ծ Լրումն լուսնի:	15
18	ԵՇ. բծ. Սրբոցն Եղիսէի մարգարէին:	16
19	ՈՒՐ. բկ. Պահր:	17
20	ՇԲ. գծ. Սրբոց երկուսասան առաքելոցն եւ	18
	Պօղոսի երեքտասաներորդ առաքելոյն:	
21	Խ ԿԻՐ. գկ. Զ. զկնի Հոգե. : Բարեկենդան	19

Ն.Յ.

32

ՅՈՒԼԻՍ

Ն.Յ.

վարդավառի պահոց:

- 22 ԲՇ. դժ. Ա. օր պահոց վարդավառի: 20
- 23 ԳՇ. դկ. Բ. օր » » Տօմ. Հրօտից 21
օր 30): ☉ յԱռիւծն, Արար Էսէտ:
- 24 ԴՇ. աժ. Գ. օր պահոց վարդավառի: ☿ վեր- 22
ջին բառորդ լուսնի:
- 25 ԵՇ. ալ. Դ. օր պահոց վարդավառի: 23
- 26 ՈՒՐ. բժ. Ե. օր » » 24
- 27 ՇԲ. բկ. Յիշատակ տապանակին հնոյ եւ Տօն 25
նորոյս Ա. Եկեղեցոյ (Նաւակատիք):
- 28 ✠ ԿԻՐ. գժ. ՎԱՐԴԱՎԱՌ: Տօն Այլակերպու- 26
թեան տեառն մերոյ Յօ. ի Բօ. ի:
- 29 ✠ ԲՇ. գկ. Բ. օր վարդավառի: Յիշատակ մե- 27
ռելոց:
- 30 ԳՇ. դժ. Գ. օր վարդավառի: Արար. Էվվէլի 28
Էյեամ իւլ պահոց: Սկիզբն Շնիկ (Սիրիոս)
աստեղ, Սամ ելլի, օր տեւէ եօժն օր:
- 31 ԴՇ. դկ. Պահր: 29

Ն.Յ.

33

Ն.Յ.

ԹԳՈՍՏՈՍ (ՇԲ 31)

- 1 ԵՇ. աժ. Եսայեայ մարգարէին: Արար. ձէմա- 1
գիւլ Էվվէլ (օր 30): ☉ յՆ. լուսնի:
- 2 ՈՒՐ. ալ. պահր: 2
- 3 ՇԲ. բժ. Սրբոյն Թադէաի առաքելոյն մերոյ 3
եւ Սանդիստոյ կուսին:
- 4 ✠ ԿԻՐ. բկ. Բ. գկնի վարդավառին: 4
- 5 ԲՇ. գժ. Սրբոյն Կիլիքիանոսի եպիսկ.ին, եւ 5
45 վկայիցն եւ սրբոյ կուսանացն Էւփիմեայ,
Յուստինեայ եւ Քրիստինեայ:
- 6 ԳՇ. գկ. Սրբոյ Աթանագինեայ եպիսկ.ին եւ 6
տանն աշակերտացն եւ հինգ վկայիցն:
- 7 ԴՇ. դժ. պահր ☿ Ա. բառորդ լուսնի: 7

Ն.Տ.	34	ՕԳՈՍՏՈՍ	Լ.Ա.
8	ԵՇ.	ԲԼ. Սրբոց նախահարցն Աղամայ, Աբել Ի, Սեմայ, Էնովայ, Էնովբայ, Դոյի, Մելքիսեդեկի, Աբրահամու, Իսահակայ, Յակովբայ, Յովսեփայ, Մովսիսի, Ռհարոնի, Եղիազարու, Յեսուայ, Սամուէլի, Սամիսոնի, Յեթիմայեայ, Բարակայ, Գեդէոնի եւ այլոց նախահարցն:	8
9	ՈԻՐ.	ԱՃ. պահք:	9
10	ՇԲ.	ԱԿ. Եփեսոսի Ս. Ժողովոյն 200 հայրապետացն:	10
11	✠ ԿԻՐ.	ԲՃ. Գ. զինի վարդապետի: Բարեկենդան Ս. Աստուածածնի պահք:	11
12	ԲՇ.	ԲԼ. Ա. օր պահոց Աստուածածնի:	12
13	ԳՇ.	ԳՃ. Բ. օր » »	13
14	ԳՇ.	ԳԼ. Գ. օր » »	14
15	ԵՇ.	ԳՃ. Գ. օր » » Է Լրումն լուսնի:	15
16	ՈԻՐ.	ԲԼ. Ե. օր » »	16
17	ՇԲ.	ԱՃ. Տօն Շողակաթի Սրբոց Լշմիածնի ըստ տեսեան Սրբոց Գրիգորի Լուսաւորչին մերոց:	17
18	✠ ԿԻՐ.	ԱԿ. ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ:	18
19	✠ ԲՇ.	ԲՃ. Բ. օր վերափոխման: Յիշատակ մեռելոց:	19

Ն.Տ.	ՕԳՈՍՏՈՍ	35	Լ.Ա.
20	ԳՇ.	ԲԼ. Գ. օր վերափոխման: Տօմ. Աւելեաց (օր 5):	20
21	ԳՇ.	ԳՃ. Գ. օր վերափոխման: Պահք:	21
22	ԵՇ.	ԳԼ. Ե. օր » Է վերջին բառորդ լուսնի:	22
23	ՈԻՐ.	ԳՃ. Զ. օր » Պահք: Է Ի Կոյսն, Արար. Սիւմպիւլէ:	23
24	ՇԲ.	ԲԼ. Է. օր » Տօմ. Դաւասարդ (օր 30): Ամանոր եւ տարեմուտ ՏՆԻԸ (4428) բուն եւ շարժական թուականին հայոց:	24
25	✠ ԿԻՐ.	ԱՃ. Բ. օր վերափոխման:	25
26	ԲՇ.	ԱԿ. Թ. օր վերափոխման:	26
27	ԳՇ.	ԲՃ. Սրբոց Յովակիմայ եւ Աննայի, ծնողաց Ս. Աստուածածնի եւ Կանանցն իւղաբերից:	27
28	ԳՇ.	ԲԼ. պահք:	28
29	ԵՇ.	ԳՃ. Սրբոց Երեմայ մարգարէին:	29
30	ՈԻՐ.	ԳԼ. պահք:	30
31	ՇԲ.	ԳՃ. Սրբոց առաքելոցն Թովմայի, Յակոբայ եւ Շմաւոնի: Արար. Ճեմազիւ Ախրբ (օր 30):	1

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ (Օր 30)

1	✠ ԿԻՐ. դկ. զկնի վերափոխման: Գիտ գօտույ Ս. Աստուածածնի:	2
2	ԲՇ. ած. Սրբոց վկայիցն Ստեփաննոսի Ուլնեցւոյն եւ Գոնարինեայ, Մամառոսի, Տիակիբոսի եւ Ռատիկոսի:	3
3	ԴՇ. ալ. Սրբոց մարգարեիցն Եզեկիէի եւ Զաքարեայ, հօրն Յովհաննու Մկրտչին:	4
4	ԴՇ. բծ. պահք:	5
5	ԵՇ. բկ. Սրբոցն Յովհաննու Կարապետին եւ Յորայ արդարոյն:	6
6	ՈՒՐ. գծ. պահք: ⑤ Առաջին բառորդ լուսնի:	7
7	ՇԲ. գկ. Նիկիոյ Սրբոյն Ժողովոյն 318 հայրապետաց:	8

8	✠ ԿԻՐ. դծ. Գ. զկնի վերափոխման, Մնունդ Ս. Աստուածածնի յԱննայէ: Բարեկենդան պահոց Ս. Խաչի:	9
9	ԲՇ. դկ. Ա. օր պահոց Խաչի:	10
10	ԳՇ. ած. Բ. օր » »	11
11	ԴՇ. ալ. Գ. օր » »	12
12	ԵՇ. բծ. Գ. օր » »	13
13	ՈՒՐ. բկ. Ե. օր » »	14
14	ՇԲ. գծ. Տօն Եկեղեցւոյ ի նուաւատիս Ս. Խաչին: ⑥ Լրումն լուսնի:	15
15	✠ ԿԻՐ. գկ. ԽԱԶՎԵՐԱՅ:	16
16	✠ ԲՇ. դծ. Տօն Խաչի: Յիշատակ Մեռելոց:	17
17	ԳՇ. դկ. Տօն Եկեղեցւոյ:	18
18	ԴՇ. ած. պահք: Տօն Եկեղեցւոյ:	19
19	ԵՇ. ալ. Տօն Եկեղեցւոյ:	20
20	ՈՒՐ. բծ. » »	21
21	ՇԲ. բկ. Տօն Խաչի: ⑦ Վերջին բառ. լուսնի:	22
22	✠ ԿԻՐ. գծ. Բ. զկնի Խաչի: Բարեկենդան պահոց վարագայ Սրբոյ Խաչի: Աշնանամուտ եւ զուգօրեայ, այս է տիւ հաւասար գիշերոյ: Առաք. Կիւլ Ֆասլը, որ են աշնանային ամիսը, սկիզբն նուազութեան ջուրցն Նեղոսի:	23
23	ԲՇ. գկ. պահք: Սրբոցն Մամասայ, Փիլ իկտի-	24

Ն.Ճ.	38	ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ	Լ.Ա.
		մոնի եւ Սիմէոնի Սիւնակեցւոյն: ☉ ի կշիռն, Արաբ, Միզան:	
24	ԳՇ.	դձ. պահք: Սրբոց կուսանացն փեփրոնեայ եւ Մարիանեայ եւ վկայուիւն Շուշանայ, դստեր Մեծին վարդանայ: Տօմ. Հոռի (օր 30):	25
25	ԳՇ.	դկ. պահք:	26
26	ԵՇ.	աձ. պահք: Սրբոց հայրապետացն Բարադամու եւ Անթիմոսի եւ Երանոսի:	27
27	ՈՒՐ.	ակ. պահք:	28
28	ՇԲ.	բձ. Սրբոցն Գեորգայ զօրավարին, Ագոկտոսի եւ Ռոմանոսի երգեցողին:	29
29	✠ ԿԻՐ.	բկ. Գ. զկնի խաչի: Տօն վարագայ Սրբոյ խաչի: Ա. Կիրակէ եօթն շաբաթուց: ☉ Մն. լուսնի: Արաբ. Բէճէպ (օր 30):	1
30	ԲՇ.	գձ. Սրբոցն Դաւթի Դրվնեցւոյն եւ վկա- յիցն Ղամբէտի եւ Ղամբէտիւն: Յայտմ. Հոռի (օր 30):	2

Ն.Տ.	39	ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ	Լ.Ա.
			
		ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ (Օր 31)	
1	ԳՇ.	գկ. Սրբոցն Լուստաբէտի եւ կնոջն Թէո- փիստեայ եւ երկուց որդւոցն եւ կուսանացն՝ Եր- մոնեայ եւ Նիրտարինեայ:	3
2	ԳՇ.	դձ. Պահք:	4
3	ԵՇ.	դկ. Սրբոց Իշխանացն Սահակայ եւ Հա- մազասպայ:	5
4	ՈՒՐ.	աձ. պահք:	6
5	ՇԲ.	ակ. Սրբոց 72 աշակերտացն Քսի: ☉ Ա. Քառորդ լուսնի:	7
6	✠ ԿԻՐ.	բձ. Գ. զկնի խաչի, Բ. Կիրակի եօթն շաբաթուց:	8
7	ԲՇ.	բկ. Սրբոցն Փոկասու հայրապետին եւ Երա- նոսի հետեւողին առաքելոց:	9

Ն.Տ.	40	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	Լ.
8	ԳՇ. գծ. Սրբոց կուսանացն Թեկլեայ, վառ- վառեայ եւ Պեղաբեայ:	10	
9	ԳՇ. գկ. պահր:	11	
10	ԵՇ. դծ. Սրբոցն Պանդալեանի բժշկին, Երմոդ- եայ բաճանային եւ Եպրաքեայ կուսին:	12	
11	ՈԻՐ. դկ. Պահր:	13	
12	ՇԲ. ած. Սրբոցն Թարգմանչաց վարդապետացն մերոյ Մեսրոպայ, Եղիշէի, Մովսէսի բերթողին, Դաւթի անյաղթ փելիստփային, Գրիգորի Նա- բեկացւոյն եւ Ներսէսի Կլայեցւոյն:	14	
13	ԿԻՐ. ալ. Ե. գկնի խաչին, Գ. Կիւրակէ եօթն շաբաթուց: ⑤ Լրումն լուսնի:	15	
14	ԲՇ. բծ. Սրբոցն Գրիգորիսի Աղուանից Կաթո- ղիկոսին (Յիշատակ Դիւտ Նշխարաց) եւ Սրբոց հարցն Թաթլոյ, վարուսի, Թովմասու, Անտոնի եւ Կրօնիտեայ եւ եօթն խոտանարակացն՝ որք յիննակնեայ վանան կատարեցան:	16	
15	ԳՇ. բկ. Սրբոց առաքելոցն Անանայի, Մա- տանայ, Բառնարայ, Փիլիպպոսի, Յովհաննու, Շիղայի եւ Սիլուանոսի:	17	
16	ԳՇ. գծ. Պահր:	18	
17	ԵՇ. գկ. Սրբոցն Դիոնեսիոսի Արիսպագացւոյն, եւ առաքելոցն Տիմոթէոսի եւ Տիտոսի:	19	

Ն.Տ.	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	41	Լ.
18	ՈԻՐ. դծ. Պահր:	20	
19	ՇԲ. դկ. Սրբոց Աւետարանչացն Մատթէոսի, Մարկոսի, Դուկասու եւ Յովհաննու:	21	
20	ԿԻՐ. ած. Զ. գկնի խաչի, Գ. Կիւրակէ եօթն շաբաթուց: ⑥ Վերջին բառորդ լուսնի:	22	
21	ԲՇ. ած. Դուռնիկանոսի հայրապետին եւ Յովսե- փայ Աստուածահօրն եւ Յովսեփայ Արեմաթաց- ւոյն եւ բարեկամին Քրիստոսի Ղազարու եւ բերցն նորա Մարթայի եւ Մարիամու:	23	
22	ԳՇ. բծ. Սրբոցն Թեոդիտոնի բաճանային եւ Զենոնի գինաւորին եւ Մակարայ եւ Եւտրոքեայ եւ Ռամելայ: Տօմ. Սահմի (օր 30):	24	
23	ԳՇ. բկ. պահր:	25	
24	ԵՇ. գծ. Սրբոց խարիճեանց եւ վկայիցն Ար- տեմայ եւ Քրիստափորի եւ երկուց կանանցն Կալինիկեայ եւ Ակիւլինեայ: ⑦ Ի կարիճն, Ար- Ագրէպ:	26	
25	ՈԻՐ. գկ. պահր:	27	
26	ՇԲ. դծ. Սրբոց երկուտասան վարդապետացն՝ Ռե- մէոսի, Դիոնեսիոսի, Սեղբեստրոսի, Ամանասի, Կիւրղի Երուսաղէմացւոյն, Գրիգորի Նիւսաց- ւոյն, Գրիգորի Աստուածարանին, Եպիփանու Կիպրացւոյն, Յովհաննու Ոսկեբերանին եւ Կիւր-	28	

Ն.Ն.

42

ՀՈՅՏԵՄԲԵՐ

Ն.Ն.

դի Աղերանդրացուն:

27 Խ ԿԻՐ. դԷ. Է. գևնի խաչի: Գիւտ խաչ. Ե. 29

Կիւրակէ եօթն շաբաթուց:

28 ԲՇ. ած. Սրբոցն Անաստասայ բախանային եւ 30

վարոսի եւ Թէոդորիտեայ եւ սրբոց նորա եւ
որոնք ընդ նմա կատարեցան:

29 ԳՇ. աղ. Սրբոց Հիպերիկեանց որք ի Թամուսատ 1

կատարեցան եւ սրբոցն Սեւերիանոսի Սերաս-
տացուն, Բարկայ ճերոյն եւ 84 աշակերտաց
նորին: Արար. Շապան (օր 29):

30 ԳՇ. բժ. պահք: 2

31 ԵՇ. ըկ. Սրբոյն Յովնանու Ռսկեբերանին: Յայտմ.
Սահմի (օր 30): 3

Ն.Ն.

43

Ն.Ն.

ՆՈՅՏԵՄԲԵՐ (Օր 30)

1 ՈԻՐ. գժ. պահք: 4

2 ՇԲ. գկ. Ամենայն սրբոց, Կնոց եւ նորոց, յայտից
եւ անյայտից: 53 Խ ԿԻՐ. դժ. Ը. գևնի խաչի, Զ. Կիւրակէ եօթն
շաբաթուց: 64 ԲՇ. Սրբոցն Ստեփաննոսի Հռովմայ հայրապե- 7
տին եւ քահանայից եւ սարկաւազաց եւ ժողո-
վրդոց, որք ընդ նմա կատարեցան: Պ Առաջին
քառորդ լուսնի:5 ԳՇ. ած. Սրբոցն Ակիմոսիմեայ եպիսկոպոսին, եւ 8
Յովսեփայ քահանային, Այիթալայ սարկաւազին
եւ Պղատոնի վկային:

6 ԳՇ. աղ. պահք: 9

Ն.Տ.	44	ՆՈՅՆՄԲԵՐ	Ն.
7	ԵՇ.	բձ. Սըրոց հայրապետացն Մետրոփանոսի, Աղեքսանդրոսի եւ Պօղոսի խոստովանողին եւ նօտարացն Մարկիանոսի եւ Մարտիրոսի:	10
8	ՈՒՐ.	բկ. պահք:	11
9	ՇԲ.	գձ. Սըրոց հրեշտակապետացն Գաբրիէլի եւ Միքայէլի եւ ամենայն երկնային զօրաց:	12
10	Ճ ԿԻՐ.	գկ. Թ. գկնի խաչի, է. Կիւրակէ եօնն շաբաթուց:	13
11	ԲՇ.	դձ. Սըրոցն Մելիտոսի Անտիոքայ հայրապետին եւ Մինասայ Եգիպտացւոյն եւ միւս Մելիտոսի եպիսկոպոսին, Բուրայ քահանային եւ Շինու սարկաւազին:	14
12	ԳՇ.	դկ. Սըրոցն Գեմետրեայ վկայիցն եւ Բասիլիսկոսի քահանային: ⑤ Լրումն լուսնի:	15
13	ԳՇ.	աձ. պահք:	16
14	ԵՇ.	ակ. Սըրոցն Գուրիասայ, Սամուէնասայ, Աբիբայ սարկաւազին, Թոմանոսի միայնակեցին, Մանկանն խոստովանողի եւ Հիւսիքոսի գինաւորին:	17
15	ՈՒՐ.	բձ. պահք:	18
16	ՇԲ.	բձ. Սըրոց առաքելոցն Անդրէի եւ Փիլիպպոսի:	19
17	Ճ ԿԻՐ.	դկ. Ժ. գկնի խաչի: Բարեկենդան Յիսնակաց պահոց:	20
18	ԲՇ.	դձ. Ա. օր պահոց Յիսնակաց:	21

Ն.Տ.	ՆՈՅՆՄԲԵՐ	45	Ն.
19	ԳՇ.	աձ. Բ. օրպահոց Յիսն. ⑥ Վերջին բաւորդ լումնի:	22
20	ԳՇ.	ակ. Գ. օր » »	23
21	Ճ ԵՇ.	բկ. Գ. օր » » Ընծայումն Ս.	24
		Աստուածաճնի երկց ամանց ի տաճարն:	
22	ՈՒՐ.	բձ. Ե. օր պահոց Յիսնակաց: Տօմ. Տրէ (օր 30):	25
23	ՇԲ.	գձ. Սըրոցն Գրիգորի սքանչելագործին, Նիկողայոսի հայրապետին եւ Միսոնայ եպսկ.ին: ⑦ Ի յԱղեղնաւորն, Աբար. Գաւիս:	26
24	Ճ ԿԻՐ.	գկ. Ա. Յիսնակաց:	27
25	ԲՇ.	դձ. Սըրոց կոռօանացն Յուլիանայ եւ Վասիլուհոյ:	28
26	ԳՇ.	դկ. Սըրոցն Ղուսկիանոսի քնչ.ին, Տաւազբոսի, Պրորոսի եւ Անդրոնիկոսի վկայից եւ Ոնեսիմայ եւ այլոց աշակերտացն առաքելոցն Պօղոսի:	29
27	ԳՇ.	աձ. պահք: Աբար. Բամազան (օր 30):	1
28	ԵՇ.	ակ. Կղեմայ հայրապետին եւ Բագարատայ, Տուոմննայ եպիսկոպոսին:	2
29	ՈՒՐ.	բձ. պահք:	3
30	Ճ ԵՇ.	բկ. Սըրոց առաքելոց եւ առաջին Լուսաւորչացն մերոց Թադէոսի եւ Բարթողիմէոսի: Յայտմ. Տրէ (օր 30):	4

Ն.Յ.

46

Ն.Ս.

ԳԵԿՏԵՄԲԵՐ (Օր 31)

- 1 Խ ԿԻՐ. բժ. Բ. Յիննակաց 5
 2 ԲՇ. դկ. Սրբոցն Գենարիոսի եպիսկոպոսին՝ եւ 6
 Մերկերիոսի զինաւորին, Յակովբայ եւ Իրաւա-
 փառայ վկայից:
 3 ԳՇ. ած. Սրբոցն Մինաւա, Երմիգինեա, Գրա- 7
 րոսի եւ Կամաւոր աղբատացն Յովհաննու եւ Ա-
 լեքսիանոսի: ⑤ Ա.բառորդ լուսնի:
 4 ԴՇ. ալ. Պահբ: 8
 5 ԵՇ. բժ. Սրբոցն հարցն Եգիպտացոց Պօղոսի, 9
 Պողայ, Մակարայ, Եւաղբի, Յովհաննու Գրնեց-
 ւոյն, Յովհաննու Կարճահասակին, Նեղոսի, Ար-
 սենի, Սիսիանու, Գանիէլի, Սրապիոնի, Մա-
 կարիոսի, Պիմենի եւ այլոց սրբոց հարց:

Ն.Յ.

ԳԵԿՏԵՄԲԵՐ

47

Ն.Ս.

- 6 ՈՒՐ. բկ. պահբ: 10
 7 ՇԲ. գծ. Սրբոցն Նիկողայոսի Զմիւռնացոյ 11
 սքանչելագործ հայրապետացն:
 8 Խ ԿԻՐ. գկ. Գ. Յիննակաց: Բարեկենդան Ս. 12
 Յակոբայ պահբ: ① յԱննայ:
 9 Խ ԲՇ. դժ. պահբ: Յղութին Ս. Աստուածածնի 13
 10 ԳՇ. դկ. պահբ: Սրբոցն Կուռնելիոսի հայրա- 14
 պետին եւ Շմաւոնի ազգականին՝ Քս.ի եւ Պո-
 ղիկարպոսի հայրապետին Զմիւռնիոյ եւ վկա-
 յիցն՝ որք յԱրեւելս կատարեցան:
 11 ԳՇ. ած. պահբ: ② Լրումն լուսնի: 15
 12 ԵՇ. ալ. Պահբ. Սրբոց Էւստորատիոսի, Օգոսն- 16
 տիոսի, Եւգինիոսի, Ովեստէսի եւ Մարգա-
 րիոսի:
 13 ՈՒՐ. բժ. պահբ: 17
 14 ՇԲ. բկ. Սրբոցն Յակոբայ Մճրնայ հայրապե- 18
 տին, Մարութի Տգնաւորին եւ Մելիտոսի եպ.ին:
 15 Խ ԿԻՐ. գծ. Գ. Յիննակաց: 19
 16 ԲՇ. գկ. Սրբոց հայրապետացն Իգնատիոսի եւ 20
 Ադդէի, Մարութայի եպիսկոպոսին:
 17 ԳՇ. դժ. Թէոպոմպայ եպիս.ին եւ Թէոփնայ վը- 21
 կային եւ չորից զնուորացն Բաստի, Եւսերի,
 Եւտիքի եւ Բասիլիդեայ:
 18 ԳՇ. դկ. պահբ: 22
 19 ԵՇ. ած. Սրբոց Կուսանացն Ինդոսի եւ Դոմ- 23

Ն.Յ.	48	ԳԵԿՏԵՄԲԵՐ	Ա.
		նայի եւ Կղերիկոսի բաճանային եւ երկուց բիւ- րուցն որք այրեցան յեկեղեցին Նիկոմիդացոց:	24
20	ՈՒՐ. ակ. պահք:		25
21	ՇԲ. բձ. Նախավկայ եւ ի Քրիստոս հաւատա- ցաւ անդրանիկ Յագաւորին Աբգարու: Տօմ. Քաղոց (օր 30):	Արար. ձէտի:	
22	✠ ԿԻՐ. բկ. Ե. Յիսնակաց: Թ Սձեղջիւրն:		26
23	ԲՇ. դձ. Սրբոց Գաւթի մարգարէին եւ Յակո- բայ առաքելոյն: Զմեռնամուտ եւ Արեւադարձ Այծեղջեր: Յերեկն սկսանի երկարել եւ գիշերն կարճանալ: Արար. Զէմհէրի կամ Էվվէլի Ար- պային, որ կոչի Գարազը, Կիսն տէնիւմիւ Յուրթունար:		27
24	ԳՇ. դկ. Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային:		28
25	ԴՇ. աձ. պահք: Լտ. եւ Յն. ԾՆՈՒՆԴ:		29
26	ԵՇ. ակ. Սրբոց առաքելոցն Պետրոսի եւ Պե- ղոսի:		30
27	ՈՒՐ. բձ. պահք: Թ Մն. լուսնի: Արար. Շելվալ (օր 29):		31
28	ՇԲ. բկ. Սրբոց որդւոցն Որոտման Յակոբայ ա- ռաքելոյն եւ Յովհաննու Աւետարանչին:		1
29	✠ ԿԻՐ. գձ. Զ. Յիսն. Բարեկենդան պահոց Մնն.		2
30	ԲՇ. գկ. Ա. օր պահոց Մննդեան:		3
31	ԳՇ. դձ. Բ. օր » » Յայսմ. Քաղոց (օր 30)		4

ԱՐԵՒՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ

Ե Ի

ՄԱՅՐԱՍՈՒՏԸ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ			ՓԵՏՐՈՒԱՐ			ՄԱՐՏ		
Մագ.	Մայր.	Ծ.	Մ.	Մ.	Մ.	Մ.	Մ.	Մ.
Օր	Ժ.	Վ.	Ժ.	Վ.	Ժ.	Վ.	Ժ.	Վ.
1	7	28	4	39	7	14	5	13
6	7	28	4	44	7	9	5	20
11	7	27	4	49	7	4	5	26
16	7	26	4	55	6	57	5	32
21	7	23	5	1	6	50	5	38
28	7	19	5	6	6	43	5	44
31	7	15	5	12			5	48

ԱՊՐԻԼ			ՄԱՅԻՍ			ՅՈՒՆԻՍ		
1	5	47	5	22	5	01	6	53
6	5	38	6	27	5	56	6	58
11	5	30	6	32	4	50	7	3
16	5	23	6	37	4	45	7	7
21	5	15	6	43	4	40	7	13
26	5	8	6	48	4	37	7	18
30	5	3	5	52	4	34	7	21
							4	34
							7	33

ԱՐԵՎՈՒ ԾԱԴՈՒՄՆ ԵՒ ՄԱՅՐԱՄՈՒՏԸ

ՅՈՒՆԻՍ				ՕԳՈՍՏՈՍ				ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ			
Ծագ.		Մայր.		Ծ.		Մ.		Ծ.		Մ.	
Ժ.	վ.	Ժ.	վ.	Ժ.	վ.	Ժ.	վ.	Ժ.	վ.	Ժ.	վ.
1	4 34	7	33	4	58	7	14	5	28	6	32
6	4 37	7	32	5	3	7	9	5	33	6	24
11	4 40	7	30	5	7	7	3	5	38	6	15
16	4 44	7	28	5	12	6	56	5	43	6	7
21	4 48	7	24	5	17	6	49	5	48	5	59
26	4 52	7	20	5	22	6	41	5	53	5	50
31	4 57	7	16	5	27	6	38				

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ				ՆՈՅԵՄԲԵՐ				ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ			
1	5 58	5	41	6	33	4	55	7	8	4	30
6	6 3	5	33	6	40	4	49	7	13	4	29
11	6 9	5	25	6	46	4	43	7	18	4	29
16	6 14	5	17	6	51	4	39	7	22	4	30
21	6 20	5	10	6	57	4	35	7	25	4	33
26	6 26	5	3	7	3	4	32	7	27	4	35
31	6 32	4	56					7	28	4	33

ՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԵԱՌՆ ԵՂԻՇԵԱՅ Ս. ԱՐԲԵՊՍ. ԴՈՒՐԵԱՆ
ԵՐԱՆԱՇՆՈՐՀ ՊԱՏՐԻԱՐԻԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

որք ընդ շՈՂՈՎՍ, Ի ՏԱՊԱՆԻ ԱՍՏ ՄԸԹԻՆ
ԱՐՏԱՍՈՒԱԼԻՑ ՀԵԾՄԱՆՅ Ի ԿՈԾ ՄԵԾ՝ ԵԴԻՆ
ԶԱՄԲԻԾ ՄԱՐՄԻՆ ՇՆՈՐՀԱԶԱՐԴ ԱՌՆԸՆ ՄԵԾԻ,
ՈՐՊԷՍ ՃՐԱԳԻ ԾԻՋՈՒՑԵԼՈՑ ԲԵԿ ԽԵՑԻ:
ԳԻՏԵՆ ԶԻ ԼՈՅՍՆ Ի ՆՄԱ ԼՈՒՑԵԱԼ՝ ՇՈԳԻ ԻՒՐ՝
ԸԶԳԵՐԱՐՓԻՈՅԴ ԸՄՊԷ ԶՇՈՂՍ ԱՐԴ ՄԸՏԱԳԻՒՐ,
ԵՒ ԶՈՐ ՀԱՅՑԵՆ Ի ՔԷՆ ՆՈՔԻՆ՝ ԱՅՍ ԵՒԵԾ,
ԶԻ ՊԱՀԵՍՑԵՍ, ՏԵՐ ԿԵՆԱՑ, ԱՅԺՄ ԵՒ ՅԱԽԷՏ,
ՅՈՐԴԻՈՑՆ ԵՐԱՄՍ ԵՒ Ի ԿՐՈՆԻՍ ՍՈՒՐԲ Ի ԾՈՑ,
ԶԻՒՐՈՑ ՄԸՏԱՑ ԵՒ ԸՋԱՐՏԻՆ ՄԱՔՈՒՐ ԲՈՑ,
ԶԻ ՅԱՄԱՅՐ ԱՄՍ ԻՒՐՈՅ ԱՆՈՒԱՆՆ ՀՈՎԱՆԻ
ԱՍՏ ԵՒ Ի ԲՆԱԻ ԱԶԳԻՍ ԿԱՑԵ ԿԵՆԴԱՆԻ:

ԾԱՆՈԹ. — Այս վսեմ արձանական, ծնունդ Տ.
Թորգոմ Ս. Պատրիարքի բարձր հանձարին, սրտա-
գին աղերս մըն է ոսկի գրչով եւ ոսկեղինիկ հայերէ-
նով, ձօնուած անմոռանալին Դուրեան Ս. Հօր յիշա-
տակին յաւերժացման, հայցող նոյնպէս նոյն շիջած
կեանքի, սրտի եւ մտաց բոցը, որպէս զի կենդանի
մնայ իր եռամեծ անուան շուրջ ազգիս մէջ:

Ծննդաւոր աղօթք եւ օրհնութիւն անոր սուրբ
հոգւոյն:
Ս. Գ.

ԱՇՏԻՇԱՏ ԵՒ ԷԶՄԻԱՇԻՆ

Տարօն (Մշոյ աշխարհը) հարուստ է ազգային պատմական դրուագներով:

Եւ Աշտիշատ, Տարօնի նշանաւորագոյն մէկ կէտը, կեդրոնը եղաւ պատմական եւ նուիրական յիշատակներու:

Աշտիշատի մէջ էր Հայ Հեթանոսութեան մեծագանձ Մեհեաններէն մին, Վահագնի եւ Աստղկան Սենեակը:

Հայաստանի քրիստոնէացման ջրջանին Ս. Դ. Լուսաւորիչ Վերցուց Բագինները այդ Մեհեանին եւ անոնց տեղ կանգնեց Ս. Խորհուրդի սեղանները:

Մամիկոնեան Նախարարութեան, եւ հետեւաբար Հայաստանի սպարապետութեան կեդրոնն էր Տարօն:

Ս. Սահակի եւ Ս. Մեսրոպի հայրենիքն է Տարօն: Ս. Մեսրոպի ծննդավայրը, Հացեկաց գիւղը, որ նոյն է ՀԱՅԵԱՅ ԴԻԱԽՏԻՆ հետ, Աշտիշատի մէջ է:

Հեթանոսութեան շրջանին Հայոց կրօնական-ազգային ամէնէն մեծ հանդէսը, Նաասաարդեան տօները կը կատարուէին Աշտիշատի մէջ: Թագաւոր, քրմապետ, նախարարներ, իշխաններ, ժողովուրդ, բոլորը հո՛ն կը հաւաքուէին տօնելու համար Ամանորը (Օգոստոս 11):

Երբ Հայաստան իրեն համար պետական կրօն հռչակեց Քրիստոնէութիւնը, շնորհիւ Լուսաւորի առաքելաշունչ քարոզութեան, եւ երբ Լուսաւորիչ պետական ոյժով սկսաւ քրիստոնէացնել հին կրօնական հաստատութիւնները, այդ զարմանագործ աշխատութեան առաջին ասպարէզը եղաւ Աշտիշատ: Հո՛ն, Հացեկաց Դրախտի ջուրերուն մէջ է որ, ըստ Փ. Բիւզանդի (Դ. 14), Մեծն Դրիգոր բազմաթիւ զօրքեր մկրտեց Հայ բանակէն:

Լուսաւորիչ գործունէութեան առաջին դաշտը եղաւ Աշտիշատ, մեհեանները եկեղեցիներու վերածեց, նոր եկեղեցիներու տեղերը նշանակեց, բայց բուն եւ առաջին եկեղեցին շինեց Վաղարշապատի մէջ, հաւանաբար հին մեհեանի մը տեղ:

Վաղարշապատի այս եկեղեցին է, ըստ Տեպեան Լուսաւորիչ, որ կոչուեցաւ ԷԶՄԻԱՇԻՆ, եւ Աթուռ եղաւ Հայոց Կաթողիկոսութեան: ՄԱՅՐ ԵԿԵՂՅՅԻ, ՄԱՅՐ ԱԹՈՒԻ կոչուաները հետզհետէ շեշտուեցան՝ երբ ուրիշ եկեղեցիներ եւ Աթուռներ գոյութիւն առին Հայ ազգին ծոցը, քաղաքական դէպքերու դասաւորման համաձայն:

Աշտիշատի ո՛չ միայն մեհեանները եկեղեցիներու վերածուեցան, այլ նաեւ անոնց կալուածներն ալ սեպհականացուեցան եկեղեցւոյ: Այս կալուածները այնքան շատ եւ ընտիր էին որ Մեծն Ներսէսի ատեն, երբ Հայ Մարդպետը Աշտիշատ եկաւ այցի,

սաստիկ նախանձեցաւ, եւ համարձակապէս յայտնեց թէ այս կալուածները ի՞նչպէս եղած է որ կաւանցահանդերձ եկեղեցականներուն արուած է. աւսնք պէտք է որ արքունիք գրառուին: Երբ Մարդպետը այս ծրագրով հեռացաւ Աշտիշատի կաթողիկոսարանէն, ետեւէն հասաւ Շուսապ Արծրունի եւ Մծուրքի Թառուտքին մէջ նետահար գետին փռեց զայն (Փ. Բիւզ. Գ. 14):

Փաստոսի մէջ քանիցս մասնաւոր դիտումով շեշտուած է Աշտիշատ, ԻԲԲԵԻ ԱՌԱՋԻՆ ԵՒ ՄԱՅՐԵԿԵՂԵՅԻ, շինուած Ս. Գ. Լուսաւորչի ձեռքով:

Եւ գերման գիտուն պատմագէտ, Հ. Գեւրցեր, հիմնուելով այս հաստատումներու վրայ, յայտարարեց թէ Էջմիածին վերջէն շինուած է, թէ Լուսաւորչի Տեսիլքն ալ յերկարուած է առաջնութիւնը Էջմիածին վերագրելու դիտումով:

Ասիկա կարծիք մըն էր որ կը յայտնուէր եւրոպացի գիտունի մը կողմէն, եւ իբրեւ նորութիւն ուշագրաւ եղաւ պատմագիտական տեսակէտէն, եւ մասնաւոր տեսակ մը քմծիծաղ գծեց անոնց դէմքին վրայ, որոնք Էջմիածին կարեւորութիւնն ու հեղինակութիւնը նուազած կ'ուզէին տեսնել:

Օրմանեան Սրբազան առարկեց Գեւրցերի դէմ, իր դասախօսութեանց մէջ, եւ երբ անգամ մը Գեւրցեր Պոլիսէն կ'անցնէր, հանդիպեցաւ Օրմանեան Սրբազանի, անոր Բերայի տան մէջ. խօսք բացուե-

ցաւ այս մասին, եւ պատմագէտ Պատրիարքը ա՛յն պիտի փաստերով մատնանիշ քրաւ Էջմիածնի առաջնութիւնը որ գերման գիտնականը պատասխանեց. «Իմ *Թէօրիս* բոլորովին փոխեցիք, սրբազան»:

Երբ Փ. Բիւզանդի կրկնումներն ու շեշտումները խնամքով դիտուին, պիտի տեսնէք որ պատմագիրը, որ սիրահար է Աշտիշատի, եւ թէպէտ քիչ՝ բայց հիմնաւի մանրամասնութիւններ կուտայ անոր մասին, — կարծես կը նախանձի Էջմիածնի առաջնութեան վրայ, իբրեւ ԱՌԱՋԻՆ ՇԻՆՈՒՄ, Տեսիլքի մէջ գծուած յատկազօնի համեմատ, եւ քսել կ'ուզէ, հակառակ Ագաթանգեղոսի, թէ առաջին եւ Մայր եկեղեցին Աշտիշատինն է:

Բայց պատմական իրողութիւնը սա՛ է, որ Լուսաւորիչ Աշտիշատի մէջ եկեղեցի չշինեց կեսարիա երթալէ յառաջ, ո՛չ Աշտիշատ, ո՛չ ալ Վաղարշապատ:

Աշտիշատի մէջ առաջին անգամ տեղ նշանակեց միայն, իսկ Վաղարշապատի մէջ շինեց առաջին եկեղեցին:

Փ. Բիւզանդի խօսքերն ու բացատրութիւնները շինութեան մասին, պէտք է աւնուին անձուկ իմաստով (*): Փ. Բիւզանդ Էջմիածնին հակազդուելու եւ կամ առաջնութիւնը Աշտիշատի սեպհականացնելու

(*) Ս. Գրիգոր կը կործանէ Վահագնի Մեհեանի բազմները Աշտիշատի մէջ, «Որ նախ եղ գիմունս Սրբոյ եկե-

յայտնի դիտումով կը կրկնէ եւ կը շեշտէ Տարօնի կամ Աշտիշատի եկեղեցւոյն առաջնութիւնն ու մայրութիւնը:

Այս շեշտումներն արդէն, տեղի անտեղի, կը պատմեն պատմագրին դիտումը:

Աշտիշատ, այսու ամենայնիւ, եղաւ երկրորդ կամողիկոսարան, իբրեւ ամառանոց, ուր յաճախ կ'երթային կամողիկոսներ:

Վրթանէս կամողիկոս, ըստ իր սովորութեան, անգամ մը գնաց «ի մեծն յառաջին ի մայր եկեղեցեացն Հայոց, որ էր յերկրին Տարօնու» որու մեկնանքուն բազմները վաղուց կործանուած էին Լուսաւորբի ատեն (Գ. 3.), եւ եկեղեցւոյ մէջ յար-

ղեցւոյ»: — «Երբքին Տարօնոյ, որ էր մայր եկեղեցեացն Հայոց, մօտ յակն աղբերն ուր առնէր Գրիգոր զմկրտութիւնան աշխարհազօր բազմութեանն, ի տեղւոջն որ անուանեալ կոչի **Հացեաց Դրախտ**»: (Փ. Բիւզ. Գ. 14):

— Փառէն երէց Տարօնցի էր, Զովհաննու Մեծ Մարգարեանոցն, «որ էր նախ շինեալ տուն աղօթից եւ խնդրութեանոց ի հանգիստ Սրբոցն» (Անդ. 16):

— Զուսիկ կամողիկոսի երկու գաւախները, Պապ եւ Ամանագինէս, կ'ապրէին Աշտիշատ, «ուր զառաջինն էր շինեալ զեկեղեցին ի հաւոյն նոցա Գրիգորէ» (Անդ. 19):

— «Ժողովեցան ի գեւղն Աշտիշատ, ուր զառաջինն էր շինեալ. զի նա էր մայր եկեղեցեացն, եւ տեղի լքեալ նախնեացն ժողովոյ Սինհոդոսին» (Անդ. Գ. 4):

ձակման ենթարկուեցաւ դեռ բարքով վարքով հեթանոս Հայերու կողմէն, Թագուհիին սաղբանքով:

Էջմիածին եղաւ ու մնաց միշտ առաջին եւ Մայր եկեղեցի Հայաստանեայց, եւ Աթոռն ալ իբրեւ Մայր Աթոռ, հակառակ կամողիկոսներու բազմաթիւ տեղափոխութիւններուն:

Աշտիշատ վաղուց կործանեցաւ արար տիրապետութեան ատեն: Մամիկոնեանք վերաշինեցին զայն, բայց Լէնկթիմուր կործանեց Մամիկոնեանց շինած եկեղեցին եւ առոր քարերով Արածանիի վրայ կամուրջ կապել տուաւ, Սուլուի գիւղի մօտ:

Մենք անձամբ տեսնեք *Տէրէքը*, հին պատմական Աշտիշատի վրայ լացող քիւրտ գիւղը: Մեր այս գիւղը ՍԱՀԱԿ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ալ կոչած են: Սահակ Հայրապետ, որովհետեւ Ս. Սահակին մարմինը ամփոփուեցաւ Աշտիշատի մէկ մատուռը, Մամիկոնեանց Տիկին Դատրիկի խնամքով, դիմացը Բաջն վարդանի դստեր Շուշանիկի գերեզմանը:

Ուխտատեղի է մատուռս Հայուն եւ հեթանոսին համար, զոր խրիմեան նորոգել տուաւ Տարօնի Առաջնորդ եղած ատեն:

Ամայութիւն կը տիրէր հոն երբ մենք այցելեցինք: Ո՛չ Հացեաց Դրախտ, ո՛չ ականաղբիւր: Պատմութիւնը միայն կը կենդանացնէր իմ երեսակայոս. Թիւնա, Ըրի եւ մերկ Բնութեան հանդէպ:

Արցունքով մխիթարուեցայ այն ատեն:

եւ հիմայ աւեր աւերի վրայ, Հայ շունչն իսպառ
հասաւ. Հայաստանի պատմականորէն հարուստ Տա-
րօնին մէջ:

Իսկ էջմիածին կ'ապրի դեռ, եւ պիտի ապրի,
Լուսաւորչի Տեսիլքին վեհութիւնն ու պայծառու-
թիւնը իր ծոցը, եւ Լուսաւորչի անշէջ Կանթեղը Ա-
րագածի վերեւ՝ իբր անքուն աջք իր վրայ:

Անթիլիաս

Բ Ա Կ

Մ Ե Ր Ա Ռ Ա Ք Ե Ա Ն Ե Ր

Ս. Բարդուղիմէոս եւ Ս. Թադէոս.— Հայրա-
սունկ այգիին հրեղէն պարիսպներ, բարձր աշտա-
րակներ, ոսկեղէն բաժակներ եւ ժիր մատուռակներ
եւ. Հայաստանեայց եկեղեցոյ հոգեւոր հայրեր:

Վարդան Արեւելքցի

Կ Ր Օ Ն Ե Ի Հ Ս Յ Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ի

— Գեղեցիկ Դպրութեանց եւ Գեղարուեստից
ճնող եւ ներշնչող ամէն տեղ եւ ամէն ատեն կրօնն
եղած է զանազան ձեւերով:

Գ. Ս. Օտեան

— Ժամանակը եւ անջրպետը կը կորսուին Հա-
յաստանեայց եկեղեցիին մէջ. տաճարահինգ դարե-
րու Հայութիւնն է որ կ'ապրի այդ եկեղեցիին մէջ:

Ա. Արփիարեան

Ծաղիկներ Հայ մտքի բուրաստման.

— Ծերութեան ատեն պարկեշտութիւնն չէ պար-
կեշտութիւն, այլ պակշտութեան անկարողու-
թիւն: Մեռեալը չպակուիր:

— Եղիբ ճիծեռնակի պէս, որ թեւերուն ծայրովը
քաշելով կ'անցնի ջուրի վրայէն ու մի՛ քններ
կեանքի խորքերը:

— Բնութիւնը կալուածներու ընդարձակութեան
համեմատ չի չափեր դերեղմանի սահմանները, ա-
զարակի անկիւն մը բաւական է թէ՛ աղքատին թէ՛
հարուստին, ու երկիրը՝ որ չէր բաւեր հարուստին
եղձերը լեցնելու, հիմայ իր մէջ կը բովանդակէ
հարուստը ամբողջ:

— Սահող զետը չի կրնար տեսնել իր ավուները, ու
մենք՝ մեր օրերը:

— Վեշտերը փառք են առաքինութեան մէջ, ինչ-
պէս պատուաճքները պատերազմի դրօշներուն:

— Կեանքը կտաւ է նուրբ կամ հաստ, զոր կ'ու-
տայանկէ մահ:

— Ոչ անիկայ որ սիրելի ունի՝ երջանիկ է, այլ
անիկայ՝ որ ճշմարիտ սիրելի ունի:

— Վեշտերը՝ հուր են, եթէ սակի ես՝ կը փորձէ
զքեղ ու կը սրբէ, եթէ յարդ՝ ալքելով կը սպառէ:

— Գո՛չ սրտին՝ չկայ ինչ պակաս:

Հ. Ղ. Մ. ԱՆԻՇԱՆ

Հաւաքեց՝ ԽՈՒՐԻՆ ՀԱՅԿԱՋՆ

ԱՌԿԱՅՑ ՃՐԱԳ

Յաղթանակի գիներն է այս տոնակալն.—

Հա՛րս, եղ Լեցուր ճըրագին:

Պիտի դառնայ կռիւէն տըղաս յաղթակալն —

Հա՛րս, քիթը ա՛ւ պատրոյգին:

Սալ Ժը կեցաւ դըրան առջեւ, հորին քով. —

Հա՛րս, վառէ՛ Լոյսը ճըրագին:

Տըղաս կուգայ ճակատն հըպարտ դափնիով. —

Հա՛րս, բե՛ր ճըրագը շեմին:

Բայց... սալին վրայ արե՛ւն եւ սո՛ւգ բեռքեր են...

Հա՛րս, ճըրագդ ասդին երկարէ:

Հերոս տըղաս հո՛ն զարնուած է սըրտէն.—

Ա՛խ, հա՛րս, ճըրագդ մարէ...:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

«Հեծանոս երգեր»

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍՍԱԳՐՈՒԹԻԻՆ.— «Ծնած եմ 1884 ին Սերաստիոյ մօտ Բրքնիկ գիւղը, ուր աճած է մանկութիւնս, ուռնիներու տխուր հովանիներուն տակ եւ րազկոտ, կամ գետեղերքներուն վրայ բաղերուն քար նետելով անառակօրէն:

«Դեռ հազ իւ ես Թիթեռնիկներ որսալու հասակիս մէջ՝ հայրս պանդխտած էր Պոլիս, իսկ մայրս ձմեռնային երկար իրիկունները՝ Թոնրատունը նստած՝ եւ

րեւակայութիւնս օրօրած է Ենիքէրիներու եւ գայլերու պատմութիւններով, երբ Մէյրէգոսմի հովը կուգար բուխերիկին մէջ մերթ ունալ եւ մերթ դեւի ձագի մը նման լալ:

«Դեռ ին դպրոցը հազ իւ սկսած եմ ժամագիրքը կարդալ սորվիլ, զիս տարած են Պոլիս 1896 ի կուտորածի օրերուն, ուր հայրս արեան սարսափին մէջ փնտռելէն յուսահատ՝ բանտին մէջ գտած եմ այն տխուր օրերուն ստորէն ամբաստանուած:

«Երկու տարի յաճախած եմ Սագրզ Աղահի Մխիթարեան դպրոցը, յետոյ Քաղկեդոնի վարժարանը:

«Արձակուրդներս ընդհանրապէս անցած են հօրս քով, Խավար խանը, Հայ պանդուխտներու հառաչներուն եւ վէրքերու տրոփիւնին ունկնդիր:

«Հայր Արիստակէս Գասգանտիլեան՝ որ նոյն աւտոն տեսուչ եղած է Քաղկեդոնի վարժարանին՝ առաջնորդած է մանկական նախափորձերս՝ սրբազրելով սիրահարական ոտանաւորներս եւ յետո՛ւ 1902 ին, ուղարկած է զիս Վենետիկ, Մուրատ-Ռաֆայէլեան, քարեւելու իր տեղը Ալիշանի նուիրական աճիւնը:

1905 ին աւարտելով դպրոցը, մեկնած է Պէճիկա կանտի Համալսարանի քաղաքային գիտութեանց ֆիւլին հետեւելու, որ աւարտած է 1909 ին եւ յետոյ Թուրքիա դառնալով ուսուցիչ կ'ըլլայ եւ հուսկ ուրեմն կը նախատակուի 1915 ին Ապրիլ 11 ին Այալ:

ՀԻՆ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ ՄԸ

Ծանօթ է թէ Մատենադարաններու գոյութիւնը շատ հին է:

Այսօր մեր տրամադրութեան տակ դրուած Մատենադարանները կը հաստատեն, թէ ո՛րքան կարեւոր են անոնք՝ ունումնաստենք անձերու բազմազան հետազօտութեանց համար:

Տեսէ՛ք Բրիտանական Թանգարանը, Պարիսի Ազգային Մատենադարանը, Հռոմի Քաջանայապետական Մատենադարանը, Բերլինի եւ Վիեննայի Պետական Մատենադարանները, Էջմիածնի, Երուսաղեմի, Վենետիկի, Վիեննայի եւ Անտոնեան Հարց ճոխ Մատենադարանները, որոնք կազմուած են դարերու ընթացքին:

Բայց կայ մատենադարան մը, որ աշխարհին հնագոյններէն մին է, սակայն կազմուած է ասոնեակ մը տարիներու ընթացքին մէջ:

Սահկայ Ասորեստանի Թագաւորներէն Աշշուր-Բանի - Պալի (Ք. Ա. 669 - 626) Նինուէի մէջ հաստատած մատենադարանն է, որ կազմուած է ոչ թէ մագաղաթեայ թերթերու կամ թէ թղթէ հատորներու հաւաքածոներէն, այլ աղիւսներու եւ վիմաստիտակներու վրայ փորուած փորագրուած բիւրուար գրութիւններէ:

Ինչպէս հաստատուած է այս Մատենադարանը՝ Աշշուր - Բանի - Պալ մասնաւոր «գրիչ»ներու

կամ դպիրներու միջոցաւ ընդօրինակել տուած է պետական զանազան անձերու քով եւ զանազան հաստատութիւններու մէջ պահուած պաշտօնական գրութիւնները, եւ անոնց վրայ աւելցուցած է իր ժամանակին գէպքերն ու իր յաղթութիւնները պարունակող պատմական դրուագները, անմահացնելու համար իր անունը:

Ահա այսպէսով կազմուած է Նինուէի համալուար Մատենադարանը:

Պահպանել եւ վիմաստիտակներէ դուրս գոյութիւն ունեցող պաշտօնական գրութիւններէ ոմանք փորագրուած են՝ կաւէ օճառաձեւ կակուղ խմորի մը վրայ, զոր չորցնելէ ետք՝ կրկին ծածկած են խաւ մը կաւէ ուրիշ խմորով մը, որուն վրայ կրկնած են նախորդ գրութեան բովանդակութիւնը, անհամաձայնութեան պարագային՝ ներքինը դատաւորի առջեւ բաղբատելու համար դրսի գրութեան հետ:

Այս դրութիւնը գործածուած է դաշնագիրներու եւ աւելտրական յարաբերութեանց յատուկ պայմանագիրներու ժամանակ: Բայց, գործին դիւրութեան համար՝ փոխանակ մէջէ մէջ առուցուած պայմանագրութիւններու՝ գրած են երեք պարզ օրինակներ, որոնց վրայ իրենց եղունգներով կոխած ստորագրած են պայմանաւորուած երկու կողմերը, նօտարին ու երկու վկաներու առջեւ: Այս պարագային՝ պայմանագրութիւններէ մին ի պահ դրուած

է նստարին քով, իսկ միւս երկուքը յանձնուած են երկու շահագրգիռ կողմերու:

Շատ անգամներ ալ՝ փոխանակ եղունգի հարուածի՝ գլանաձեւ կնիքով կնքուած հաստատուած են պայմանագիրները:

Այս կնիքներէն հաղարարները կան Թանգարաններու, հնութեանց վաճառականներու եւ մասնաւոր անհատներու քով:

4. 3. ԲԱՍՄԱԶԵԱՆ

Ա. Լ. Պ. Օ Մ

Մարտիրոսն, ԲԼԱՅ **Mardeaux** Թէ **Martin**, Բան մը չի փոխուիր բարքէն ու մարդէն:

Մանկիկն — հայրն ԲԼԱՅ Զուլուն, հայն, եանքին, խօսուն Թաքունն է ընտանի կեանքին:

Հռետորի ուռուցիկ խօսքերն, հրթիռ շողշողուն Մեր մէջ միայն տեսական... ԳԼԽԱԳԱՆ Թողուն:

Կինն ազնւագոյն, պարկեշտ, անրասիր,
Այն է, որուն վրայ բնաւ չեն խօսիր:
— Իսկ այրն՝ արանց մէջ պատուականագոյն՝
Կրնոջ կամքն ամէն կատարողն իսկոյն:

Ա. Գ. Բ. Ս. Գ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Սէրը ձիշդ ու ձիշդ Լուսինն է նրման,
ԱՆ կը նրաղի էրը հասնի... Լրման:

Կոյր կին մ'ու խուլ մարդ մ'երբ գան միաւին,
Կ'ըլլան իրարու ընտիր ամուսին:

Ա. Գ. Փ.

(Ֆրանս. նմանող.)

ԵՐԿՈՒ ԲԱՐԵՐԱՆՆԵՐՈՒ ԲՈՂՈՔԸ

ԻՐԵՆՑ ԳԵՐԵԶՄԱՆԵՆ

Ամէն որ գիտէ Թէ՝ անմահանուն ցոյգ բարերարներ՝ Եդ. Ռափ. Ղարամբան եւ Սամ. Մկր. Մուրատեան դերդուած իրենց ազգասէր ազնիւ հոգիէն՝ վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան կտակած են որոշ դրամագլուխ մը, որպէս զի անոր եկամուտ շահովը բացուին վարժարաններ չքաւոր եւ ունեւոր տղոց բարոյական եւ մտաւոր վարձացման համար, օգտակար իրենց ազգին, իրենց մասնագիտութիւններով:

Անուրանալի է Թէ՝ Մխիթարեան Միաբանութիւնը վերջիշեալ կտակի գործադրութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնած վայրկեանէն մինչեւ ցարդ՝ ամէն ձիգ Թափած է հաւատարմութեամբ գործադրելու կտակին տրամադրութիւնները, եւ իր իմաստուն ու խղճափառ տնտեսութեամբը՝ բարերարներու անունով Արեւելիի եւ Արեւմուտի մէջ բացած վարժարաններ, որոնք — ինչպէս ծանօթ է ամէնուն — շուրջ 100 տարիներու ընթացքին ընծայած են ազգիս այնքան նշանաւոր, արդիւնաւոր եւ ազգասէր աշակերտներ, որոնցմէ շատերն ո՛չ միայն հոչակաւոր, պատուաբեր, ալ նաեւ մեծապէս օգտակար հանդիսացած են ազգիս: Աւելորդ է մի առ մի յիշել արդէն ծանօթ անունները:

Ընդհանուր ահաւոր պատերազմէն վերջ՝ ամբողջ աշխարհի ստացած դժուարին վիճակն ո՛չ միայն չյուսահա-

տեցուց ու ձեռնմալի չըրաւ գործունէութիւնը Մխիթարեան վարչութեան, այլ կարելի է ըսել, որ դեռ աւելի արիւնջուց ու սրտաւնդեց զայն, նման Ֆրանսիայի մէջ գտնուողի մը՝ որ կեանքը վտանգէն ազատելու համար՝ կը թափէ վերջին զօրաւոր ճիգ մըն ալ ու կ'ոգեւորուի կրկին, որուն ստուգութեան ապացոյցները բացայայտ են:

Յիշեալ համաշխարհական պատերազմի ընթացքին ու յետոյ՝ Մխիթարեան Միաբանութեան Արեւելքի չորս - հինգ վարժարանները այրելէն ու աւերակ դառնալէն վերջն ալ, յաջողեցաւ բանալ Միւսնոյի մէջ Որբանոց - Արուեստանոց մը, անոր փառաւոր շէնքին մէջ ամփոփեց ազգիս բազմաթիւ ճնողագործիկ զաւակներ, դաստիարակեց զանոնք, զարգացուց ուսումներով, պատրաստեց անոնց փայլուն ապագայ:

Բաց ասկէ, 1928ին, Մխիթարեան Միաբանութիւնը, Սէնի ափունքի գեղածածաղ բարձունքին վրայ բացաւ Սամ. Մուրատեան վարժարանը: Ու ահա, հոն սկսաւ դաստիարակուիլ սերունդը վերապրող Հայութեան յուսով ու նպատակով ի վերակազմութիւն քայքայուած ազգին:

Ո՛րքան ուրախալի է եւ մխիթարական տեսնել ամէն տարի խումբ մը շրջանաւարտ աշակերտներու, զորոնք կ'ընծայեն աղօթիս այս Մխիթարեան վարժարաններն: Ո՛ր ազգասէր հայուն սիրտը արդեօք չի փղծկիւր կարդալով «Բազմավէպ»ին(*) մէջ սա տողերը, թէ «Ազգին նորածն յոյսերը աշխարհիս չորս հովերէն՝ վարժարանիս բուրաստանին մէջ կը ծաղկին, ու հետզհետէ փոխադրուելով գի-

(*) Տե՛ս 1930 Դեկտ. Թիւ 12:

տութեան բարձրագոյն ու լուսաւոր տաճարներու մէջ՝ իրենց վերջին կատարելագործումը կը ստանան եւ այնպէս կ'երթան զարդարելու Հայութեան *փոքրածուռն*»: Յետոյ նաեւ սա ծանուցումը. թէ՛ «Մուրատ - Բափայէեան վարժարանը 1918 - 1930 շրջանին տուած է Հայ ազգին 103 ընծացաւարտ երիտասարդներ, որոնցմէ 60ը շարունակած են իրենց ուսումը իտալիոյ Համալսարանները, փորձիկ մաս մըն ալ Գաղղիա, Պելճիգա, Աւստրիա»: Յետոյ ուրեմն թէ՛ «Միւսնի Մխիթարեան Ուսանողարանէն 25ի չափ ուսանողներ 1929 - 30ի շրջանին, տեղւոյն Համալսարանէն մասնագէտի տիտղոս ստացան», որոնց անունները կ'արձանագրէ ապա մի առ մի:

Մինչեւ հոս ամէն ինչ լաւ, ամէն ինչ ուրախալի, գովելի եռանդն ու նպատակը դաստիարակներուն, ծափահարելի ուսումնական յաղթանակը շրջանաւարտ աշակերտներուն: Բայց եթէ վերոյիշեալ ուրախալի լուրերը հակակշիռէ մը անցուին, ստոյգ պիտի ելլէ՞ն ամէն ալ. բոլորովին ճշմարիտ է արդեօք «Բազմավէպ»ին տուած այն յոյժ ուրախալի լուրը. թէ աշակերտներուն բոլորն ալ իրենց համալսարանական ուսումը աւարտելէն վերջ՝ «կ'երթան զարդարելու Հայութեան *փոքրածուռն*», թէ պարզապէս յորդոր մըն է այս անոնց թէ՛ այնպէս պէտք են ընել, այն է նպատակը բարեխարներուն եւ իրենց Մխիթարեան դաստիարակներուն:

Ի սեր ճշմարտութեան խոստովանելու է, որ յիշեալ Մխիթարեան բուրաստանին մէջ՝ բունտոյ ու անցող բանաւոր վարդերէն ոմանք՝ բոլորովին բացուելէն վերջ՝ սո-

վորական վարդերու պէս ցոյց կուտան փուշեր, որոնք կը խայթեն հոտոտելիքը ազգասէր հայուն: Աւելի պարզ խօսիմ: Ստորագրեալս՝ որ 1912 Յուականն ի վեր Պոլիս կը գրտնուիմ, ասկէ հինգ տարի առաջ, այցելելով վենետիկ, փատուա եւ Միլանոյ, տեղեկացայ եւ ականաես իսկ եղայ տխուր երեւոյթի մը իրականութեան, որ տրտմեցուց զիս: Հաշուեցի 20ի չափ համալսարանական ուսումնին աւարտած, յոյժ զարգացած ու տաղանդաւոր հին ու նոր Միւի-Յարեան աշակերտներ, որոնք փոխանակ «երթալու զարդարելու Հայութեան փոքր ածուն», բոլորովին տեղաւորուել են հոն, ոչ այսչափ միայն, այլ եւ իւրաքանչիւրն աւնոցմէ՝ իբր կենակից ընտրել իրեն մէկ մէկ օտարուհի եւ ամուսնացել անոր հետ: Գոնէ հայացնէին իրենց այս օտար կենակիցը, գոնէ հայացնէին իրենց սիրոյ պտուղները, դժբախտաբար ոչ մէկը ասոնցմէ, ումանք մանաւանդ — ցաւալի է ըսել — դարձել են գրեթէ օտարազգիներ լեզուով, բարբով, սովորոյթով, իբր թէ հայ չըլլային, իբր թէ վերջին նպատակն ու պարտականութիւնն ծառայել չըլլար իրենց ազգին, ու այնպէս հանգիստ խիղճով կ'աշխատին ու կը շահին իրենց հաշուին, եւ օգտին ու պատուին օտար ցեղերու, գիտնալով հանդերձ որ անոնք հազարաւորներ ունին իրենց պէս եւ բնաւ պէտք չունին իրենց:

Իրենց զաւակներն այնքան միայն Հայ կը մեծնան ու պիտի ժառանգեն Հայ անունը, որ երբ օր մը աչքերը փակէ հայրերնին՝ իրենց համար պիտի ըսուի թէ՛ *ասոնց հայրը Հայ է եղեր*, այսչափ...: Ու մի'Սէ տխուր ու ցաւալի է՞ այս, եւ սակայն իրականութիւն մըն է անմիտելի, որուն դէմ կը բողոքեն մանաւանդ երկու բարեբարներն՝

Մուրատ, Ռաֆայէլ իրենց գերեզմանէն, տեսնելով որ Յոյած դրամագլուխնին չի ծառայել նպատակին:

Սոյն բողոքագիրս կարդալով՝ Յերես սրտմտին ինձի դէմ վերոյիշեալ պարոնները, Յերես ըսեն թէ՛ «վարդապետ Գո'ւ միայն կ'աս յերուսաղէմ», չե՞ս գիտեր որ ներկայիս բոլորովին փոխուած են մեր կեանքի պայմանները, մենք բունիկազուրկ Յուսներ ենք, սաստկաշունչ փոմորիկէ մը բռնած՝ աշխարհիս չորս կողմերը, չունինք հայրենիք, միայն հոն է մեր հայրենիքը, ուր է մեր շահը, զոր ապահովելու համար՝ կը դիմենք նաեւ ապօրինի միջոցներու, կը միանանք օտարուհիներու հետ, բա՛ւ է որ մեր շահն ու ապրուստը այնպէս պահանջեն»: Եթէ երբեք կան այսպէս տրամաբանողներ ու իրենք զիրենք արդարացնողներ, այնպիսիներուն եւ ուրիշ ըսելիք չունիմ, բայց եթէ կրկնել մեր պաշտելի Նախապետին սա ծանօթ խրատը, թէ

«Ձեզ կ'ստեմ մ'անկունք սիրունք նապելիք»

Որոնց է բնական Հայոց աշխարհիկ,

Մ'ուրանայք զերկիրդ եւ զազգդ սիրուն.

Ծառն՝ արմատով ծառ, տունն հիմամբն է տունն»:

«Բանց օտար վարդ քաղցր է հայրենեաց փուշ»:

Ստորագրողս՝ մի միայն որտիս ծայնէն ազդուած՝ գրեցի այս յօդուածս, յուսով որ գուցէ անկէ ազդուին նաեւ սրտերը մեր վերոյիշեալ պարոններուն եւ անոնց հետեւողներուն, խղճան իրենց ցեղուցան ու կորուստի մատնուած խեղճ ազգին վրայ, չօտարանան, մանաւանդ թէ ջանան վերակազմելու զայն՝ աշխատելով հաւատքով եւ յուսով թէ՛

«Աստուած բարեբն ալ կը յարուցանէ որդիներ Հայկի»:

Հ. ԵՓՐԵՄ Ծ. Վ. ԱՊՐՈՅԵԱՆ

Դ Ր Ա Ս

Մետաղ արքայական, բարերար՝ Թաբուն, Նիւթեղէն ոգի՛դ աշխարհի, մարմնացած ճառագայթի փայլիւնին մէջ, աստուածայի՛ն փոշի, կա՛յծ արեգական՝ երկիր ինկած, մեր ճակատագրին համար՝ բարեկամութեան օրումն մը մէջ:

ԻՅՕԺԷՆ ՓԷԼԴԱՆ

Դրամի գիւտը կ'ընծայուի Փիւնիկեցիներու, ինչպէս գրին հնարման գիւտն եւս անոնցն է, այն հանձարեղ վաճառական ժողովուրդին: Պէտք է գիտնալ թէ թանկագին մետաղներ, դրամական ձեւ ստանալէ առաջ, գործածուած են ձոյլ վիճակի մէջ իբր առեւտուրի միջոց, ինչպէս կը կարդանք Ս. Գրքին մէջ. Ծննդոց Գիրքը կը պատմէ թէ Աբրահամ նահապետ 400 սիկղ արծաթ կշռեց տուաւ դրնուած արտի մը փոխան...:

Որոշ կշռով ու ձեւով հնագոյն դրամներն՝ որոնք մեզ հասած են, յունական արծաթ դրամներն են, որոնք մեր թուականէն առաջ մինչեւ 7րդ դար կ'էլնեն: Հերոդոտոս եւ Բսենեփոն կը հաւաստեն թէ ոսկի դրամները Լիւդացւոց թագաւորները դրուածեցին: Հռովմայ մէջ երկար ատեն շրջաբերուեցան պղինձ դրամներ: Յետոյ Պունիկեան առաջին պատերազմէն քիչ առաջ արծաթը գործած-

ուեցաւ, իսկ աւելի ուշ ոսկին: Դրամահատութիւնն ալ նախապէս կոշտ ձեւերէ անցնելով հետզհետէ ազնուացաւ: Ի՛նչ էին հին դրամներու պատկերները. յունականները իբր դրոշմ կը կրեն մերթ քաղաքին պաշտպան կամ հիմնադիր աստուածին պատկերը, ինչպէս Աթենասին՝ Աթէնքի, մերթ գիւցաղներու՝ որոնք իրենց հայրենիքը փառաւորեցին, ինչպէս Լիւդուրկոսին՝ Սպարտայի, Աքիւլլէսին՝ Փալանայի, մերթ խորհրդանշան մը, ինչպէս Աթէնքի մէջ բուն՝ Աթենասի նուիրական եւ մերթ գաւառին մէջ անուանի եղող կենդանիի մը պատկերն, ինչպէս ձիուն եւ եղին՝ Թեսալիոյ մէջ: Հին դրամներ, մանաւանդ Հռովմէականներ, ներկայացնելով ուրիշ ականաւոր անձերու դէմքեր կամ անոնց կեանքի ինչ ինչ տեսիլներ՝ կը կազմեն ճշմարիտ կենսագրական թանգարան, զոր օր. միայն 522 տարբեր ցեղեր կը ներկայացնեն Օգոստոսի ժամանակ: Հետաքրքրական եւ սրտայայտ է անշուշտ ուսումնասիրել մեր հին դրամներն հայկական, մեր անցեալ փառքին վկաներ:

Ամփոփուած Ռ. Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ Դրամ Բանախօսութենէն, Տպ. Կ. Պոլիս 1886, Տպ. Գ. Պաղտատեան:

ԾԱՆՈԹ. — Գոհութեամբ տեղեկացանք Պոլսոյ Հայ Եկեղեցիէն Թէ անմահանուն Ուսուցչապետին լրուած հոգաւորտին վրայ վերջապէս անցեալ տարի բարձրացաւ դամբարան ինչպէս հանրային մեծարանքի:

Այս անհրաժեշտութիւնը, շոնգալից Թափով կանուխէն հովանաւորուած մեծամեծներէ, այնքան յապաղումներէ վերջ հազիւ ուրեմն մարմին առաւ, մինչ Պոլսոյ պարիսպներէն դուրս (Պազըգլիւ) ափ մը բարի հայ պատանիներ սիրով միացած՝ յաջողեցան անաղմուկ կանգնել շիրիմ Հայ Մշակոյթի վաստակաւոր ուսուցչի մը հովակոյտին վրայ, նշան երախտագիտութեան. ի՞նչ հեգնութիւն առաջիններուն...

ՕՏԱՐ ՄԻՏՅԵՐ. — Ուսուցիչը... Նմանութիւն մը կայ իր կաթմբ տուող սանտուին եւ իր խորհուրդները տուող վարժապետին միջեւ:

— Երբեմն ուսուցիչը տւելի հայր մըն է քան իրական հայրը:

— Աղնիւ գործ մըն է արձան մը կերտել եւ կեանքի շունչը առլ անոր, բայց միտք մը կերտել եւ վայն ներշնչել ճշմարտութեան հոգիով՝ ազնուագոյն գործ մըն է:

Վ. ՀԻԻԿՕ

ՀԱՅ ՌԻՍՈՒՅԻՉԸ. — Բանաստեղծը երգեց հայ վարժապետին անօթութիւնը, վիպասանը՝ անոր բազմատանջ կեանքը, հրապարակագիրը ցատկոտ յօդուածներով մտորակից հանրային անտարբերութիւնը իր կրթիչներուն նկատմամբ, ու այդ ամէնը արգելք մը չէ որ հայ վարժապետը չշարունակէ իր սովաւելուկ կեանքը, իր գերագոյն յայտը գանակի մը վրայ դրած:

Ա. ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

Արձակ Բանաստեղծութիւններ

ԲՈՅՈՐԱՍԿ ԲՈՅՐԵՐ

Աւա՛ղ, չճանչցայ բնաւ կեանքին հրճուանքը: Զտեսայ բնաւ ժպիտ մը սրտիս մէջ: Կ'ուզէի սպառել ամբողջ յաւերժութիւնը գտնելու համար բերկրալից ձակատագիր մը: Յաւիտեան շղթայ ուած կը մնամ շատ աղետալի բախտի մը:

Երջանկութիւն եւ անդո՛ր, խոյս կուտաք ինձմէ: Ես Զեղ կը կարկառեմ բազմակներս, ափսո՛ս, դձեղ չեմ կրնար բռնել: Իմ փիւնիկ թռչունս կը բնանայ անուշաբոյր վարդերու ածիւնին մէջ:

Սրտիս յանկուցիչ պարտեղը, որուն օդը յամպարի բուրումն ունի, բացած է երջանկութեան դուռը:

Ո՛վ զանգակներ, տարածեցէք ձեր հնչուն երաժշտութիւնը, կտրեցէք անցէք քաղաքը, սպառեցէք սիրտս ատուածային մեղամաղձութեամբ: Կ'ուզէի ննջել հայրենիքիս խաչին վրայ, որպէս զի արթննամ տարաշխարհիկ դրախտի մը մէջ:

Ո՛վ իմ բնաշխարհ, քու անհնարին աղէտներդ կը կրկնուին սրտիս մէջ:

Իմ վշտագին երազանքս իմ մէջ եմ, ինձ հետ պիտի մեռնին:

Արդեօք պիտի մեռնի մ'առանց կարենալ ոգեւ-

լու սրտիս աղեկիզկէկ պատմութիւնը: Կ'երազէի ապագայ մը լուսապայծառ: Կը բարբառէի իւրովի խնկաբոյր գաղափարներու հետ:

Կը ցնդի աթաղաւոյսը երիտասարդութեան խուռմնեան հետ:

Այժմ սիրտս յափշտակուած կ'ուզէ լուեւ կառափնատեղւոյ մը բեռին տակ:

Հայրենի՛ք, եմ մտածմանցս գիցուհին, պիտի երթամ ծնրադրել Արաքսի եզրը. թող մեռնիմ նահատակներու երկրին մէջ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՅՆՈՐԸ

Երբեմն կը խոկամ երիտասարդութեան քաղցրութեան վրայ:

Պարտէզին ծաղիկները գոյներով արբշիւ էին: Քաղցրիկ վարդին մէջ օձը կը գնէր իր լորձուհիքը, սպառնալով ձեզքեւ սիրտն անոր՝ որ դաժան կիրքով կ'ուզէր գողնալ ծաղիկին հմայքը:

Ո՛վ հեշտաւի յիշատակ, զոր չեմ կրնար նկարագրել: Կը գտնեմ սեւ քար մը, որ կեանքիս գալուստը կը կնքէ: Այս առտու կը դիտեմ զայն, ո՛վ գորովակց նկար: Սիրտս մեղամաղձութեամբ առլըցուն կը դիտեմ զքեզ, կղզի՛ գրգանայշ:

Մթամած ամպի մը վրայ լուսինը Պոմպէի նարինջէն շատ աւելի դեղին է:

Նաւավարը իր մակույկէն մէջ կարմիր առագաստին հովանիին տակ — երգ մը կ'երգէր, որուն մեղամաղձիկ քաղցրութիւնը կը տաքածուէր մեռնիկ լճակին վրայ, կը համակէր սիրտս հիացումով եւ յափշտակիչ արբեցութեամբ:

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

ԾԱՆՈթ. — Քաղուած Գեղ. գրագետ Հօր ՄԱՀՆԻԳ՝ վերնագրով ֆրանսերէն մէկ պրակէն, որ ձօնուած է Խոսելիյ Հայ Ուսանողական Միութեան: Հանդիման կը ներկայացնեմ Զօնը իբր գրական ընտիր նաշակի նմոյշ:

« Ո՛վ երիտասարդուն, Թին, բեզի այս երագանքս. ես գտնոյն կը դրոշմեմ Հայրենիքի խաչին վրայ:

« Հայրենիքի սէրը զմեզ կը տառապեցնէ:

« Հայրենիքի սէրը զմեզ կը մահացնէ. պիտի սիրենք այդ մահը:

« Ո՛վ Հայաստան, Հայաստան, Թող բու շիրիմդ զմեզ ծածկէ. հոն պիտի գտնենք Յարութեան հրեշտակը »:

Հ. ՍԻՄՈՆ ԵՐԵՄԵԱՆ

Այս բերթող Հօր հոգիին ստեղնաշարը լացող տաղեր

Պարծանագրէ. հայրենիքի կարօտով բողաւառ՝ կ'եղերերգէ անոր տառապանքը. արտեր կը փոթորկին խոր յուզումով եւ անզսպելի փղծուկ մը կ'ամպոտէ նայուածքներ՝ անոր բնարին շեշտելով: Կ'ապրի անոր մէջ պելճիբացի հայրենասէր բանաստեղծին, վէռհառնի հոգին. ինքն է որ հայ գրական դաշտէն կը հանէ աղամանդներ, ինչպէս երկրի բնութիւնէն գոհարենքու խուզարկուն: Ի՛նչ հմայք, ի՛նչ նորութիւն, ի՛նչ աւխն եւ ի՛նչ վսեմութիւն: Ասոնք իր գրչին հրապոյր են՝ ընթերցողը դիմող:

Կեցցէ՛ Շ. Սիմոն:

Ս. Գ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ո՛վ կու՛լայ աշպէս խշտեալիս շէմքին.

— *Քո՛յր, դարեպն է, բաց...*

Կո՛ւսիքնե՛ր կ'անցնին դուրսէն Լալագին,

— *Սո՛վն է, դուռդ բաց...*

Տապաւն է ջախջախ դրանս կուռծքին,

— *Չարդն է, դուռդ բաց...*

(Շիրակ)

Ռ. ՍԵՒԱԿ

Հին Էջեր

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԵՒ ՈԶ-ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ

Կուսակցութիւն ամէն ազգի մէջ կայ: Բայց ամէն որ պարտաւոր չէ կուսակցութեան մը անդամ գրուելու:

Մարդկային կազմը բաղկացած է զգալնիկ տարրերի եւ հաստատուն մասերի: Զիղերը, միսն ու ոսկորները իրենց մէջ բաժնած են երկու կերպ աշխատութիւն. — Զգալ ու տոկալ, ազդուիլ եւ հակազդել, գործել ու դիմադրել կամ խորհիլ, յղանալ, վարել եւ ի գործ դնել:

Ազգի մը մէջ կուսակցութիւնք են գործօն եւ վարիչ տարրը, բայց հաւասարակշռութիւնը պահողներն են հաստատուն մասերը, այսինքն՝ ոչ - կուսակցական զանգուածը, որ կը դիտէ եւ կը դատէ շարժիչ, մղիչ տարրերը, եւ ընտրութեանց առթիւ պահ մը մէկ կողմ, պահ մը միւս կողմ յաւելնով եւ ոյժ տալով անոր, կը պահպանէ հաւասարակշռութիւնը, այն է՝ բաղաբական կամ ընկերային կազմին տեւականութիւնն ու ապահովութիւնը: Օրինակ մը. — Նաւը վարող ուղիներն են հովը, շոգին, ելեքտրականութիւնը, իրենց մեքենականութեամբ: Բայց նաւը ծովուն վրայ հաստատու եւ հաւասարակշիռ պահողներն են իր ծանրութիւնները, իր բեռը, կամ ի չգոյէ, փր նաւախիճը (սափրա): Կուսակցութիւններն են մղիչ ուղիներն ընկերային, կամ բաղաբական նաւուն, զոր հաստատ, ամուր, հաւասարակշիռ վիճակի մէջ պահող ծանրութիւնն է ոչ - կուսակցական զանգուածը: Արդ հարցընենք Թէ Անգղիոյ Լորտ - Չիֆ - Ճըսդիսը,

Պատաւորագետը, կամ Քրիստոնեայ եկեղեցւոյ այն մեծ
գարբը, Քէնդըրպըրի արքեպիսկոպոսը կամ այն մեծ սպա-
րապետը՝ որ յաղթութեան առաջնորդեց անգլ. բանակը,
Մարշալ Շէյլ ո՞ր կուսակցութեան կը պատկանին: Լսա՞ծ
էք թէ ո՞ր կուսակցութենէն կ'ընտրուի Անգլիոյ Պանքային
կառավարիչը, սեղանաւորական աշխարհին անպակ ծա-
գաւորը: ... Ժողովուրդներու մէջ քաղաքական փորձառու-
ութեան հասունալուն հետ անգլիական արդի դրութիւնն է
որ կ'որդեգրուի, այսինքն թէ՛ կառավարութեան մնայուն
կազմը պէտք է որ չէզոք կամ անկուսակցական ըլլայ: Ար-
ժանիք, կարողութիւն, փորձառութիւն միայն պէտք է պա-
հանջուին անկէ, ոչ թէ կուսակցական դաւանանք:

Արդէն լաւագոյն աւանդութիւն մ'է որ ոչ - քաղաքա-
կան մարզերու մէջ աշխատողներ, դատաւորներ, ուսուցիչ-
ներ, բարեգործական աշխատութեանց վարիչներ ու գործիչ-
ներ, ելեմտական պաշտօնէութիւն, եկեղեցականներ, գոր-
ծօն զինուորականներ, ոստիկաններ, եւայլն. չպատկանին
կուսակցութիւններու կամ գէթ իրենց հայրային պաշտօննե-
րուն կիրառման մէջ չծառային կուսակցական նպատակնե-
րու: Այս է անգլիական սկզբունքը:

Կուսակցականներ եւ ոչ - կուսակցականներ, ամէնքն
ալ պարտին ծառայել հանրային շահուն:

ԲԻԻԶԱՆԴ ԲԵՉԵԱՆ

(Վերջին Լուր, Կ. Պոլիս
1922 Յունուար 21)

Այսպիսի խոհական տեսութիւններ ուղղելէ ըւ-
լան մեզ մանաւանդ ներկային մէջ, որպէսզի աղ-

գասիրութեան շարժիչ մեքենան գործէ եւ ամէն
ոք դարձանք չղգայ կուսակցականութենէ եւ ինչ-
պէս կը յանձնարարէ փորձ հրապարակագիրը, ամե-
նուն պարտքն է ազգին օգուտը խորհիլ: Հետեւեալը
դաւանանքն է ոչ - կուսակցականի մը, որուն սիրով
կը միանան շատ շատեր:

— «Երբեք չեմ ունեցած որ եւ է կուսակցա-
կան ոգի. այլ մեծցած եմ հայ հոգիով եւ աւանդու-
թիւններով, իմ լոկ նպատակս է խանդավառուիլ
նոյն հոգիով»:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

(Յայտարարութիւն իր ընտրութեան առթիւ Նախագահ
Հ. Բ. Ը. Միւսեան 1930 ին):

Դժբախտաբար հակըդդէմ ոգորումներով հայ
շրջանակներու մէջ եղած փոթորիկը կարծեւ տուած
է շատերու թէ իրական վամբուներ մեր մէջ կ'ապ-
րին մեր արիւնը ծծող կամ թէ հայ անհատ-
ներ օժերու վերածուած են՝ որոնք իրենց ակաւանե-
րուն մէջ պաշտօն իրենց բոլոր թոյնը դուրս կը
ժայթքեն անյայտ վրէժխնդրութեան ծարաւի. ի
սպառ մերժելի են այս վարկածներ, զմեզ ան-
բաղձալի ներկայացնող:

Բայց այս վիճակը այսօր միայն մեզ կը պար-
զուի: Ահա 25 տարիներ առաջ նոյն գանդատը
կ'ընէ նահատակ Գրիգոր Զօհրապ, Օսմ. Սահմա-
նադրութեան առաջին օրերուն (1908) Սկիւտարու:

Բաֆֆի Հասարակական Միութեան գաշտահանութեան արտասանած բանախօսութեան մէջ սա ուշագրաւ խօսքերով, ակնարկելով այն ժամանակի ազգային ալեկոծ կացութեան, երբ ամէնքէն սիրուած հրապարակագիրն (Բ. Քէջեան) ապտակ զարնելը հերոսութիւն կը համարուէր:

— «Ազգային անպակաս վէճերը ատելութիւններու վերածելու զրազած ենք բոլորս. ճիշտ ինչպէս վարենիները իրենց նետերուն: Բացած վէրքը բաւական չտեսչելով, մահացու թոյնի մէջ կը թափսեն զանոնք. ամբողջ ժամանակնիս անուի գրառած է: (Հայ Պատգամաւորի մը Համարատուութիւնը, Կ. Պոլիս 1908):

Այս գարշելի ատելութեան անհետացումը մարդկութեան մէջէն՝ կը հայցէ Մեծն Համերսա՝ տողերով:

«Ո՛ր էր թէ հե՛ւը կորսընէր թէ՛ մարդոց Մէջէն եւ. թէ՛ աստուածներուն, եւ զայրոյթը Որ կը դրդէ իմաստնագոյն մարդն անգամ Դժնէութեան, եւ անկի անուշակ Քան ծորածոյ մեղրը մարդոց կուրծքին մէջ կ'աճի ծուխի նման...»:

(Ի. Ի. Ա. Ան, Թարգմ. Մ. Ա. Ղազիկեան, էջ 610):

Այս համատարած ատելութեան զգացումը մի միայն նկարագրի յաշնուացումով կ'անհետի: Այս

այս մասին լաւ թելադրութիւններով գրուածք մը մեր ընթերցողներուն:

ՆԿԱՐԱԳՐԻ ԱԶՆՈՒՈՒԹԻՒՆ.—

ԲՆԱԽՈՍԱԿԱՆ ԴԱՍ.

«Երբ բարձրագոյն զգացումներ արձնան մարդուս սրտին մէջ, ստորնագոյնները կ'արգիւնին կամ կը զրսւնան: Այսպէս վախը կրնայ մարդուս անխորհուրդ գոցել, մայրական սէրը կրնայ վախը անհետացնել, կոշտ մը նրկատմամբ եղած յարգանքը կրնայ անասնական կրքերը զսպել, եւայլն:

«Ո՛րքան ղիւրահասկերնալի է բնախօսական հոգեբանութեան յայտնած այս ճշմարտութիւնը, փրկարար սկզբունքներ պարունակող: Ի՞նչ է դաստիարակութեան նպատակը, եթէ ոչ դաստիարակութեան փրկաւէտ գործին ազդեցութիւնը ըլլալ: Որովհետեւ մարդկային նկարագրին կատարելագործումով կարելի է ապահովել չբըջանիկ կեանք աշխարհի մէջ: Այս կերպով կը զսպուին ատելութեան, թշնամութեան, արհամարհանքի ու ցանկութեան նման ազդեցիկ զգացումներ եւ անոնց տեղ կը զօրանան արդարութեան ու յարգանաց, սիրոյ եւ համակրութեան նման ազնուագոյն զգացումներ, անոնցմով անհատը երջանիկ կեանք կ'ունենայ եւ ընկերութիւնը բարեկարգ վիճակ: Բարձրագոյն գաղափարներ ու զգացումներ արձնուող անհատին մտքին մէջ եւ անշուշտ դուրս վանած պիտի ըլլաս ստորնագոյնները: Մի՛ ջանար զսպել կիրքերդ ու ցանկութիւն-

ներդ, մի՛ ջանար բնաւ դուրս արտաքսել սրտէդ ատելութիւնդ, նախանձդ եւ որ եւ է գռնիկ ընաւորութիւն, ի զո՛ւր վատնուած պիտի ըլլան բոլոր այսպիսի ջանքեր: Բարձրագոյն ու լայն գաղափարներով մշակէ՛ միտքդ, ազնուական զգացումներով խանդավառէ՛ սիրտդ եւ այնքան ստուգապէս պիտի արտաքսուին սրտէդ ու կեանքէդ բոլոր ստորին կիրքերդ ու բաղձանքներդ, որքան ստուգապէս կը փախչի խաւարը լոյսին առջեւ»:

(ԼՈՅՍ, Մ. Մինասեան Բ. տարի 1913

Ամերիկա, էջ 9):

ԳԵՂՈՆ ՏԱՌԵՐՈՒ ԳԻՒՑԻՆ

Արարատի նուիրական կողերէն պայծառ արեւուն մէջ սաւառնեցաւ արծիւը, երկնակապոյտի սիւրանար:

Արծիւը ուժգին Թափափարեց իր Թեւերը եւ փետուր մը նետի պէս եկաւ, իջաւ գետին եւ ինկաւ Ս. Մենրոպի ոտքերուն առջեւ:

Վարդապետը վերցուց ջերմեռանդութեամբ երկնառաք փետուրը եւ նախագծեց նո՛ր տառերը մագաղաթին վրայ, աչքերը սեւեռած երկնքին:

ՕՏՕՓԱՐ ՖԻՇԷ

Արեւելեան լեզուաց Ուսուցչապետ
Փրակայի Զեխական Համալսարանի

40,000 ՆԵՐՈՒ ԳԱՂԹԸ Ի ՌՈՒՍԻԱ

☆☆

Հայ եւ Ռուս բանակը գրաւելով Էջմիածինը, Սարդարապատը, Նախիջեւանը՝ ամբողջ Պարսից Հայաստան անցաւ Ռուսաց ձեռքը: Այնուհետեւ Ռուսեր մտան բռն Պարսկաստան, տիրեցին Ասորպատականի, Ուրմիոյ ու հասան մինչեւ Դաւէթ: Պարսիկները ստիպուած հաշտուեցան ու թիւրքմէն Հայի դաշնադրութեամբ (1828 Փետրուար 2) Երասխ գետը ճանչցուեցաւ երկու տէրութեանց սահմանագլուխ: Այս պատերազմներուն հայ զօրավար Մատթեան մեծ քաջութիւն ցոյց տուաւ, ինչպէս կ'երեւի մեր հայ արի-արանց գրութեան մէջ:

Այս հաշտութենէն ետք 40,000 Հայեր գաղթեցին Ռուսական Հայաստան:

Ամէն հայրենասէրի երազն է պայծառ երանգներով տեսնել ազգային դիմագիծը: Ո՞ր նկարիչն է որ այդ դէմքին կուտայ վառ գոյներ: Այդ եղական վարպետն է իմաստութիւնը, որուն ձեռքին երանգապնակը ցեղին պատկերը հրապուրիչ կ'ընծայէ:

Բնածին զգացում է սէր հայրենիքին, ամէն մարդ ի յառաջագունէ ազգայնացած է. պէտք է սիրէ, ինչ որ իրն է, անորն է իր ժպիտը, նոյն իսկ արցունքը. կուռք մըն է այն եւ երկրպագուն՝ մարդկութիւնն ամբողջ:

Սակայն մարդիկ երբեմն թիւր ըմբռնումներով կը շեղին այդ նուիրական զգացումէն: Այս մասին լսենք Խիկարին թէ ի՞նչ պատգամ կ'արձակէ. «Ազգին վրայ փոշի մը ջնասոցնել ուզելն, ազգը քարկոծելու վտանգին մէջ ձգել է»: Դարձեալ նոյն իմաստունը կ'ըսէ. «Ազգասիրութիւնը շատ լաւ բան է, քայց ճշմարտութենէ դուրս չելլելն ամէնէն լաւ է ու ազգասիրութենէն դուրս չէ», — Յետոյ. «Ամէն սէր իր օրէնքն ունի»:

Սակայն այսպիսի վճիռներ յամառ եսականութեան Թումբերուն առջեւ կը խորտակուին եւ անտեղի պայքարի հոսը կը բորբոքեն հոգիներու մէջ եւ ընդերկար վէճերու փոխասացութիւն մը, անկարող միտքեր լուսաբանելու, կը հրաժիք կրքեր անհատներու՝ որոնց տեսութիւնը կուրծքութեան Թաղան-

Թով ծածկուած՝ չեն տեսներ խորխորատը՝ ուր կը գահավիժի ազգը: Պէտք չէ հալածել կոյրը, այլ արգահատիլ անոր: Դիտուած է թէ չարը հալածուելով չարագոյն կը դառնայ, նոյն իսկ մատնիչը թերեւս իր հոգին պատող կեղտերէն մաքրուած ըլլար, եթէ մարդիկ անոր խոժոռ նայուածք արծակելու փոխան, կը խորհէին որ եւ է եղանակով իրենց յարել եւ չափաւորէին անոր արարքին դաժանութիւնը:

Ափսո՛ս, հազար ափսո՛ս, որ դեռ չգտնուեցաւ Դաւթի նման սրնագահար մը, որ իր երաժշտութեամբ փարատէր մեր համատարած սեւամաղձութիւնը, որ դժբախտաբար ազգասիրութեան դիմակով ծածկուած է եւ կամ գերբնական զօրութիւն մը պարգեւէր մեզ այն դժոխաքարը՝ որ պիտի այրէր մեր յոռեգոյն քնազդները: Ներկայ անսիրելութեան հետեւանքներուն վրայ խորհրդածել յուսահատական է: Մենք զմեզ իրական մարդապալներու փոխած ենք եւ ոչ թէ երեսութեան: Բայց դեռ յուսանք, յոյսը կեանք է, գիտնանք թէ շատ հնամենի ազգեր անհետ կորած են, մինչ մենք, հնագոյն դարերէն անցնելով կ'ողջունենք նոր ժամանակը: Այս երջանիկ դարադարձներ կը պարտինք մեր կրօնի, մեր լեզուին, երկու պահպանակներ մեր գոյութեան: Անոնց մով կը վերածնինք, կ'ապրինք սրբազան առանդութիւններով: Առանց անոնց աղետալի կորուստ մեզ կը սպառնայ ճերմակ ջարդ անոնով, մեր բոլոր աղէտներուն ամէնէն զարհուրելին:

Մեր հայրենիքը կորուսեալ Դրախտն է մեզ, չար ժամանակը զայն յափշտակեց մենէ յաւէտ, հեգնելով մեր երազներն ու իղծերը, բայց գէթ պահենք մեր ինքնութիւնը, որպէս զի ջնասաւի բոլորովին անոր վրայ գերեզմանի քարը. սուրբ է անոր յիշատակը. օտարն իսկ, զոր օրինակ հմուտ աշխարհագիրն էլիզէ Ուրբէլին՝ անով խանդավառ կ'ըսէ. «Այդ վայրը գերազանցօրէն ընդհանուր հայրենիքն է, կանխագոյնը մեր մասնաւոր հայրենիքներուն. մենք ամենքս դեռ կ'երազենք տեսնել այդ տեղ՝ վերին Ասիոյ մէջ՝ երեսը կովկասին դարձուցած այն նուիրական վայրը, որ նախնիքներու օրրանը եղաւ»:

Չմոռնանք զանի իր հին արժէքաւոր մարդերով, վերջին ժամանակներու մէջ ալ ազատասէր հերոս - հերոսութիւններով: Այս վերջինները եղան խիզախ, անձնուրաց, մահն արհամարհող, իսկ մեր արիասիրտ քոյրեր, ամազոններ, նախանձախնդիր իրենց անաբաւ սրբութեամբ սուրերու արհաւիրքէն հազիւ ազատած՝ նետուեցան եփրատի ալիքներուն:

Ապրիլն հշմարիտ հայրենասէրները:

Պէտք է կրենք ամենքս ալ մէկ հոգի, միութեան հոգին, մեր բոլոր հատուածները ամփոփող, ինչպէս յանձնարարած է Գաղղիոյ այժմու վարիչը, պաշտել միայն Հայրենիքի հոգին: Երբ զօրաւորներ այդ պէտքը կ'զգան իրենց գոյութիւնը յանրապետութեան, ո'րչափ աւելի մեր դարաւոր ցեղը պէտք ունի այդ յորդորին:

Ս. Գ.

Ս. ՍԱՀԱԿԻՆ ԵՒ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻՆ (Ուղերձ)

Սրբանուէր հոգիներ,

Գուք մեզի տուիք Գիր ու Գիրք. — Հայրենիքի մը նորածնութիւնն էր աղ: Գուք մեզի տրվեցուցիք մեր աչքուրէնը: Մեր ցեղին յանրապետութիւնն էր աղ: Ու հիմա՛ ի՞նչ երբ շատ անգամ կը մոռնն աչքերնիս, երբ գերագոյն յոյսն ալ դէպի անյուսութիւն կը մօտի թուեալպէս, Գուք կ'երեսիք մեզի լուսեղէն դէմքերով: Ձեր էութիւնը կ'ուրուագծուի մեր հորիզոնին վերեւ կուրծքերնուդ վրայ խաչին հետ սեղմած Գիր եւ Գիրք եւ խօսքեր կուգան մեզի: Շարժում եւ կեանք են Գիր եւ Գիրք. ով որ հաւատք ունի Գիրի եւ Գիրքի, կ'ապրի լեռնական եղեւիններու եւ Արմաւրի սօսիներուն պէս:

ՄԵԼԻՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ

Ազատասէր ուսուցիչ, գրագէտ, ճանճ Բալու 1860ին, Պոլիս եկած՝ աշակերտած Սկիւտարու ձեռնարանին, դպրոցակից եղիչ Գուրեան Սրբազանի, աշխատակից Պոլսոյ Հայրենիքին, Սրբեւելքին ՇՐԱՆ Գ. ճաճկանունով: 1915ին Ապրիլեան սպանդին զոհերէն եղաւ: Իր գործերը ցրի՝ հաւաքուած հրատարակուած են Ն. Գ. Լնկերակցութենէն, Փարիզ:

ՄԵԼԻՔՈՆ ԿԻՒՐՃԵԱՆ

Մենք Ս. Մկարտըր բնաւ մէկուն հետ չենք կըր-
նար բաղդատել, Վասն զի անոր բարերարութեան
չափը չիկայ եւ իր անունը իրրեւ աստղ ուրիշ ազ-
գասէրներու գլխէն վեր է:

ՍՏԵՓԱՆ ՈՍԿԱՆ

Ներքին Համոզում (անանուն)
Տպ. 1853 Վ. Պոլիս, Տպարան Նոյեան Աղաւոյ

Ուսուցիչ, գրագետ,
բուն եւ խիզախ, հիմ-
նած իր *Արեւելք* եւ
Արեւմուտք մերթերով
(փարիզ), հրատարակած է
Réforme մերթը (իզմիլ)
մինչեւ մահը: Բարձր իր
գրող ի արժանիքով, բայց
աղքատ մեռած:

ՍՏԵՓԱՆ ՈՍԿԱՆ

Իզմիլ. 1825-1901 փետր. 25

- Լեզուն ազգ կը նշանակէ: Առած:
- Մենք լեզուով կը վերածննդ արեւու առաջին
ճառագայթին:

Ա. ՏՐ. ՄԻԻՍԷ

ՀԱՅԵՐԷՆ

Նուէր բազմերախտ ուսուցիչ եւ հեղինակ
հայկարան Պ. Սիմոն Գաբամանեանի:

*Անդէճք պատեր էին զիս,
Կըքած էր կուրծքս կմբետյ
Եւ անդբարադ իմ հոգիս
Ունէր անդռչն իր վըրայ:
Մեհնաբարձ քուրմի պէս՝
Որ կոտրեց բեռն իր նշեղ,
Կը զոխայի ես ի տես
Իմ ստուերիս բազմամեղ:*

*Երկինքն էր միշտ մըթինակ՝
Մըթերածոյ ամպերով,
Որոնց մաղուող մոխրին տակ
Կը մղձկէր սիրտըս խըռով:*

*Բայց յանկարծ ինձ երեւցար
Ու նոր հոգիս ի խորոց
Արձակեց ձիւ մը երկար,
Սիւնածայթեց հուր եւ բոց...:*

1921

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷՆԱՆ

ՏՐԻՏՈՒՐ. — Շնորհապարտ զգացումներով կը գետե-
ղեմ այս գողարիկ ձօն, փափկազգած բերթողին համբոյր
նկարագրով եւ ազնուական ոգով:

Այսպիսի կեանքեր գունաւեղ ծիածաններ են հայ եր-
կները պայծառացնող: Ս. Գ.

ՅՈՐԵԼԵԱՆ ՎԱՅԱՆ ԹԵՔԵԱՆԻ

Վեհ. Տ. Տ. Սահակ Բ. Կաթողիկոսի Կոնդակն
առ Վահան Թէքէեան

**ՍԱՀԱԿ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
ԵՒ ԱՆՀԱՍՍԱՆԵԼԻ ԿԱՄՕՔՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ Ե-
ՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵ-
ՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻՂԻԿԻՈՅ** մեծա-
յարգ Վահան Թէքէեանի, հարազատի հայ առա-
քելական Սուրբ Եկեղեցւոյ, շնորհք, սէր եւ խա-
ղալութիւն ի Փրկչէն մերմէ Յս. Քրիստոսէ եւ ի
Ս. Հոգւոյն, հայրական ողջոյն, օրհնութիւն ի մէնջ:

Բաւաստամեայ Գրական երկանցք իբրեւ դուզ-
նաքեայ նուէր Յորեկեանդ պիտի կատարուի, գըր-
չիդ եղէգնեայ եւ փետուր, օրմէ ոսկի կը կաթկը-
թէ, մեղուն մտքիդ եւ բոլորանուէր զգաց-
մանցդ զմայլողներու նախաձեռնութեամբ, բա-
նաստե՞ղծ էք թէ սակգրիչ նոր Եղիշէ մը:

Բանաստեղծ շատ ունինք, ամէն սկսնակ, որ
երկու տող կը մրտէ, յաչս իւր բանաստեղծ է, օրի
սղաջակներ, ծնունդն ու մահը վայրկեական, բա-
նաստեղծի բուռն վսեմութիւնը նսմացնող:

Դուք, սիրելի Թէքէեան, իրական բանաս-
տեղծներու հսկան էք, նման լեռնաշխարհ Հայաս-
տանի մշտական ձիւնով պատանքուած ալեւոր Ա-
րարատին, ուր տառջին անգամ Աստուծոյ առ մար-

դիկ սիրոյն նշանակ ծիրանի գօտին ճառագայթեց
բովանդակ Հայաստանի վրայ:

Դուք Արագածի դժուարակտիս գագաթին վը-
րայ, ըստ աւանդութեան, մշտավառ կանթեղն էք,
մի՞ պլ պլաք, ալլ իբրեւ սոխակ երգեցէք Ձեր
շարահոտնիկը: Եթէ Աստուած ի քարանց գորդեա
Աբրահամու յարուցանէ, դուք ալ հաւատակից Աբ-
րահամու, Դուք ալ քնացածները կ'արթնցնէք ու
քարացածները կը փափկացնէք: Երգեցէք Շնորհ ու-
լիին հետ «Սէր անուն Յիսուս, սիրով քով ձմլեա՛»
քարեղէն սրտերը:

Եթէ ի վիճակի ըլլալի, ի նշան յարգանաց եւ
զմայլանքի, ոսկի գրիչ մը կը զրկէի, բայց Ձեր
մատները ոսկի են, միշտ անշէջ մնաք Լուսաւորչայ
հաւատքին կանթեղին պէս:

Աղօթարար

ՍԱՀԱԿ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԿԻՂԻԿԻՈՅ

22 փետրուարի 1934 ամի, Անթիլիաս

ԱՐԱԳԱԾ. — Այս լերան ընծայուած է Լուսա-
ւորչի կանթեղին աւանդութիւնը: Ահա Թէ ի՞նչ գրած է ա-
նոր մասին աշխարհագիրն վարդան. «Ասն, Թէ օրհնեալ
եւ օծեալ նշան տիրունական՝ շնորհաբաշխ աջովն Սուրբ
Լուսաւորչի լերինքն այն, ի փառս խաչելոյն Գրիստոսի, եւ
է ի մէջ հովտին քարածերպ այր մեծ. ի նմին այրի շինեալ
տաճար փոքրիկ խորան, եւ կախեալ կանթեղս առանց չուանի
եւ հրով երկնային վառեալ մ'նայ մինչեւ ի Գալուստն ֆսի:

«Մի՛ յուսահատիք անոնց նման՝ որ յոյս չունին»:

Վերտառութիւնն է այս՝ Լատին եկեղեցիի մը, մեր եկեղեցիին դրացի, փարեզ ժան կուժոն: Տարիներ առաջ անոր գետնին վրայ բարձրացած շէնքին մէջ գծութեան վաճառահանգէս մը սարքուած է եղեր, ուր ագնուական Օրիորդներ ծառայած են ի նրպաստ աղքատաց: Յանկարծ ահեղ հրդեհ մը խուճապ յառաջ բերած է եւ այդ բնօրէն հոգիներ նահատակուած են: Անոնց յիշակին կանգնուած է այս տաճարը:

Չյուսահատի՛լ, այս իմաստուն խորհորդը կը թելադրէ մեզ վերի նախադասութիւնը, բայց ի՞նչ պէս կարելի է այդ, երբ շատեր ձայնասփիւռ գործիքին՝ օդին ալիքներով բերած խլացուցիչ աշխարհիկ երգերուն ունկնդիր, անտարբեր են ուրիշ ձայնի, երբ ահագանգը կը գողայ հզօր գանգիւններով Սէնի ափերէնմին չեւ նիակարա եւ հայ գաղթականը անցեալին քստմնելի ուրուականէն հալածուած՝ անգամ մըն ալ կը սասանի իր գոյութեան անստուգութենէն. հայ երիտասարդութիւնն ալ դժբախտաբար մոռցած թէ ամէնքէն լքուած, օտար ափերու վրայ նետուած է փոթորկոտ ծովուն դուրս ժայթքած

խլեակներու պէս եւ հիմայ հրապուրուած նոր, ազատ եւ ապահով միջավայրերէ, հետզհետէ կ'այլասերի, կը դիմէ դէպի ծուլում եւ անէացում, անոր երակներուն մէջ օտարասիրութեան մանրէներու բջիջներ կը գոյանան. ո՞վ պիտի կասեցնէ անոնց արշաւը. իրաւունք ունի Օտեան երբ կ'ըսէ. «Նոր գաղափարներ, նոր բմբուռներ այս ազգին մոռցնել կուտան, ինչ որ վեց հազար տարիներէ ի վեր միտքն էր պահած»:

Այս մոռացումներն են՝ որ կը յափշտակեն մենէ հայ լեզու, հայ կրօն, նոյնպէս հայրենի սրբազան աւանդութիւններ. յետոյ դառնաքին կը տեսնենք թէ մեր այժմու տունը չէ եւ չէ երբեմնի պապենական անուշիկ յարկը, ուր բարի ձեռքեր կ'ոտաշնանկէին երջանկութեան կտաւը, անոր սեղանին վրայ կը գրտնէինք ազգապահպանութի առատ մեղրը: Աւա՛ղ, ալժամ հայ երիտասարդն է, որ կը քանդէ զայն, անոր փառականերուն վրայ նոր մը հիմնելու, հոն առաջնորդելով օտարութիւն, լեզուով, բարքով, սովորութիւններով անհարազատ. հայ երիտասարդը խիղճ ջրնի մտածելու պահ մը թէ ի՞նչ սերունդ պիտի պատրաստէ ինք վաղը իր ազգին եւ անոնց ծնողք ակամայ կը հանդուրժեն իրենց հոգեհատորներուն այս ձախող քայլերուն. ի՞նչպէս ընդդիմանալ, ծնողական սէրը կը բռնադատէ տեղի տալ:

Այս տխուր իրականութիւնը միտքերու մէջ սա գաղափարը կը ցլծացնէ թէ ի՞նչպէս շատ հողեր

այլ եւս հոխ արդիւնաբերութենէ յոգնած՝ մոլա-
խոտներ դուրս կուտան, այսպէս ալ գուցէ հայ սե-
րունդը վերջացած դարաւոր յուռթի վիճակէն՝ այս
տխելոծ եւ զածած զաւակներ կը ծնի: Բայց շատ ան-
գամ գիտական մեծոտներ լնջպէս ամուս դարձուած
հոդեր կ'արգասաւորեն, այսպէս ալ հայութիւնն ալ
իմաստուն թելադրանքներով առաջնորդուած՝ ար-
դիւնաբեր կրնայ ըլլալ:

Ուրեմն յուզենք ազգային բարւոք ճակատագրի
հարցը. առ այս լրջախոյ միտքեր բանաձեւ մը դը-
նեն հրապարակ եւ գրչի ասպետներ տաղանդի տէր
հրապարակագիրներ իրենց գրիչը նուիրեն այս նիւ-
թի ընդլայնումին:

Բիւր երանի՜ անոնց՝ որ իրենց գրչի բացառիկ
շնորհներով յաղթող կը հանդիսանան Յակոբի նման
որ ըստ աստուածաշնչական աւանդութեան՝ իր տե-
սիւքին մէջ երեւցած հրեշտակին հետ կռուելով ան-
պարտելի եղաւ:

Հայ երիտարդութիւն, քու ձեռքդ է ազգային
վտանգը հեռացնել, ականջ դիր իմաստուն յորդոր-
ներու, որպէս զի ամուսնութեան պարագային հե-
տամտիս քու ցեղակից օրիորդներէդ ընտրել կեան-
քիդ ընկերոյի, անոնք ալ ուխտեն հրաժարիլ ի
սպառ անհեծեծ յաւակնութիւններէ, անյազ պջրա-
սիրութենէ. այսպէս կը հրահանգէ զանոնք՝ Տիկին
Սրբոյնի Տիւսար:

Սթափէ՛, հայ երիտասարդութիւն, պահպանէ

քու ցեղդ, Թող քու սուրբ արիւնդ չազդոորի օտար
արիւնով, ուխտէ՛ ցեղիդ յաւերժութիւնը, ազգային
ընաշնչումի հրիտակը պատուէ՛ եւ անոր կտորները
ջորս հովերուն ցրուէ՛. ըլլանք ամէնքս ամբողջա-
կան զանգուած մը, անուշարոյր խմոր մը, ամէ-
նուն փափաքելի, ցոյց տանք զմեզ գերազանց ցեղ
իւր ձիրքերով ուշագրաւ, գրական, գեղարուեստա-
կան արժէքներով նախանձելի, բիւրիցս տառապած
զմխեմ ճակատագրի խաղերով, բայց երբեք չընկ-
հուած եւ մեր չքնաղ ճակատագրին Թող ազդէ Ա-
րարատի վեհմարերձ շքեղութիւնը:

Ս. Գ.

ԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏԱՌԻԿ.— ՄՈՌՅՈՒԿ

Փնտռեցի ծաղիկը՝ հոտն անոր առնողն ամէն վիշտ
կը մոռնար.— Ոչ մէկ ծաղկագէտ անունն չէր գիտեր.—
Գուշակ ու հրեշտակ չի Թողուցի՝ անունն անոր հարցուցի,
ոչ մէկը անոր չէր ծանօթ.— Շատ փնտռեցի, շատ հար-
ցուցի, եւ վերջապէս գտայ Թէ ան մեռնողներուն հողվարին
վրայ կը բուսնէր: Մեռնողները միայն անոր անոյշ խունկ
հոտն առնելով՝ կը մոռնային իրենց համայն վշտերը.—
Անունն այդ ծաղիկին էր մոռցուկ:

Հ. Ս. ԵՐԵՄԵԱՆ

30 Հոկտ. 1926

Մասեաց Մա՛ր, Մասեաց սար,

Այս վաթսուէն դարուն է, իմ գլխէս կ'անցնի,
իմ ալիքս ճերմակ, քու գագաթդ ճերմակ: Ո՛հ,
չեմ կարող ծածկել: Այլ դո՛ւն յաւիտենից արձան,
դուն քու բնակիչներուդ, քու զաւակներուդ վիճա-
կը, այսպէս դառնաբոյն կը տեսնես եւ ի՛նչպէս կը
ժուժես: Կամ ինկի՛ր դուն ալ, ինկի՛ր, կործանէ՛
այս աղգին հետ կամ պահէ անոնք ալ, քանի որ
կ'ողջագուրուիս դուն երկինքի ցողին ու ամպե-
րուն հետ:

Այո՛, քու որդիներովդ կը բերկրիս: Անոնք դեռ
հայ են. քանի որ հայ են, կեանք ունին, կ'ապրին:
Աստուած աղգ մը կը ձգէ, կը մատնէ, բայց ի
սպառ չի կործաներ. զայն կը մերկացնէ, հայրենի-
քէն ալ կը հանէ, կը ցրուէ, կը տարագրէ, բայց
քանի որ այս աղգը իր անունը եւ իր լեզուն կը
պահէ եւ չի փոխեր, այն աղգը չի կորսուիր: Այդ
սրբազան տարերքը ժողովուրդն է, քանի կ'ապրի
ժողովուրդ մը իր իր սեպհական աղգային կեան-
քով, կ'ապրի աղգային լեզուով, այն ժողովուրդը
թէեւ յետին գեղջուկ մնացած ըլլայ, սակաւաւոր
եւ յետին աղքատ, յետին ստրուկը համարուած ըլ-
լայ, բայց աղնիւ է, կենդանի է, լուսաւոր է, անոր
սիրտը հայրենիքը չի մոռնալ, հայլ ե՛նի եւ աղգա

յին յիշատակներ կ'ուռնցնեն անոր երակները, կը
վառեն անոր խորհուրդները, կը յարուցանեն անոր
հոգին:

Ո՛հ, Մասիս, թէ իյնան քու որդիքդ, թէ
ցրուին քու որդիքդ, թէ ստրկանան քու որդիքդ,
թէ մեռնի՛մ, դու անմահ ես, ըսէ՛ անոնց սա
պատուէրը. Պինդ թո՛ղ պահես իրենց լեզուն,
պինդ իրենց անունը:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՊՍ. ՄՐՈՒԱԶՏԵԱՆՅ

ԱՐԱՆԴԱՊԱՆՈՒԹԻԻՆ. — Անգղիացիք զի-
րենք ուրիշ աղգերէ զանազանող սովորոյթներ,
քաղաքական, ընտանեկան աւանդութիւններ ունին,
յոյժ բնական իրենց համար: Անոնց կարգէն է Ապե-
աս Գորփիւսի օրէնքը (Habeas Corpse): Անոր ի-
մաստն է Տէր եղիւր անձիլ: Ըստ այնմ որ եւ է ամ-
բաստանեալ կընայ երաշխաւորութեամբ ազատ շըր-
ջիւ, մինչեւ որ դատը տեսնուի: Բացի ասկէ ամէն
անգղիացիի տուն անբռնաբարելի է, այնպէս որ
երբ հարկը պահանջէ, խուզարկութիւն մը կատա-
րել անոր տունը, պէտք է պաշտօնական կերպով
վերցուած հրատարակել այդ տան համար Ապէաս
Գորփիւսի օրէնքը եւ յետոյ ձեռնարկել խուզար-
կութեան եւ ձերբակալման:

Սիրտ ի սիրտ եւ ձեռն ի ձեռն
 Բարձած խաչն՝ ուխտից մեր բեռն,
 Ընթանանք յառաջ, եղբարք.
 Նախանջելն է գործ անարգ.
 Վազենք, հոգւով ալքնդէտ՝
 Նըպատակին մեր ի կէտ:

Տաժանքն ըլլայ մեր բաժին,
 Խաչն յոյսն է մեր երազին.
 Թող մեր հաւատքն օր քան զօր
 Դարբնէ մեր մէջ սէր հըզօր.
 Քըրտամբ երկամբ կամքին
 Կը դառնայ պողպատ ուժգին:

Կրօնի հուրն եւ ազգին սէրն,
 Զուգեակ իղծեր սերտ եւ սեռն,
 Ներշնչ ումին մեր հոգւոց
 Թաղ լինին, ո՛հ, անբիծ բոց.
 Երկուքն ի մի անբաժան
 Մեր սիրտերուն՝ սըրբարան:

Ոգին նախնեաց վեհանուն,
 Տենչն ուսման, տենդը բարւոյն,

Թող զօրացնեն մեր քայլեր,
 Որ ժամանենք անվեցեր,
 Պարտուց մեր կոչին հըլու՝
 Ազգիս հէք ծառայելու:

Մեզ կը կանչէ ապագան,
 Սնոր կ'ուզողէ գմեզ ներկան.
 Խեղ եւ խօլ ծախներու խուլ՝
 Ընթանանք յառաջ անդուլ,
 Դէպի լոյսն եթերային՝
 Մեր սուրբ մըտատիպարին:

Մայր մեր դու նըւիրական,
 Եկեղեցիդ հայկական,
 Ընդունէ՛ մեր սըրտից զոն,
 Զոր քէզ բերենք հոգւով գոն,
 Սըրբոց Յակոբեանց յարկիս
 Ուխտանըւէր մենք որդիքս:

ԹՈՐԳՈՄՄ Ս. ԱՐԿԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Պատրիարք Հայոց Երուսաղէմի

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ.— Այս վեմ յորդորակ քերթուածին
 ոգւով պատրաստուած միանձունք ըստ ամենայնի մարգուելէ
 վերջ իրենց մայրավանքին մէջ, մեծ ոյժ կը բերեն մեր
 նուիրապետութեան ի նպաստ մեր ազգային գոյութեան,
 նուիրումի մտատիպարին կառչած կրնան մեր դարաւոր

դիրքը ապահովել: Այսպիսիներն կարելի է նաեւ ընտրել վեհափառ Հայրապետի հրամանով այցելու հովուներն՝ հեռաւոր վայրերու մէջ, ուր հայ կայ. մեծ սիրովանք կ'ըլլայ այս՝ ցրուած հայրութեան համար: Նոյն իսկ առաջնորդական վիճակներու մէջ արտօնուին մխրձիլ որոշ հրահանգներով, առանց ընդհարելու առաջնորդութեանց հեղինակութեան, ի հարկին աշակից եւ ձեռնտու անոնց, որովհետեւ ընդարձակ վիճակներ յաճախ պէտք կ'ունենան օգնական ոյժերու:

ԾԱՂԻԿՆԵՐ ՀԱՅ ՄՏՔԻ ԲՈՒՐԱՍՏԱՆԷՆ

Ուժասպառ ազգը ոչ թէ բուռն ցնցումը կը կարօտի, այլ հանգիստ կազդուրման:

— Հազարաւոր տարիներէ ի վեր աղիտաբեր ամէն մէկ թուականէ ետքը, հայ ազգին բարոյական կեանքը նոր բարգաւաճումով մը զօրացած է: Նիւթական բիրտ ուժէն պարտուած ազգը՝ իր փրկութիւնը անխնայական ուժին մէջ փնտռած է: Սուրին եւ հուրին առջեւ ընկնուած Հայրութիւնը դիմանալու եւ ապրելու կարողութիւնը գերազոյն արդարութեան իտալէն խնդրած է: Հոգիի եւ միտքի կեանքով ապրած է:

— Հայ մտաւորականութիւնը խնութեան ստեղծագործութիւնն է, անտառին կաշին է, լեռներուն ծաղիկը: Երջանկութիւնը, դժբախտութիւնը, կիրքը, տարագրութիւնը, հայրենիքի մը մարած կուրքը, նոր արեգակի մը ծագման հաւատքը ստեղծած են Հայ Գրականութիւնը:

Ա. Արփիարեան

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՊԱՏԿԵՐԸ

Տարիներով պաշտեցինք տրտմաթափած կնոջ մը նկարը, համարելով զայն մեր հասարակաց մայրը, հայրենիքն անձնաւորուած, զոր անծանօթ արուեստագէտ մը յղացած էր. սրբազան աւանդէր այն, յիշատակ մեր աւեր բնաշխարհին, իբր հայրենի ոգի, մարմին առած, սրտաբեկ, արտասուալից կնոջ երեւոյթով, համակ տխրութիւն (*):

Թշուա՛ւ հայրենիք, այսպէս սգաւոր, շքուն կը

(*) Հետաքրքրուած այս պատկերը յղացող արուեստագետին ինքնութեամբ զոր հանճարեղ տպագրիչ մը, ձանձիկ

յաւերժացնէր իրմով ցաւը, բայց եթէ ոչետք է հաւատալ աւանդութեան, հոն չէ՞ր միթէ աշխարհէ ստեղծագործութեան առաջին օրերուն՝ դրախտը, գեղածածկաղ դարունին հրապտյոններով շքեղացած, նախամարդուն, սիրոյ, երանութեան հարմարանը՝

Արամեան շատ կանցիւն 1860ին առաջ շատ յաջող վիճառագրութեամբ ի լոյս հանած էր եւ ազգին մէջ տարածած, երկու տպագրութեամբ, մին կը ծախուէր 5 ֆրանք, իսկ միւսը Թինճայով 20 ֆրանք։ Պահ մը ձանձիկ Արամեանը կարծեցի հեղինակ պատկերին. այս մասին դիմացի հին գրավահան, ազգային հնութեանց հետաքրքիր Պ. Վահրամ Մարգարեանի, որ յայտնեց Թէ «Ա. փեթկրպուրկ տպուած 1700ին Շնորհալիին մէջ տեսած ըլլայ նախագաղափարը»։ Ձայս /ճշդելու համար գրեցի Վենետիկ, Հ. Վարդան Հացունիի, որ հասնեցաւ հաղորդել ինձ այսպէս. «Չեմ գիտեր Թէ ո՞վ նախ ստեղծած է այդ պատկերը։ Անոր նախագաղափարը կը գտնուի Ղուկիոս Վերոս կայսեր դրամին վերայ, զոր յառաջ բերած եմ Տարագի պատմութեան մէջ (էջ 85)։ Շնորհալոյ Թղոց փեթկրպուրկեան տպագրութեան մէջ (որ միակն է 1788 թուականին) այդպիսի բան չգտայ, այլ կայ «Նշանք Թագաւորացն Հայոց» եւ ըստ իս գիւտ Արդութեանց Յովսէփ արքեպիսկոպոսի, որոյ հրամանաւ տըպուած է մատնանը (ըստ Տակատին), յորում գետեղուած են այն նշաններն իսկ, զորս ինքնիշխած է Դաշնադրութեան ծրագրին մէջ, զոր 1790ին խմբագրեց եւ տուաւ Ռուս կառավարութեան»։ Այսպէս ուրեմն Հայաստանի պատկերն յղացողն անձանոց կը մնայ։

Անոր այժմու խաթարուած պատկերը քանի՞ քանի՞ հայ բանաստեղծներու քնարը թրթռացուցած է, անոր յուշերով ոգեւորուած են հայ երգիչն եւ երգչուհին. հայ երգարանը ճոխ է անոր նուիրուած երգերով, ինչէս Մայր Արաքսին, Մեր Հայրենիք, իմ սիրելի զաւակունքս, եւյլն., եւյլն.։ Եւ ո՞րչափ արցունք խլուած է ազգասէրներէ։

Ահա՛ յորդորակ մըն ալ Աղեքսանդր Փանոսեանէ.

Հ Ա Յ Տ Ղ Ո Ի Ն

Քաջ հարազատ հայու տըղայ,
Մայրըդ որ վերադ կը դողդողայ,
Եւ կը հըսկէ ժիր, մշտարթուն
Յիշեցընէ պարտի քեզ միշտ,
Թէ տառապած, հէք, բազմավիշտ,
Ա՛հ, ուրիշ մայր մ՛ալ ունիս դուն։

Ուրիշ մայր մ՛ալ սուրբ եւ նոյնքան
Քեզի համար նուիրական,
Որ կը հիւծի, լըքուած, հեռո՛ւն,
Որուն արինն կ'երթայ սիրտէն,
Ու իր աչքեր քեզ կը դիտեն
Արտասուալից եւ սեւեռուն։
Մայր Հայրենիքն է անկկայ,
Որ ցաւերու մէջ կը տոկայ,

Մարեկու մօտ հոգւոյն արեւ....

Մահասարսուռ գերեզմանի

Արհաւիրքը կը տատանի

Անոր տոգոյն ճակտին վերեւ:

ԱՂԵՔՍՍՆԴՐ ՓՍՆՈՍԵԱՆ

«Այգեկուծ»

Միայն եւ միայն մեր չքնաղ ձիրքերով ջու-
նանք ակօփեւ այդ ոգին, մերկացնենք զանի իր
ցնցոտիներէն եւ զարդա-

րենք մեր բեհեզներու
լաւագոյն կտորներով եւ
ի սպառ հալածենք, անոր
ցաւն եւ սուգ: Այսուհե-
տեւ դիտենք մեր տխուր
հայրենիքի պատկերը իբ-
րեւ դառնագին անցեալի
յիշատակ եւ ուրախ ուրախ
դիտենք պատկերմը քաջի,
ծափող ջուներնք զանի իբ-
րեւ Հայաստանի դիւցազ:

Ահա Ձեզ հրաշալի
ուրուագիծ մը զինուած
քաջին, Հայաստանն է

այն, այդ նկարը չքնաղ դիտն է Միւիթարեան հը-
նաւէր վարդապետի մը, Հ. Վարդան Հացուների, որ
ցուցադրած է զայն իր Պատմ. Հայ Տարաւի հըմ-

տաւից դործին մէջ (Տպ. Վենետիկ, 1923): Ահա իր
տողերը. «Նէոպոլսոյ Թանգարանը կը պահէ Հռով-
մէական վիմաքանդակ մը, հանուած Պոսիդոնեան
մէհայն (Basilica Nepturi) որ վերաշինուած էր Ադ-
րասէն (ամ. 117 - 138) եւ զարդարուած էր անոր
բանասէ (ամ. 117 - 138) եւ զարդարուած էր անոր
յաջորդ Անտոնինեաններէ եւ իր խարիսխը ծած-
կուած էր հռովմէական դաւառները խորհրդանշող
մարդապատկերներով, որոնք կան ցարդ եւ կը կրեն
տեղական տարադէպ: Ասոնցմէ այս քանդակը
հայկական գլխանցով, ըստ մասնագէտներու՝ Հա-
յաստանի խորհրդապատկեր համարուած է»:

Ծանօթ. — Rukseh 241, Biark էջ 61 և 54, Jehr,
1900 էջ 6 և և 2:

Հայ մտքի բուրաստանէն

— Կէս ժամ տեղ մը մի' նստիր, կէս ժամ մարդու
մը հետ մի' խօսիր: Այս է Առողջապահութիւն:

— Մինչեւ «այս երկամուղիի եւ երկամ գրչի դա-
րուն, կը գրէ Ալֆոնս Էսքինոս, սագի փետուրն իբրեւ
գրիչ կը գործածուէր» եւ այս փետրոյն ակնարկելով ըսաւ
Վիրթոր Շիւկօ. «Հովին Յեթեւոթիւնն ու շանթին զօրու-
թիւնն ունի»:

— Երբ սագի փետուրով կը գրէին մատենագիրներն,
աղանթի սրտով կը մտածէին մեծ մասամբ:

— Մարգարիտն՝ որ ծովին խորն է, ի՞նչ է մարգա-
րիտին բով՝ որ սրտին խորն է:

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ՆՈՐԱԹԵՒ ԲՈՉՆԻԿԸ

Գարնան հանդարտ սիւքին հետ
Կ'անցնիմ զըւարթ ծառէ ծառ,
Մարդերու մէջ ծաղկաւէտ
Դայլայլելու մինչ ի սպառ:

Ոչ մէկ տըխուր երգ գիտեմ,
Հին օրերու յիշատակ,
Եւ բուերու նման չեմ
Որ մահն երգեմ շարունակ:

Բոյնք տաքուկ ու փոքրիկ
Նոր կը շինեմ ամէ ամ,
Ո՞ր մարին է գեղեցիկ
Որ զայն չընտրէ սիրակամ:

Մայր բնութիւնն ընդարձակ
Իմ սլալատս է ոսկեղէն,
Ուր կը խալտամ համարձակ
Զերծ աշխարհի հոգերէն:

Լուռ գիշերներն աստղաղարդ
Վըրստ ախունք կը շարեն,
Բունն անոյշ է, գէմք զըւարթ
Թըռչուններուն համօրէն:

Երբ օրհնութեան ալելու
Տաւղեմ ալգուն բոյնիս քով,

Իր արձագանգն շատ հեռու
Սուրալ հազար ուղի վ:

Գարնան հանդարտ սիւքին հետ
Կ'անցնիմ զըւարթ ծառէ ծառ,
Մարդերու մէջ ծաղկաւէտ
Դայլայլելու մինչ ի սպառ:

Փարիզ

8 Մարտ 1933

Վ.Ա.Ս.ՍՈՒՐ

Օ Տ Ա Ր Մ Ի Տ Ք Ե Ր

Մենք երկրի զաւակներն ենք, միեւնոյն կեն-
դանութիւնը կը հոսի անոր ճիւղին եւ մեր արեան
մէջ:

— Ինչ որ երկիրը՝ մեր մայրը՝ իր ձեւերովը,
տալիներովը, կիրաւարանքովը, մեղմաղծութեամբ
կամ շփեղծութեամբ զգալ եւ աչքերու լսել կը ձե-
ւացնէ, մեր վրայ կ'ունենայ իր արծագանգը:

— Բժշկութիւնը արուեստ մըն է, որ առաքի-
նութեան կը յանգնի:

Համարդին

Մանուկները նուիրական բան մըն են. տկա-
րութեան պատճառով գրեթէ այնչափ պզտիկ են,
որչափ ճանճ մը, անմեղութեան պատճառով գրեթէ
այնչափ մեծ՝ որչափ Աստուած:

Վ. Հեւո

Միտուորտը պայծառացնող միլիոնավոր աստղեր հոգիներ են, սփռված անհուն երկնակամարին վրայ: Արդեօք այդ աստղերէն մի՞ն է նորածինը, որ կը լուսավորէ տունը: Մօր մը ստեղծագործող բնազդը՝ որ խորհրդավոր կեանքը կը վարէ, թափանցել կուտայ մեր յարկերուն մէջ նորանշան այդ լոյսին:

Վարպետին հանձարը շատ հմայիչ պատկերներ կը յղանայ, բայց անոնց մէջէն ամէնէն սրտագրաւն է մանկիկը որրանին մէջ մօրը յափշտակուած ակնարկին տակ. ի՛նչ պաշտելի ձգողութեամբ մը կը մագնիսացնէ զմեզ այդ երախան եւ տարիներէ պնդացած մեր հոգին անով կը քաղցրանայ. ըսուած է. «Ծնածը մանկիկ մը չէ, այլ պարտականութիւն մը, ան զմեզ մարդկային ընկերութեան հետ կապող օղակն է»: Յետոյ, «Նոր սերունդներ երկնքի ցողերուն եւ անձրեւներուն նըման են, որ լծացած եւ ապականելու մօտ գետերու ջրերը կը ղոլպացնեն»:

Մանկիկի մը ծնունդը կ'այլափոխէ տունը, անոր հետ զուարթութիւնը մուտք կը գործէ ընտանիքին մէջ, կորով եւ արիւթիւն կ'զգենուն հայր ու մայր. կարծես աներեւոյթ ձեռք մը կը բանայ բարօրութեան ակը, նոյն իսկ աղքատիկ տան մը

մէջ՝ ուր պահիկ մը առաջ թշուառութիւնը կ'սպառնայ, յանկարծ կը զսպուի. որովհետեւ անեցիներնոր շունչով մը ողբերգութեամբ՝ կ'զգան իրենց խոնարհ ճակատներուն վրայ յաջողակ բախտի մը համբոյրները:

Ո՛վ քնքուշ գեղուհի, հարսնիքիդ խրախճանքը շատոնց լուծէ քեզ

շքեղացնող աղամանդներ իրենց դարակնեքուն մէջ փակ են, քայլերուդ առջեւ սփռուած ծաղիկներ՝ անբոյր փռչեացած են եւ զքեզ խանդավառող հմայքը իր վաղքին մէջ անապատներէ անցնող ջրվէժին պէս՝ որ

հուսկ ուրեմն աննպատակ հոսած՝ պարագութեան մէջ կ'անհետի, անոր կը համեմատի: Եթէ կ'ուզես յաւերժացնել խրախճանք, գոհար եւ ծաղիկ, սէր անշիջանելի, հոգիիդ խորանին վրայ գիր մանկիկի մը պատկերը, միութեան գիծը երկու սիրող սրտերու: Անով կը նախազգաս երջանկութեան գոյութիւնը, բու մօտը, շուրջը, վերելգ: Մէն մի ծընունդ պարգեւ է աղքին. ըստ իմ ներկայի ամէնէն մեծ հայրենասէրն է գերման աղքին առաջնորդ Հիթլէր, որ կը պարտադրէ որդեծնութեան աճումը իր աղքին:

Որքան թեթեւամիտ է այն կինը՝ որ իր պեր-

ճանքով, շողակներով հսկարտ, բաւ կը համարի իր շուրջ ստեղծած հրապոյրներ եւ անտեղեակ է իր բուն երջանկութեան, երբ կուրծքին վրայ չկրեր մանկիկ մը, չգիեցներ զանի իր կաթով եւ կը խուսափի այդ անբաղդատելի հաճոյքէն, նոյն իսկ երբ կը խորհի վիժամուլութեան ոճիրով աղտեղել հոգին, որուն համար հմուտ բժիշկներ կ'զգուշացնեն, գիտական տուեալներով վտանգներ մատնանշելով այդ ծանր արարքը գործողներու կեանքին: Այս մասին գրած է Տոքթ. Ա. Ն. Մեղպոլեան Նոր Լոսրի անցեալ տարուոյ թիւերէն միոյն մէջ շատ օգտակար տեսութիւն մը վիժամուլութիւն խորագրով: Նոյնպէս կարգացած եմ Սաղմոսապանութիւն վերնագրով շատ շահեկան գրութիւն մը Տոքթ. Արշակ Տէր Մարկոսեանէ (1916) «Նոր Սերունդ»ի Տարեցոյցին մէջ, Պոթիւն, Տպգր. Աղգի, ուր ի մէջ այլոց գրուած է թէ «Այն կինը՝ որ փորձէ կամաւոր միջոցներով արգելումը սերնդագործումի, կը քանդէ իր ապագայ առողջութեան հիմքերը, յիմարաբար եւ թերեւս անգիտակցօրէն»:

«Ի՛նչ աղուոր, ի՛նչ սիրուն է» պիտի բացագանչէ խոհական մայրիկը ի տես իր հոգեհատորին եւ անոր քնքուշ թաթիկները համբուրելով պիտի մոռնայ պէնպէս խաղեր ճակատագրի:

Գրուած է, ամուսնական զոյգը՝ որ պիտի ուղչեր սիրոյ մէջ մէկ մարմին ըլլալ, իր զաւակին մէջ կը յաջողի:

Բիւրեցի երանի՛ այն կնոջ՝ որ իր կեանքին նշանաբան կ'ընտրէ Լամարթինի այն խօսքը. «Այս կինը իր երիտասարդութեան գիրքը գոցած է ըսելով, Աստուած, ամուսին եւ զաւակներ»: Ս. Գ.

ՄԱՆՈՒԿԸ.— Մանուկ խրախուժուն է, շնորհն է, կեանքի յաղմանակն է, ա՛ն է լոյսն ու գարունը. ամէն բան երաժշտութիւն է անոր վրայ: Թռչունին հետ կը ձուռուղէ, կը ժպտի արեւուն: Երբ իր աչուկներէն երկու լոյծ մարգարիտներ ժայթքին, գգուանք մը, շարար մը անոր վիշտը կը փարատէ եւ իր անուշիկ դէմքը կը փայլի վերբստին գուարմութեան շողերով: Իր Թաթիկը, որ ամէն բանի կ'երկարի եւ կը խառնակէ ամէն ինչ, ամէն բան տեսնող աչուկները, մշտարմուն հետաքրքրութիւնը, բառերը՝ շնորհալի կերպով այլայլող իր լեզուն, իր 'մինիկի ծղիբը՝ որ վզիդ կը պլլուին՝ բաղձացուած առարկայ մը կամ ներում մը ձեռք ձգելու համար, միթէ այս ամէնը ողջերուն նսեմ երգիքը շէնցնելու համար դրկուած հրեշտակ մը չե՞ն կացուցաներ զինք: Ես կը խղճամ այս կիներուն վրայ, որոնք երբեք չեն լսած վարդագեղ փորրիկ բերնի մը «մայրիկ» կանչելը զիրենք, արարչութեան ամէնէն չքնաղ բառը անձանձ պիտի մնայ իրենց: Ով որ մայր չէ եղած՝ անկարող է գուշակելու այն անասիման զգացումը՝ որ մայրական սիրտը կը լեցրնէ՝ իր կեանքը ողջունող նորածինին ընգան լսելով: Ամուսին, մայր, ի՛նչ անուններ, ի՛նչ տիտղոսներ, ի՛նչ պարտականութիւններ ու ի՛նչ պատասխանատուութիւններ:

ՍՐԲՈՒՇԻ ՏԻԻՍԱԲ
(1842 - 1901)

ԱՄՈՒՍԸՈՒԹԻԻՆ.— Ամուսնութեան խորհուրդը

վսեմ՝ աստուային պարգենն է մարդուն ընծայուած: Նոյն խորհուրդը կը հանդիսացնեն ծառերն իսկ, զոր օր. արու եւ էգ արմաւենիներ, որոնք պտուղ չեն տար, եմէ մէկտեղ չաճին: Չայս կը հաստատէ Ս. Բարսեղ կեսարացի իր վեցօրեայ արարչութեան ճԱՌերուն մէջ (վենետիկ, 1830): Այս խորհրդաւոր երեւոյթը կը պատկերացնէ Պ. Սեպուհ Ստեփանեան իր հինայի տունկին նուիրած գրութեան մէջ. այս Թուփը կ'աճի տար կլիմայ ունեցող երկիրներ եւ կ'ըսէ. «Եգիպտոսի մէջ հինան կը մշակեն նաեւ արմաւենիի ծառերուն տակ, ի՛նչ հաճելի մթնոլորտ, մինչ պտղամշակ ֆէլլահը արմաւի արու ծաղիկներուն ճերմակ առէջներէն կամնանման հեշտաբոյր բեղմնափոշին էգ ծաղիկներուն վրայ արսկելով սիրոյ եւ ամուսնութեան մեծ խորհուրդին կնքահայր կը հանդիսանայ, անդին վարէն, զուգաւորուող արմաւենիներուն կուրծքերուն սլլուած հինայի Թուփերու ծաղիկներէն, որպէս խնկաման, բաղցր բոյրերու գուլանքը դէպի վեր կը բարձրանան եւ կը բոցավառեն հարսնեւորներուն կապոյտ երազները»:

(Շահապատում, «Գիրք վաստակոց» Ա. մաս,

Ս. Ս., Աղբսանդրիա 1934. էջ 55)

ՕՏԱՐ ՄԻՏՔԵՐ.— Մանկութիւն.— Մանկութիւնը իր շուրջ Թովիչ մթնոլորտ մը ունի, որ նոյն իսկ անոր ցնցոտիներուն հմայք կուտայ:

— Մանուկներու արժեքնալը ծաղիկներուն բացուելուն կը նմանի, կարծես բուրում մը կ'ենէնէ այդ մատուցող հոգիներէն: Վ. Հիլիօ

ԳՐՔԻՆ ՓԱՌՔԸ

«Երէկ (2 Մայիս) Հանրապետութեան Նախագահը (Ֆրանսա) այցելեց պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներով: Պուլվառ Սէն - ժէրմէն, Թիւ 117 Գրատան Ակումբը, ուրբնդունեցաւ Ակումբին նախագահ Պ. Պուշլոն, շրջապատուած տպագրիչներէ եւ հրատարակիչներէ: Պետութեան վերին ներկայացուցիչը շրջան ըրաւ ցուցափեղկերուն, ուր գետեղուած էին յիշատակելի գործեր, վաղընշական գրուածքներ, հատորներ՝ որոնք ցոյց կուտային տպագրական արուեստի յառաջդիմութիւններ առաջին դարերէն, եւայլն:

(3 Մայիս, Ժուռնալ)

Անցեալ տարի, Փարիզ շատ հանդէսներ ունեցաւ. ամէնքն ալ շքեղ, բայց անոնց մէջ ամէնէն եզակիս են Գրքերու Օրերուն նուիրուած հանդէսներ, որոնց բացումին նախագահեց Պ. Լըպրէն: Ինչո՞ւ, միմէ Պետութիւնը չունի՞ աւելի կենսական հարցեր, լուծումի կարօտ: Անշուշտ այո՛, բայց Հանրապետութեան իմաստուն նախագահը ուղեց իր շքով պանծացնել Գիրքին արժանիքը, ազդու դաս աշխարհի մէ Գիրքը պէտք է պաշտելի ըլլայ:

Փարիզ կայուն կեանք չունի, յարատեւ շարժում կայ

հոս՝ օր մը ձիարշաւ, օր մը օդանաւային մրցում, ուրիշ օր պերճանքի ցուցադրումիւն, օր մըն ալ Անճանօթ Ձինուորի արճարճուած բոցին շուրջ Էթուալի Յաղթական Կամարին տակ խոնուած ծովածաւալ ամբոխ (*) եւ դեռ ինչե՛ր, ինչե՛ր, ցերեկոյն, երեկոյն, ցոյց, հաւարոյն ալլազան: Փարիզ անհանդարտ զուարճասէր երիտասարդութիւնն է, բայց անպատակ չեն իր շարժումները, ճանելի ժամանց ամէնուն, բարոյական եւ նիւթական բարգաւաճում հայրենիքին:

Այսպէս ալ Գրքերու Օրերուն նպատակն է ընթերցասիրութեան իդըր արճարծել, ասով որ եւ է անհատ մեծ միտքերու բարձրագոյն խորհուրդներուն եւ ազնուագոյն զգացումներուն կենսատու հիւժը կ'իւրացնէ: Մ. Մինասեանի *Հոյսը* այս բանածելը կը հրատարակէ. «Քարլայլ եւ իրեն հետ ուրիշներ կ'ըսեն մեզ մէ ժամանակ ժամանակ աշխարհի եկող մեծ մարդիկ են պատճառ յառաջդիմութեան մեծ հրաշքին»:

Գարծեալ նոյն Հանդէսը կ'աւելցնէ մէ «Արտասահմանի

(*) Դեռ ոչ մէկ հայ, ոչ մէկ կազմակերպութիւն մտածեց ցարդ բաշարի հայ կամաւորին փառքը պանծացնել, որուն արծանը կանգնուած է ժան - Կուժոնի հայ եկեղեցիին մուտքին առջեւ: Այդ կոթողը՝ Արէսի դաշտին մէջ ինկած բազմամիւ հայ անձնազոհ կամաւորներու յիշակերտն է, անոր շաղախը հայ արիւնով զանգուած: Ան իր լուռութեան մէջ կը խօսի այսպէս. «Անցորդ, գնա՛ պատմէ՛ ամբողջ աշխարհի մէ Հայը իր ցեղին փրկութեան երազով նետուեցաւ համաշխարհային պատերազմի բոցերուն»:

Պայ գաղութներուն բարոյական յետադիմութեան գլխաւոր պատճառն է նոյն տեղերը հրատարակուած *Սերժերու*, մեծ մասին անկեալ վիճակը»:

Պ. Լ. Ը Պ Ր Է Օ Ն
Ճրանալի Հանր. Նախագահ

Ուրեմն Պ. Լըպլեթոն գրքի պանծացումով մտքին յաղ-
Սանակը փառաւորեց, ազգին մտաւորական վերելքը նուի-

Հոս ի Ֆրանսա զմայլումով կը դիտուի մէ ժողովուրդը որբան ընթերցասէր է. ամէն ոք կը գնահատէ մտաւոր սնունդը. տեսէր սա փողոցի աւելածուն, մէկ ձեռքով աւելը կը շարժէ փողոցի մարդութեան, միւսով *Սերժ* մը կը բռնէ, որուն վրայ կը պտուցնէ նայուածքը. այս խոնարհ մարդը կը կրկնէ Յիսուսի պատգամը. «Մարդ հացով միայն չապրիր»:

րագործեց. որովհետեւ կատարեալ քաղաքացի ըլլալու բացարձակ պայման է որ որ եւ է մէկը իր տրամադրութեան տակ ունենայ դպրոցէն սկսելով, յետոյ տան մէջ ընտրուած հատորներով լի մատենադարան, ոչ թէ պատահական անանունդ երկասիրութիւններով, որոնք շատ անգամ հակառակ արդիւնք կուտան, ախտաւոր գրականութեան վիժմանք են անոնք, որոնց հեղինակները չեն պաշտելի մտաւորականներ, այլ գեղեցիկ դպրութեանց ասպատակներ, որոնցմէ հարկ է հեռու փախչիլ: Կը համարձակիմ պնդել թէ շատ մը ժխտական յատկութիւններու, որ հայ ցեղին դիմագիծը խաթարեցին վերջերս, մեր մէջ տարածուելուն մէջ դեր ունեցած են ախտաւոր Գրականութեան հատորներ: Մարդ երբ ճաշակը ստացած ըլլայ Բարձրագոյն Գրականութեան, պիտի պլծագայ ստորնագոյն երկերէ, ազնիւ բնագոյնք բնացնող, եւ միտքը անընդունակ կը դառնայ անոնցմէ հանոյք սպասելու:

Գալով գրքերու մեր մէջ անսիրելութեան, ցաւալի է որ մեր մէջ շատեր, որ փոյթ ունին շքեղացնելու իրենց հիւրանոցը վերջին նորածնութեան համածալն կարասիներու ճոխութեամբ, ի գին մեծ գումարներու՝ սեւափառօրէն, բայց ճոխ մատենադարան մը ունենալու փափաքը անակացած է իրենց մէջ, ամէնէն անհրաժեշտը չունին, կան ալ որ կը պարձին թէ հայերէն գիրք, թերթ չեն կարդար: Եւ այս մտայնութեամբ մեր գրքեր անբաշակել կը փոխն, հեղիւնակներ կը յուսահատին, ամէնէն սիրուած հատորներն անգամ երկար տարիներու կը կարօտին սպառելու: Հայ գրքերն ճակատագիրն է անսիրելութիւն. անոր բաժին՝ ծաղր եւ

հեգնանք, ահա ազգային ծածուկ դժբախտութիւն մը, որուն մանրէն Հայ Բասմէտ մը պէտք է երեւան հանելու եւ զայն փնայնելու միջոցներ գտնէ: Շատեր փակած են իրենց միտքը այս մասին խորհելու. մինչ գրասէրին համար ամէնէն սուրբ հանոյքն է լաւագոյն հատորի մը ընթերցումը. իրաւունք ունի Մոնթէսքիօ, երբ կը բացագանչէ. «Ռատոմնասիրութեան հանոյքէն աւելի յագեցուցիչ բան բնաւ չիկայ»:

Կը թուի թէ մեր մէջ գրքերու համար անսիրելութիւնը հինէն փոխանցուած ժառանգութիւն է, ինչպէս կը գանգատի խորենացի. «Առ հինսն Հայաստանեայց լեալ անսիրելութիւն իմաստութեան եւ երգարանաց բանաւորաց», Պատմ. Հայոց, Ա. էջ 26:

Պէտք է պաշտել Գիրքը, սրբութիւն մըն է այն: Հոս յառաջ կը բերեմ սրտի ճմուռով ահաւոր պատերազմի տարիներուն մէկ յիշատակը: Այդ ժամանակներ Պոլսի Թղթեղէնի սով կար, Տաթևացիին *Հարցմանց Գիրքին* Թղթեղով ընտանիքի հայրը՝ տանը մէջ փակուած՝ Թղթեղէն փոքր պարկեր կը շինէր, անոնց գնով իրեններուն սեւ հաց գնելու. այսպէս շատ սիրուած հատորներ կը նահատակուէին: Օր մըն ալ լուր հասաւ մեզ թէ Բերայի կողմը նպարավահառ մը մեր շատ սիրած հեղինակներու գործերը քաշով գնած իր աւօրեայ առեւտուրին համար կը փնայնէ, զոր. օր. Գուրեան Սրբազանի *Հովուական Սրբնդը*, Պատմ. Իրարբարանի Թաքտոցէն գողցուած, Թէքէեանի *Հրաշալի Յարուսթիւնը*, Վարուժանի *Յեղին Սիրտը*, եւ դեռ ինչքէ՛ր, ամէնքն ալ մաքուր, Թերթերը չկտրուած, այնպէս որ

կրնային ընդեղէններու եւ կամ զանազան վաճառելիներու ծրարումին օգտակար ըլլալ:

Յանդգնութիւնը ունեցանք հասնելու չո՛ն խանութ-
պանը շատ անծուկ միջոցներով, Թէեւ մեր վաղն ալ ան-
ստոյգ էր եւ հազիւ փոքր մաս մը յաջողեցանք կորզել եւ ու-
րախ վերադարձանք մեր տեղերը մեծ գործ մը տեսած ըլ-
լալու գոհունակութեամբ:

Ուրախ ենք որ փարիզ ալ ունեցած է Հայ Մատենադա-
րան շնորհիւ ազգային Բարերար Պօղոս Նուպարին, Բա-
րեգործականին կեդրոնին մէջ, անհրաժեշտ հայ գրասէր-
ներու, մանաւանդ մտաւորականներու, որոնք պէտք ունին
ուսումնասիրութեան համար պրպտումներու, իրենց երկե-
րուն կեանք տալու. ասո՛ր փերեշակ՝ ե՞ր են արդեօք, ինչ-
պէս որակուած էր Լէօ, մեծ մատենագիրը. կարելի՞ է բա-
նասիրել առանց խցնամիտ պրպտումներու. ցաւալի է որ
կիրքը կը վարագուրէ յստակատեսութիւն, եւ սիրելի անուն-
ներ կը հարուածուին չարաչար. անիմատ հալածանք:

Փարիզի Հայ Մատենադարանին վարչութիւնը եւ հա-
կալիչուր ստանձնելու համար կազմուած է Յանձնաժողով
մը, որուն նախագահն է Տ. Լեւոն Կիւմիշկէրտան, ընտ-
րուած անդամներն են Տեաք Աբմեհալ Պէյ Սազըզ եւ
Ստտուածատուր Հարենց:

Վերջացնենք այս տեսութիւնը Գրքին նուիրուած վճռով
մը. «Գիրքը՝ միշտ կենդանի ձայն մըն է, իմաստուն մը՝ ո-
րուն անդադար մտիկ կ'ընենք, այնպէս որ միշտ անցեալ
մեծամեծ մարդոց իշխանութեան տակ ենք»:

Ս. Գ.

Հին Էջեր

ՎԱՐԷ՝ ՈՐԴԵԱԿ

Վարէ՛, որդեա՛կ իմ, վարէ՛ շուտ.—
Տե՛ս, երեկոն կը մերձի:
Գիւղական վրայ մութն իւր Թեւը
կը տարածէ, հոն, հեռո՛ւն,
Հանգըստի ժամն ահա՛ ընդհուպ.
Դու եւ եղիքդ, շունդ ու ձի
Պէտք է հանգչիք, զի վաղն առտու
Նորէն կուգայ յոգնութիւնն:

Վարէ՛, սիրուն ու խելճ զաւակ,
Վարէ՛ այն հողն զոր բու հարբ
իրենց կարմիր կալախներով
իրենց կեանքով գրնեցին.
Բայց մարեցաւ իրենց արեւ
եւ արեւուն հետ այն փառք,
Զոր դարերով մեր սուրբ երկրին
Մէջ անոնք վառ պահեցին:

Վարէ՛, որդեակ.— Սակայն այդ հող
Արդ իւր անունը կորոյս,
Օտարը իրենց օտար անունն

Տուին այս սուրբ քարերուն,
Զի գոհացան թէ կորզեցին
Հայէն իւր ինչքըն՝ եւ յոյս,
Անգո՛ւծ սրտեր, կ'ուզեն կապուել
Մինչեւ անգամ իր անուն:

Վարէ՛, որդեա՛կ.— Զան՛ց ցորենդ.
Սը մը հասկերն կը հասնին,
Դու կը հնձես զանոնք ու բու
Ամբարներդ կը լընուս.
Սը մ'ալ, աւա՛ղ, աւազակներ
Կուգան զանոնք կը տանին,
Ո՛հ, Թշուա՛ռ բախտ, միթէ աս չէ՞
Ճակատագիրն ամենուս:

Վարէ՛, որդեակ.— հերկէ՛ հողը,
Անոր տակը մոխիր կայ,
Մոխիր քաջաց, մոխիր փառաց,
Մոխիր անհուն շողձուծեանց,
Ո՛հ, այդ կախող մոխրին վերայ
Հայը պառկած կը խորձայ,
Կարծես իրեն անկողինն է,
Սուրբ մոխիրն իր նախահարց:

Վարէ՛, որդեա՛կ.— Սրբէ՛ աչերդ,
Տես անդին մայրդ կուլայ,
Զանդրանիկն իւր, բու հարազատդ.

Գողար այն կուրծքէն կորզեցին.
Մնաս բարով մը եւ յետին
Համբոյր մը չի կըցաւ նա
Տալ իւր զաւկին, այնքան զի շուտ
Հարուածոց տակ ընկնեցին:

Վարէ՛, որդեա՛կ.— Ո՛հ, ո՞վ գիտէ.
Թէ ի՞նչ պահուած է վաղուան,
Շատ աշխատէ՛, շատ սերմանէ՛,
Որպէս զի շատ ալ բաղես:
Զի կարկուտներ, փոթորիկներ,
Անզուսպ հովեր, գողեր կան,
Որ քեզ աղքատ կ'ընեն, երբ դու
Անձրդ հարուստ կը կարծես:

Վարէ՛, որդեա՛կ, պահիկ մըն ալ.—
Թերեւս օր մը, ո՞վ գիտէ,
Անցնին ասոնք իրրեւ երազ,
Բայց երազ մը դժուարին,
Թերեւս օր մը, հերկած ատենդ՝
«Զանաճ հունձքս իմինս է»
Պիտի ըսես, եւ բազուկներդ
Զպիտ՝ Թուլնան ու կտրին:

Վարէ՛, որդեա՛կ.— Այդ օրն
Մօտեցած է վերջապէս.

Գառնը՝ առիւծ աղանին՝ անգո
Պիտի դառնայ, եւ յանկարծ,
Յիշելով իւր իրաւունքներն
Եւ աղէտներն պէսպէս,
Իբրեւ ըզշանձ պիտի տեղայ
Ի գըլուխ իւր Թշնամեաց:

Վարէ՛, որդեա՛կ. — Սոյն դարեւոր
Նախատանայ ընէ ու ոխ
Պիտի պայծի: Ո՛հ, այն օրը,
Որդեա՛կ իմ, այն սուրբ օրը,
Որ պիտի՝ փրկէ մեր սուրբ երկիրն՝
Յաճ վատազգեաց ոտնակոխ,
Միակ փափաքն, միակ տենչըն
Միակ իղծն է քու հօրը:

Իսկ դո՛ւ, որդեա՛կ իմ, վարէ՛ շուտ. —
Տեռ, երեկոն կը մերձի,
Գիւղական վըրայ մոմն իր Թեւը
Կը տարածէ հոն, հեռուն,
Հանգըստի ժամն ահա՛ ընդհուպ,
Դու եւ եզինքըդ, շունդ ու ձի,
Պէտք է հանգչիք, զի վաղն առտու
Նորն կուգայ յոգնութիւնն:

Հեղինակն անձանօծ
(Օրացոյց 1880. Տպ. Գրական Միութենէ)

Աւաջին ականարկով հոս կը դիտուին երեսոյթներ
ուսումնասիրութեան կարօտ եւ զմեզ այն եզրակա-
ցութեան կը տանին թէ հայ գաղթական զանգուածը
անփութօրէն իր բախտին լքուած է: Մինչդեռ յա-
տեր ազգային վերանորոգիչի դեր ստանձնած կը
կարծեն հրապարակ գալով ատելութեան ոգին կը
հրահրեն լրագրական անօգուտ մենամարտի մը
ուսած, իսկ խուռներամ ամբողջ իր հոգեւոր բնի-
կութեամբ՝ ձեռնմարի է օրուան պահանջներէն: Ապա-
հովարար կան առաջնորդողի դեր կատարելու ձե-
ռնիքներ: Բայց անոնք ալ կլանուած ծանր գրա-
ղութներէ՝ անհաղորդ կը մնան եւ շատեր ալ լուռ
հանդիսատես կ'ըլլան. կան ալ որ իրենց հաճոյքնե-
րուն անձնատուր՝ իրենք զիրենք հեռու կը պահեն
ազգային հարցերու լուծումէն: Այս է կարծեմ տի-
րող կացութեան պատկերը:

Յայն է հաստատուել թէ հին սրբազան աւանդու-
թիւններ հեգնանքի նշաւակ կը դառնան, նոր սե-
րունդը կը մոռնայ տակաւ իր սեփական պաշտելի
լեզուն, հոս հայ տուններու մէջ ֆրանսերէնի արշաւը
կը յառաջանայ: Այսպէս տխրագին կ'արտայայտուէր
ազգասէր հայրենակից մը, հայր մի քանի զաւակնե-
րու, որոնց վրայ կը բռնանար որ հայերէն խօսին եւ
անոնք միջավայրին ազդեցութեան տակ՝ տիրող լե-

զուն կը նախընտրեն: Սոսկումով կը խորհիմ թէ այս գաղութը այս պայմաններով միջեւ յառաջիկայ 2000 թուականին՝ բոլորովին գուցէ անհետի եւ ժան կուսնի մեր եկեղեցին ալ ջոնհնայով ժողովուրդ՝ ծախուի, ինչպէս Ամստերդամի հայ եկեղեցին միևնոյն պատճառով ծախուեցաւ. Գէորգ Գ. կաթողիկոսի հրամանով եւ այն դրամով Գէորգեան ձեմաքանը հիմնուեցաւ: Հարկ է խորհիլ փրկութեան միջոց: (*)

(*) ԱՄՍՏԵՐՏԱՄԻ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՅԻՆ Ս. ՀՈ-
ՔԻ անունով կանգնուած 1715 ին հայ վաճառական-
ներու նուէքներով, երբ տեղւոյն հայ գաղութը բու-
լորովին պակսեցաւ, Գէորգ Դ. Կաթողիկոսի պա-
հանջումով եւ Ռուս կառավարութեան աղբու մի-
ջամտութեամբ Հօլանտական Դատարարն հաստատե-
լով Կաթողիկոսին իրաւասութիւնը նոյն Սրբա-
վայրի իւր սեփականատէ՛ր Ծախուեցաւ այն՝ աճուր-
դով Կաթողիկոսին վարձած փաստաբանին կողմէ
1874 Մարտ 9 ին: Անոր տիրացած են այժմ Հօլան-
տացի մայրապետներ եւ եղած է Ս. Անտոնի Դըպ-
րոց, Հօլովմէական կաթողիկ աղջկանց ժողովրդա-
կան դպրոց Յրէօպէլեան եւ մանկական:

Հովր, Ռէնսօլի Դպրոցասէրը, աստնք որքան ալ գնահատուին իրենց արդիւնքներով, ընդհանուր պահանջքին անբաւական են. ըսմ յիշեր արուարձաններու մէջ բացուած Ծաղկոց-Մանկապարտէզներ, որոնք հեռու են ընդհանուր պապակը յագեցնելու: Բարիզահայութիւնը սկստք է անյետաձգելի կերպով ունենայ գէթ կեդրոնական վարժարան մը հայ մարդ պատրաստելու եւ ասի կարելի է իրականացնել կրթական տուրք հաստատելով այս ընդարձակ գաղութին մէջ, ինչ որ հին բարի ժամանակներու մէջ գաւառը, նոյն իսկ Նիկոմիդիոյ Ատափազարն յաշողած էր օժտել տեղւոյն հայ բնակչութիւնը կանոնաւոր կեդրոնականով: Կը ըսմ որիշ նուազ բախտաւոր վաւերբու. մէջ եղածները, զոր օրինակ. սիրուն գիւղ մը, դարձնալ Նիկոմիդիոյ թեմ, Պարտիզակը առանց կեդրոնական անունին հիմալքով պարծելու, տուած է գերազանց արդիւնք, աւելորդ է յիշել անուններ, շատերու ծանօթ: Կեդրոնականի գոյութեամբ միայն կարելի է Բարիզահայութեան դէմքը պայծառացնել: Անխատական ձեռնարկեցուցութիւնը հրաշքներ կը գործէ, այսպէս պարզ վարդապետ մը, որ յետոյ պիտի կոչուէր Մեծն Միսիմար, ի սկզբան լոկ ուսումնասէր միամն, որուն նմաններ շատ ու շատ անցած են մենաստաններու միջով, մեծնորորտէն եւ անխտացած, նա՛նխատական ուժեղ նկարագրով մը հիմը դրաւ Ս. Ղազարու Մայրավանքին եւ նախաձեռնող հիմնաւան:

ցաւ հոյակապ տիտան հանճարներու: Նոյնպէս Գար-
թալցի նորասի հայուհին, բարութեան եւ անհուն
գործի ի հրեշտակ մը յաջողեցաւ կերտել Գաւթաւան
Որբանոցը ի Խառօղիւղ կ. Պոլսոյ: Այսպէս ալ յոգ-
նաւիւ ժողովուրդի մը ծոցէն անհատ մը կրնայ
կեդրոնականի երազը իրականացնել, այդպիսի
մէկը սակայն իմ տեսութենէս բացակայ է, ուրեմն
հարկ է որ ազգային հասարակութ մը ստեղծագործէ
զայն:

Ներուի ինձ դիտել տալ թէ ընկերահամակրա-
կան խմբակցութիւններով, ցերեկոյթներու, գումակ
գումակ հանդէսներու, սարքումներով, որոնց օգտա-
կարութեան իրատունքը չեմ ժխտեր, ազգայիններու
իրարու յարաբերութեան տեսակէտով, բայց յայտնի
է թէ այս միջոցներով չէ որ հայ գաղութը կը իբր-
կուի: Ամէն ազգասէր անձ բարեկարգ ազգային
դպրոցի մը ծարանն ունի. նոյնը կարելի է մտածել
Լիոնի համար եւս. պէտք է աղբւս ներկայացնել
երուսաղէմի Ս. Պատրիարք Յօր՝ որ հասի Էջմիածնի
արտօնութեամբ յղել ի Լիոն Գուրեան հոգեւոյս
Պատրիարքի շունչով պատրաստուած ուսեալ եկե-
ղեցականներէն մին, անոր յանձնելով դպրոցի տես-
չութիւն եւ եկեղեցւոյ քարոզչութիւն: Թորգոմ Սըր-
բազան որ իբր կաթողիկոսական Պատրիարք քա-
ջածանօթ է այս կողմերու հանգամանքին, սիրով
ընդ առաջ կուգայ այս գաղափարին, երբ տեղւոյն
Ազգ. Վարչութիւնը իւրացնէ զայն, ասով ստուա-

րակիւ ժողովուրդի մը փրկութեան գործը ի գլուխ
կ'ենէ:

Պէտք չէ անտես ընել եւ Մարսիլիան: Կը խոր-
հիմ թէ լաւ է դիմում կատարել այս մասին, երբ
տեղական միջոցները ձեռնուռ չըլլան, Վիէննա-
կան Միսիթարեան Միաբանութեան բարեփառութիւ-
նը առանալ, որպէս զի այլոք բանալ մտադրած
դպրոցը հաստատէ ի Մարսէյլ. անոնք Վիէննա-
կան իրենց կարգակից Հայերուն պէս ունին կազ-
մակերպական ոգի. եւ անձնապէս ատոր փալտն
օրինակը տեսած եմ ի կ. Պոլիս, Բանկալէի, իրենց
կրթական հաստատութեան արդի վարիչ եւ կ. Պոլ-
սոյ Վիէննական Միսիթարեանց մեծաւոր Հ. Հմայ-
եակ Ծ. Վ. Համբարեանի անձին վրայ իբր ձեռքն-
հաս դպրոցավար:

Ահա ընդարձակ դաշտ մը գործունէութեան՝
Մարսէյլ Միսիթարեաններու. Կեդրոնական Մայ-
րավանքէն (Վիէննա) ոչ շատ հեռու, այս կերպով
Մարսիլիաքնակ 25,000 է աւելի աւելի հայութեան՝
ազգային կրթական ազատագրութեան նոր թուա-
կան կը քացուի: Ի՛նչ երջանկութիւն մեր գաղթա-
կան մատաղ սերունդին:

Խոհեմ ըլլանք, գիտնանք օգտագործել ազատ,
ապահով փրանսական միջավայրին բարիքները:

Ս. Գ.

ՀԱՅ ԵՍՏՈՒՄԵՏ

Աւանդութիւնը մեր ազգին պարգեւած է Հայկը:

Այսպէս բոլոր հին ազգերու ծագումը մէկն ըլլալով ծածկուած՝ ժողովուրդին իրաւունք տուած է ստեղծել առասպելներ, ինչպէս Նոյի Տեմբիթիւնէն կ'ըսէ. «ժողովրդոց երեւակայութեան անդրանիկ ճնունդն, այդ առասպել կոչուած բոյսն՝ ամէն երկրի մէջ ծնած եւ յաւիտ կամ նուազ տարբերութեամբ նոյն պտուղն արտադրած է (*):

Առասպելներ ճնունդ տուած են Հռովմական մեծ ազգին հիմնադիր Հռոմուլոս եւ Հռեմոս անուն երկու եղբայրներու. ասոնք եղած են իբր Թէ Արէս (= Հրատ) Աստուծոյ զաւակներն, որոնց ճնունդէն վերջ իրենց մեծ քեռին Ամալիա օրօրօցով նետած է զանոնք Տիբերիս գետը: Օրօրօցը ալ իքնեքն բշտած ծառի մը քով կանգ առած է, ուր մատակ գայլ մը իր կամով սնուցած է այս երկու փոքրիկները. օր մըն ալ հովիւ մը զանոնք իր տունը տարած է:

Իսկ Յունաց մասին առասպելը կ'ըսէ: Առաջին մարդը ստեղծուած է Պրոմէթէոսի ձեռքով, որ կաւէ մարդ մը շինելով՝ անոր հոգի տալու համար կենդանարար կրակը գողցած է Զեւսէն: Զեւս (Արամազդ) իր վրէժը լուծելու համար Պրոմէթէոսը շղծալել տուած է կովկաս լեռան վրայ,

(*) Ա. ԱՅՍՏՈՒՄԵՏԻՆ. *Փիլեսոփայական Բառարան Ժողովրդական*. Կ. Պոլիս, Տպագր. Արամեան 1879:

ուր անգղ մը անոր լեարդը պիտի կրճէ, մշանցնապէս: Յետոյ, Զեւսի բարկութիւնը աւելի սաստկանալով՝ ջրհեղեղով մը պատմեց բոլոր մարդիկը: Բայց Պրոմէթէոսի որդին՝ Դեկալիոն՝ նաւակի մը օգնութեամբ ջրհեղեղէն ազատեցաւ եւ երբ ջրերը բաշտեցան՝ երկիրը նորէն բնակիչներով լեցուց: Ամէն անգամ որ ուսին վրայէն բար մը կը նետէր՝ Դեկալիոն, ամէն մէկ բարէն մարդ մը կը ճնէր: Դեկալիոնի զաւակներէն մէկուն անունն էր Հելլէն, ոսկից յառաջ եկան Հելլէնները:

Բնաւ մեղադրելի չէ ուրեմն մեր Հայկին ալ առասպելի տարազը հագցնող պատմահայրն Մովսէս Խորենացի, երբ Հայկ Քաջի՝ դիւցազնի հանգամանքով կը յաղթէ Բել Հսկային իբր ազատութեան ախոյեան:

Հերոդոտոս, Հայր Պատմութեան կոչուած, այնքան դիւրահաւան եղած է, որ շատ առասպելներ իբր նմարիտ դիպած պատմած է: Եւ այս՝ անձնական նկարագրի հետեւանք է: Խորենացիի պարագան ալ եղած է ազգասիրութիւն, իրենները պանծացնել:

Հայկի մասին մեր ժողովրդին հաւատքն այնքան զօրաւոր է՝ որ մեր Նահապետը մինչեւ երկիրը բարձրացուցած են եւ համաստեղութիւն ըրած են զաւն, այն է յունական *Որիոն*ը, մեր մէջ *Հայկ* կոչուած: Որիոն յունական աւանդութեան մը համեմատ Հայկի նման աղեղնաւոր հրակայ մըն էր, որ երբ մեռաւ իր Սիրիոս (= Շնիկ աստղ) շան հետ երկինք վերացաւ, ուր երկուքն ալ համաստեղութեան փոխուեցան:

(Քաղուած ք)

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
(Գնորդներու ուշադրութեան)

Դաստիարակութեան սկիզբը տունէն է եւ կը շարունակուի դպրոցին մէջ: Տուն եւ դպրոց մէկ-մէկու համընթաց եւ գործակից: Շատ կը սխալին այն ծնողքներ, որոնք կը կարծեն թէ իրենց դաւանները դպրոցին յանձնելով, վերջացած է իրենց դերը՝ թէ դպրոցը պէտք է ամբողջացնէ իրենց թերի թողածները: Առտնին կրթութեան պակասը շատ կը դժուարացնէ դաստիարակին գործը: Ան դէմ յանդիման կուգայ կրթութեան ղուրկ գրեթէ այլասերած եւ պարզապէս այլ եւս տունին մէջ անհանդուրժելի դարձած եւ դպրոց դուրսէն այդմանուկին, եւ կամ, երեւութապէս առողջ՝ բայց կաղժական թերութիւններով եւ ժառանգականօրէն վատասերած փոքրիկին:

Յայտնի է որ դէգ, խեռ եւ անզուսպ նկարագրով տղայք զոհներն են ծնողքներու: Եւ ընդհանրապէս այսպիսիներն են որ դպրոցական կըրթութեան քննադատներ կ'ըլլան տգիտաբար:

Պէտք է ընդունիլ որ անուղղայ կամ կրթութեան անընդունակ նկատուած տղայոց այդ վիճակը յառաջ կուգայ, ոչ մտաւոր տկարութենէ, այլ նկարագրէ:

Ինչ է նկարագիրը: Նկարագիրը՝ ամբողջու-

թիւնն է կաղժական արամադրութիւններու, զգացական կամ կամայական, որոնք կը թեւադրեն ան-

Յ. Գ. ՓԱՆԱԳԱՆԵԱՆ
դենց տան մէջ եւ կամ պարզապէս հիւանդ են:

Աւելցնենք թէ ծնողական գուրգուրանքի պակասը չէ միշտ պատճառը տղոց գէշ կրթութեւուն, այլ այն գուրգուրանքին տգիտօրէն ձախորդ կիրառութիւնն է, որ տղուն մէջ յառաջ կը բերէ ժխտական արդիւնք:

Հիւանդ ըսելով պէտք է հասկընանք սովորական ըմբռնումով: Դաստիարակութեան մէջ հիւանդ կանուանենք այն տղաքը, որոնք ներքին անտուգարակ վիճակէ կը տառապին, հետեւանք հնագոյն

հիւանդութիւններու թողած հետքերուն, կամ ան-
ծանօթ գրգռումներու եւ կամ խիստ յաճախ ժա-
ռանգականութիւնէ:

Այդ անուղղայ տղայ պարագան երկու է, ըն-
տանեկան յոռի կրթութիւն աստղիներ եւ Յիւանդ-
ներ: Առաջիններուն համար փորձ, գիտակից ման-
կավարժ - դաստիարակներու կը կարօտինք, իսկ
կաղմական թերութեանց (ընդհանրապէս ժառան-
գական) պատճառով վատ նկարագրով տղաքը կը
յանձնենք մասնագէտ բժշկին:

Եղս՛կ հոգեպէս հիւանդ տղայ, որոնք կոշտ
ու տգէտ ծնողքներու վիժածներ են: Բարեբախ-
տաբար կայ նաեւ բաւական թիւ մը մտացի, համ-
բերատար ծնողներու, որոնք խոհեմ եւ հաստատա-
միտ՝ կը ձգնին ի գլուխ հանել տղան կրթեւու-
նական պաշտօնը:

Եթէ այս իմաստուն հոգածութեան հակառակ
գտնուին նկարագրով անհաւաստակշիռ տղաք, ա-
նոնց այդ ձախողութեան ֆիզիքական պատճառ-
ները պէտք է գտնել եւ ուսումնասիրել հոգեբու-
ժութեամբ:

Մասնագէտ հոգեբույժներ այսպէս կը դասա-
կարգեն այդ տղաք:

Մտախռովներ, որոնք կ'ըլլան երկչոտ, ման-
րակրկիտ, յուղումալից:

Փոփոխալան վիճակ ունեցողներ, որոնք եր-
բեմն նկուռ եւ մտաղբաղ են, երբեմն ալ դիւրա-
գրգիւ եւ խռովայայլ:

Յոլբոլբ բնա որութեան տէր եղողներ անու-
շաղիք են միշտ:

Անճնասէրներ, որոնք ամէն բան իրենց անձին
մէջ կ'ուզեն կեդրոնացնել եւ կ'ըլլան պարծեն-
կոտ, կատկածոտ, նախանձոտ, քսու եւ չար:

Վերնոտ կամ Լուսնոտներ՝ իրենց զայրուից

գրգռումներով:

Կամակորներ, որոնք ընդհանրապէս կ'ըլլան
անզգած:

Կարեւոր է ուսումնասիրութեանց նիւթ ընել
այս ամէն վիճակներ, փափաքուած ճամբուն մէջ
գնելու համար տղան, լուսաւորելու անոր ապա-
գան, ընտրելու անոր գործի ասպարէզը եւ ընկե-
րութեան մէջ ունենալիք օգտակարութիւնը:

Այս ուսումնասիրութեանց համար Եւրոպա ունի
մասնագէտ հոգեբույժներ, նոյնպէս՝ հոգեբուժա-
կան հաստատութիւններ, որոնք կ'ուզեն հոգեպէս
հիւանդ տղաքը եւ օգտակար խորհուրդներով փըր-
կարար դեր կը կատարեն: Ասոնց փոխան մենք ո-
չինչ ունինք, որով ամէն հոգ ծանրացած է դաս-
տիարակին վրայ, որու անձնուէր քանքերը կը քը-
լատուին երբեմն տգէտ ծնողներու եւ ինքնահա-
ւան վարիչներու սին միջամտութիւններով եւ խո-
չընդոտներով:

Վերջացնելէ առաջ յառաջ բերենք անուանի
բժիշկի մը սա խօսքը:

«Եթէ հրաշք մը պէտք է գործուի յօգուտ

յողգողգ, ջղալին տղուն, ո՛չ դարտիարակները, ո՛չ հողեբոյժները, ո՛չ իրաւաբանները եւ ո՛չ աւօրէնագիրն է որ պիտի գործեն այս հրաշքը, հաւակակ իրենց հրաշալի ձիգերուն, իրենց ձեռքն-հասութեան եւ անձնուիրութեան: Այս հրաշքին դաղտնիքը կը գտնուի տան մէջ իակ»:

Ընկերութիւնը երախտապարտ է դիտակից ծընողներու: Բայց անոնց հետ կան շատեր իրենց դաւակներու մանկական անմեղութեան անփոյթ, անոնք նոյն իսկ չեն քաշուիր փոխանակելու ամէնէն աղտոտ խօսքեր, ասրականի՜ տւոց ականջներուն. այդ փոքրիկները ականատես ալ կ'ըլլան ամէն անշնորհքութաններու:

Գիտակից ծնողներ դանձ են սերունդին, յետոյ դատարարակը որ չգոհանար լեզուներու պաշար ապահովել իր սանին, այլ իմաստուն խորհուրդներով կ'առաջնորդէ տղան եւ զանի կը նուիրէ ընկերութեան:

Յ. Գ. ՓԱԼԱԳԱՇԵԱՆ

Կ. Պոլիս
1932 Մարտ 27
Ձատիկ

— Պզտիկի մը շրմներէն մարդկային հոգիի մը Թոթովանքէն աւելի վսեմ երգ մը չկրնար ըլլալ աշխարհի վրայ:

Վ. Հեւկո

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԲԻՐՄԱՆԻՈՅ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ (*)

Հարաւային Բիրմանիան Անգլիացոց գրառումէն յետոյ, հիւսիսային մասը կառավարուում է եղել Բիրմա Թագաւորի ձեռքով, որի մայրաքաղաքն է եղել Սմարապուրա գետափը: Քանի մը ընտանիք Հայեր էլ նոյն մայրաքաղաքում առեւտրական եւ կառավարական պաշտօնով ապրում են եղել, որոց հոգեւոր պէտքերը «Փռթքէշ» «Կաթոլիկ» հոգեւորականների ձեռքով էին կատարուում: Միայն 1859ին Տ. Պողոս Մայրագոյն Վարդապետ՝ Հայ Հոգեւորական Նուիրակ այցելում է Հայերին հոգեւոր մխիթարութեան:

1860ական Թուականին Բիրմա Մինդուն Թագաւորն երազում տեսնում է, որ «Բուդդան» մատով ցոյց էր տալիս իրեն՝ Մանդէլի մեծ բլրի վրայից, մայրաքաղաքը փոխադրել «Մանդէլ»: Հետեւաբար Թագաւորը Մանդէլի պալատը պատրաստելով, մայրաքաղաքը փոխադրում է այնտեղ: Հայերն էլ տեղափոխուելով, որոշում են հոն եկեղեցի կառուցանել: Իրենց մէջ հանգանակելով շուրջ 5000 Ռուսիի, դիմում են Թագաւորին, որ հրամա-

(*) Բիրմանիոյ Հայոց անցեալի մասին 1904ին գրել եմ Թիֆլիս հրատարակուող Մուրճ ամսաթերթի No. 9 համարում: Հ. ԲՇՆՅ. Վ.

յում է ոչ միայն եկեղեցւոյ շինութեան մնացորդ-
ծախքը հոգալ գանձարանից, այլ նաեւ որոշում
է ամսական մի հարիւր ռուբլի ռոճիկ նոյն եկե-
ղեցւոյ պաշտօնավարող քահանային: 1863 ին եկե-
ղեցին պատրաստած է լինում «Սր. Գրիգոր Լուսա-
ւորջի» անունով եւ նոր - Ջուղայից հայ քահանայ է
գալիս իրրեւ վիճակաւոր պաշտօնավարելու:

Յիշեալ եկեղեցւոյ արձանագրութեանց համա-
ձայն միայն երկու վիճակաւոր են գալիս 1863ից
մինչեւ 1878-ը: Արանից յետոյ՝ դադարում է վիճա-
կաւոր հոգեւոր հովիւ ունենալն, միայն երբեմն
այցելող հայ հոգեւորականներ են կատարել նրանց
հոգեւոր պէտքերը: Որովհետեւ Մինդուն Թագաւորի
մահից յետոյ դադարում է վիճակաւոր քահանայի
ռոճիկը գանձարանից:

Մանդէլի փոքրածիւ. հայ ժողովուրդը ի վիճակի
չլինելով վիճակաւոր քահանայ ունենալու, նոյն իսկ
եկեղեցւոյ շինութեան անհրաժեշտ նորոգութիւնը
կատարելու անկարող, 1898 - 1900 թական տարիներ
ում նախ՝ Պ. Գալստան Տէր Մ. Արքարեան եւ ապա՝
— այժմ հանգուցեալ — Պ. Ստեփաննոս Գ. Վարդան-
եանը դիմում են Հնդկահայոց եւ հանգանակութիւն
կատարելով, յաջողում են Թէ՛ նորոգել եկեղեցւոյ
շինութիւնն եւ Թէ՛ մի տուն, եկեղեցւոյ մօտ գնում
են, որի եկամուտը յօգուտ եկեղեցւուն, ամսական յի-
սուն ռուբլի եւ Վեր. Պ. Ստեփաննոսի խնդրանք
կալիւթայի Հայոց եկեղեցին ամսական յիսուն ռու-

փի նույնատու, յաջողում են երկրորդ անգամ վիճա-
կաւոր քահանաներ ունենալ 1901ից յետոյ մինչեւ
օրս: Միայն Ռանգունի Հայոց վիճակաւոր քահա-
նաների երբեմն այցելութեան ժամանակ կատար-
ւում են հոգեւոր պէտքերը: Իսկ ինչ վերաբերում է
եկեղեցւոյ սրբազան անոթների, զգեստների եւ գր-
քերի մասին, սրանից շուրջ վեց տարի առաջ, փո-
խադրել են Ռանգունի Հայոց եկեղեցին, աւանդ:

Ներկայ տարւոյ Մայիսի սկզբին, ստորագրողս
այցելեց յիշեալ եկեղեցին, սակաւածիւ հայ ժողով ըր-
դին հոգեւորապէս մխիթարելու եւ աշխատել եկե-
ղեցապատկան տան մասին: Սոյն այցելութեանս,
յիշեալ եկեղեցւում գտալ հետեւեալ հնութիւնն, որի
մէջ պարունակում է Սր. Մասն:

Մի ոսկեգօծ արձանեայ տիպան. փոքրիկ խաչ Տ
սանդիմէդը երկարութեամբ 6 ս. լայնութեամբ եւ 2
ս. հաստութեամբ: Երեսի կողմում չորս Թեւերի կեդ-
րոններում ծաղկածեւ զարդ ունի, շրջապատը գեղե-
ցիկ եզրով կեդրոնում մի կանաչ ակնից դաճակ
ունի, որ բացուած եւ փակուած է, որից տեսնուած է
խաչի լայնութեամբ մի կլոր սրճագոյն փայտի ներ-
քեւում մի փոքրիկ Մասն փայտի: Խաչի կողքերն
եւ ետեւն հարթ են, ետեւը յիշատակութիւն:

Յիշեալը յանձնուեցաւ մեր եկեղ. Վարջու-
թեանը, միւս Ս. Սպանների մօտ աւանդ պահելու:
477 տարւայ հնութիւն է այս:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՔՀՆՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
Ռանգուն, 2 Յուլիսի 1934

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՔՀՆՅ-
ՎԱՐԳԱՆԵԱՆ ծնած Նոր
Ջուլա 1875 Նոյ. 3/15ին,
Նախնական ուսումը ստա-
ցած տեղւոյն Մխիթնարաց
դպրոցը, յետոյ աշակերտած
մեր Ազգ. Կեդր. դպրոցը:
Հայկական ձայնագրութիւնը
ուսած ազգային դպրոցում
Ախլցխացի հանգ. Ղազար-
ոս Քենյ. Գ. Պահլաուն-
եան հմուտ երաժշտագէտ
ուսուցչէ 1892ին, իսկ եւ-

րոպական ինչպէս եւ երգեհոնի նուագաձուծիւնը ինքնաշխա-
տութեամբ խրացուցած: Քահանայացած 1900 Մայիս 18ին,
Նոր Ջուլա: Ս. Ամենափրկչեան վանքում, Առաջնորդ Տ.
Մարգարիտ Եպսկ. Տէրունեան: Անկէ ի վեր նուիրուած իր
հոգեւոր պաշտօնին՝ կը ծառայէ ազգին եւ եկեղեցւոյն, բաշ-
գիտակ իր պարտականութեանց: 1907 Յուլիս 14ին երջան-
կայիշատակ խրիմեան Հայրիկի Ս. Աջը համբուրելու բախտ
ունենալով, Ս. Հայրապետը ինքնաբերաբար լանջախաչ
կրելու իրաւունք տուած է:

Տէր հարը նահապետ է պատուական ընտանիքի, իր 4
զաւակներով, երկուքը մահչ եւ երկուքը ազգիկ, որոնցմէ
Օր. Պերճուհի ուսած է երաժշտութիւն Կարկանդակի Mar-
tinière Օրիորդաց դպրոցում, եւ ներկայիս Նոր Ջուլայի Ս.
Աստուածածին եկեղեցւոյ երգչեմսահարն է:

ՀԱՅ, ՀԱՅ-ԼՈՒԿԱՄԵԱԿԱՆ, ՀԱՅ-ԲՈՂՈՔԱԿԱՆ

Ազգերը իրենց հնագոյն շրջաններուն՝ ուռճա-
ցած գիցական հաւատալիքներով՝ անոնցմով կար-
ծած են ստանալ բարոյական աւելջ եւ կենսա-
նակութիւն. նոյնպէս ալ մեր ազգին դարաւոր
ծառը ստացած է նոյն կենդանութիւնը եւ նախնա-
կան շրջաններուն հաւատացած է զօր օր. թէ Սոս-
եաց անտառին սօսափիւնները հծելւններ են երկ-
նային ոգիներու, մինչեւ որ Պաղեստինի մէջ
յայտնուած Գերագոյն պարտիզմանին ցանս՝ սեր-
մերովը ճշմարտութեան՝ պատրանքի քօղը փարա-
տած է մարդկութեան վրայէն եւ Հայաստան իր
հողերուն վրայ անոր առաքեալներուն ալցը ըն-
դունելով՝ նոր եւ իրական դարգացում ապահոված
է իրեն:

Սակայն մարդիկ ճշմարտութիւնը միեւնոյն
կերպով ըմբռնողութեան մէջ կը տարբերին եւ
շատ անգամ զայն պարզաբանել կարծելով աւելի
կը խրթացնեն առաջնորդուած ետականութենէ, տի-
րապետելու մարմաջներէ: Այս ամէնէն ազդուած
քրիստոնէութեան ոգին՝ զանազան դիմաւորներ ա-
ռած է. ինչ որ բնաւ պէտք չէ ազդէ քրիստոնէից
վրայ. ամէն քրիստոնեայ եղբայրացած է դաւա-
նութեամբ եւ մէկմէկու դէմ անսիրելութիւն ան-
խմատ է դերազանցապէս սիրոյ կրօնին հպատակ-
ներուն:

Մեր ազգը քրիստոնէացած առաջին օրէն՝ իւրացուցած է առողջ դաւանանք, որուն նուիրուած շատ անգամ իր գոյութիւնը վտանգած է առանց աջ ու ձախ նայելու. սիրած է միշտ իր եկեղեցին շրջապատուած ալակոթոններու դրացնութեամբ, անոնց դէմ պայքար մղելու պարտաւոր եւ այնքան անհաւատարմարտնչումներու մէջ ոգէնպառ: Բայց պինդ փարած է հաւատալիքներու սրբազան աւանդին, խաչին: Բայց եղած են մենէ քանիներ, որ քրիստոնէական ոգիին պոտոտաւորը ընդունած են ուրիշ քրիստոնեայ եկեղեցիներէ: Այժմ է մերժել զանոնք իբր անհարազատ կամ օտարախորթ:

Ոչ երբեք. խղճի ազատութեան անբաժնորբութիւններուն իրաւունքը պաշտպանուած է. անոնք հայ են, անոնց երակներու արիւնը զուգորդած է զմեզ անոնց հետ անբախտելի: Սխալ է զանոնք քանցել, մէկդի նետել իբր գօս ձիւղեր, տգիտութիւն է սնուցանել անոնց համար արհամարհանք. անցեալը այս մասին շատ տխուր գրուագներ արձանագրած է, աւելորդ ալ եւս քրքրել զանոնք: Բայց անկարելի է ցաւով չյիշել թէ հայութիւնը ալակաւաններու հաւասար կրած է հաւածանք նոյն իսկ քրիստոնեայ քոյր եկեղեցիներէ: Հայ հաւատքը կեանքի ազահովութեան, քաղաքական առանձնաշնորհումներու խոստումներով իբր փոխանակելի միջոց սակարկութեան նիւթ եղած է շատ ձգնաժամային թափներուն՝ հզօրներու կող-

մէ: Պէտք է արգահատել այդպիսիներու տկարամտութեան: Ո՛վ է որ իր ամէնէն սիրածը առեւտուրի միջոց ընել կը զիջանի. ամբողջ գանձեր ի զս՛ւր է նժարի մէջ դնել սիրուածը հակակըռնելու:

Նոյնպէս ստէպ լէճերու մէջ հակառակորդին ձեւք իբր հին, փտած զէնք կը գործածուի, հայ-Բողոքական, հայ-Հռովմէական որակումներ ընդգիծալով ըմբերանելու: Եթէ այդ զէնքը իրօք հին զէնք մը եղած ըլլար, թերեւս իբր հնութիւն՝ թանգարաններու մէջ ցուցադրելու համար արժէք մը ունենար, բայց իբր փաստ՝ անմիտ օտկետութիւն է միայն:

Սակայն արդար գանգատ մը շատ անգամներ շրջանը ըրած է հայ թերթերու մէջ. այս մասին պէտք է լուսաբանուի օտարականը թէ հայը Արեւելքի ամէնէն հին քրիստոնեայ ժողովուրդը, երկար դարեր յաջողած է պահել իր ինքնութիւնը եւ ամէնէն աւելի իր գոյութեամբ հռչակած է քրիստոնէական ոգիին պանծացումը, թէպէտ անդթօրէն հալածուած, բայց իր հաւատքին համար անտրտունջ՝ քալ առն է Տիրոջ հետ դէպի Գեթսեմանի Պարտէզը դառնութեան բաժակը քամեմելու: Այս երեւութիւն պոտկերը, բացայայտ ճշմարտութիւն, պէտք է ըմբեն օտարաբաւան քրիստոնեայ համայնքներ եւ անոնց առաջնորդներ, որոնք համալսարաններու լոյսերով ալ իրենց

իմացակա՛նութեան ջաճերը վառած են, թող դիտ-
նան հայ աղգի անցեալը եւ հիասթափութիւն պի-
տի կրեն: Այն ատեն ամերիկեան ազնիւ աղգին
ներկայացուցիչներ, Տոքթ. Պարթըններ սխալ ըմ-
բռնումներով չպիտի փորձեն հրատարակութեան
տալ «Քրիստոնէութիւնը Փոքր Ասիոյ մէջ» գըր-
քին նման երկեր, որոնց հրատարակութեան պահ
մը կ'ուզեմ կասկածիլ: Այդպիսի գործերու հա-
մար շատ բանաւոր է քննադատութիւն մը դնել
հրապարակի վրայ եւ կրկնել հզօր փաստեր, նոյն
խիստ անգղիներէն լեզուով: Թէեւ շատ անգամներ
տուած է հայ աղգը լուսաբանութիւններ, բայց
դարձեալ անդրադառնալ նէւթին եւ անտարբեր
չգտնուիլ հերքումներու աւելորդ չէ:

Այս համատարած տգիտութեան մեղքը ես
պիտի համարձակեմ փոխանցել մեր աղգակից,
միանգամայն գիտակից առաջնակարգ բողոքական
պատուելիներու եւ այն հատուածին վերաբերող
յայնախոս անձնաւորութիւններու, որոնք ցարդ
հարկ եղած լուսաբանութիւնները մեր կրօնի մա-
սին զլացած են տալ Ամերիկացիներու, չեն բա-
ցատրած մեր ցեղին քրիստոնէական բարձր նկա-
րագիրը: Այս անհրաժեշտ հմտութեամբ անոնք
պիտի զգուշանային Արեւելք տարածել քրիստո-
նէութիւն ծաւալելու նկրտող ընկերակցութիւննե-
րու պատուիրակներ. դատապարտելի են քան-
քեր զմեզ կրկին եւ կրկին քրիստոնեայ ընելու:

Հետեւեալ տողերը Միսիօնարութեան ոգին կը
ցոլացնեն:

«Միսիօնարներու գլխաւոր սխալը հոն է որ, անոնք
Արեւելքի եկեղեցիներուն չեն մօտեցած հասկացողութեամբ
մը, այլ աններող բարեկարգողի մը կանխակալ եզրակա-
ցումներով: Ասոցմէ քիչեր ուսումնասիրած են աղ-
եկեղեցիներուն պատմութիւնը եւ աւելի քիչեր համակիր
հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են հանգէպ ընկերային, կրօ-
նական ու բարոյական այն յարատեւ պայքարին, որ Արե-
ւելքի քրիստոնեաները դարերով մղած են գէթ իրենց հո-
գեկան արժէքները փրկելու համար բազմազան հալա-
ծանքներէս:

Գ. Ս. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

«Պաշար»

Մեզ համար աղգային միութեան տեսակէ-
տով ալ արհամարհելի չեն բնու հայ-Հռոմէականը,
հայ-Բողոքականը. ո՛վ կրնայ ժխտել թէ Բրոֆ.
Թումայեան (հայ-Բողոքական) նուազ հայ է քան
Դրիգոր Օտեան կամ Հ. Ղ. Մ. Ալիշան (հայ-
Հռոմէական) նուազ հայ է քան Խրիմեան Հայ-
րիկ:

Տուէք ինձ «Բազմավէպ»ը, «Հանգէս Ամսօր-
եայ»ն կամ «Կոչնակ»ը, անկողնաւ ախորժով պիտի
կարդամ զանոնք ինչպէս Երուսաղէմի «Սրոն»ը
Անթիլիասի «Հասկ»ը կամ Արշակ Զօպանեանի «Ա-
նահատ»ը:

Հ. Գաբրիէլ Վ. Մէնէվիշեան, եռանդուն

Վիեննական Միութեան, ուսումնասիրտ Ռէթէտ
Պէրդէրեանի կրթական գործունէութեան քսանեւ-
հինգամեակի հացկերոյթի սեղանին վրայ բառ մը
գլորեց, **ՀԱՄԱՀԱՅ** յորջորջելով ազգին երեք
բաժանումները: Վերապատուելի հանճարեղ Հօր այս
կնքահայրութիւնը զմայլումով ծափող քունենք
եւ չհռացնենք մենէ մեր համարիւն ցեղակից
քոյրերն եւ եղբայրներ:

Ս. Գ.

Ամբիկացի միսիոնարութիւնը նոյնպէս օտարներ կըր-
նան լուսարանուի Հայ եկեղեցւոյ մասին, կարգաւով Տէր
Գարեգին Ա. բաճանայ Յ. Կիրակոսեանի անգլիերէն Հա-
յոց *Եկեղեցի* գործը, ուր բացատրուած են անոր պատ-
մութիւնը, վարդապետութիւնը, կազմակերպութիւնը, աս-
նացոյցը, Տէսերը ելլն:

Հրատարակուած կալկաթա 1926 թն:

ՕՏԱՐ ՄԻՏՔԵՐ

Պատմարանի բացարձակ սառնասրտութեամբ
պէտք է գրել, նպատակ ունենալով սկզբարանել
ճշմարտութեան ամենանորը եւ ամենաանխախտ
կողմեր:

— Գիտնական անկեղծութիւնը՝ երբեք բարեմիտ
սուտ չի թողարտեր: Աշխարհիս մէջ չիկայ այնքան
ուժեղ մի պատճառ, որ գիտնականին ստիպէր չը-
սել այն, որ ինքը ճշմարտութիւն կը դառնի:

Էռնէստ Ռընան

ԱՆԻ ԵՒ ԹՈՐՈՍ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

Թորոս Թորամանեան, զոր կրուսինք Մարտի մէջ
(1934) կենդանացուց Անին նոր ժամանակներու: Բազրա-
տունաց նախկին մարաքաղաքը Ախուրեանի եզրը, յու-
շարձանն է մեր վաղեմի հա՛ քաղաքակրթութեան: Ան հին
ատեն շատ աննշան աւան մըն էր եւ երբ գաւառը Շիրակ՝
Տրդատ Թագաւորէն ընծայուեցաւ կամսարական ցեղին,
հետզհետէ ծաղկեցաւ եւ Ը. դարուն վերջերը Աշոտ Մսա-
կեր հրապուրուած տեղւոյն արգաստորութենէն՝ կամսա-
րականներէն գնելով՝ ընտանեօք եկաւ Անի, որ հետզհետ

ընդարձակուեցաւ եւ շինցաւ բնական գեղեցկութեամբ եւ յուռթի հանգամանքով եւ Սմբատ Բ.ի եւ Գագիկ Ա.ի օրով հասաւ իր փառքի գագաթնակէտը: Շինուեցան ամրակուռ պարիսպներ, փառաշուք պալատներ, իշխանական դատակերտներ, նրբաբանակալ տաճարներ եւ բարձրակառոյց միջնաբերդ մը. անոնցմով դրացի աղգեբու նախանձը գրգռեցաւ, նաեւ արիւնառշտ աշխարհակալներու՝ իբր հարուստ բաղար: Աշոտ Գ. Ողորմածի օրով (952 - 977) մայրաքաղաք եղաւ: Անոր աւերներն երկար ատեն հիացում պատճառեցին հայ եւ օտար այցելուներու:

Անիի մասին գրուածքներ շատ կան յոյժ գնահատական, զորս ակամայ զանց կ'ընենք արձանագրել, բայց իբր նպատաւոր Թարմ վկայութիւն կ'արտագրենք հոս ծանօթ գրագէտ Ա. Ահարոնեանի սա բանի մը խօսքերը *Հայ Մշակոյթի առթիւ խօսուած ի Մարտէյի փետրուար 11 (1934):* «Որպէս զի իմանալիք Թէ ո՛վ ենք մենք, Անիի աւերակները տեսնել պէտք էր, Բագրատունեաց հարստութեան ի՛նչ փառք, ի՛նչ պատիւ մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան ի՛նչ հոյակապ ցուցադրութիւն: — ի՛նչ կամարներ, եկեղեցիներ. այդ բոլոր տաճարները շինուած են պատերազմներու շառաչին մէջ...: Ո՛հ, այն ատեն կը հասկընայիրք Թէ ի՛նչ էին մեր պապերը, մեր հայրերը իրենց ստեղծագործութիւնները եւ արի արանց ըանակը...»: (*)

Քանի մը տող ալ վարուածանէ:

«Արդ քարուքանդ կը հանգչիս,

Եւ նըշխարներդ ինը դար է որ կ'ապրին,

(*) *Յառաջ, 17 փետր. 1934:*

Ժամանակին ձեռքը չեղաւ այնքան յաղթ Աւիւններդ այդ մըրրիկներուն յանձնելու:

Սմբատի սօս նըժըյգը չի՛ խըրխընջեր,

Ան չի թօթուեր արիւնթաթախ բաշերն իր

Դաժ ձիուն դէմ Աիշինի,

Ու կոչնակներն ու շեփորներն ոսկեցու՜

Որոնց ի լուր թուրը խաչով կը ձուլուէր,

Հոն լըռած են ապրիցնելով իրենց տեղ

Բուռ հաղար սերունդներ:

Այդ լըռութեան ջըղջնկի լոյն թեւին տակ

Կ'աճի եղիճն արտասուքովն աստղերուն»:

Ասոնցմէ զատ ո՛ր հայը չգիտեր հանրաճանօթ դիմաւական Ողբերգը Աղբրանդը վ. Արարատեանի.

«Անի քաղաք նստեր կուռայ,

Չիկայ ընող մի՛ լա, մի՛ լա» եւլլն.:

Անիի աւերակներուն գիտական հիմերու վրայ կատարուած լուրջ պեղումներու նախաձեռնութեան պատիւը պէտք է ընծայել Բրոֆ. Նիկողոս Մառի: Ո՛վ է Նիկողոս Մառ:

Բրոֆ. Նիկ. Մառ, ի հօրէ անգղիացի, ի մօրէ վրացի, կինը ռուս, հայագէտ եւ հայասեր համակրելի գիտնական, անդամ Բեղերսպուրիկի Կայս. Գիտական Ակադեմիայի եւ հայերէնի դասախօս, տեղւոյն Ռուս Կայս. Համալսարանի լեզուաբանական ճիւղին մէջ, 1899 էն ի վեր յաճախ այցելելով Անիի աւերակները, ի սկզբան փորքիկ հետազոտութիւններ եւ ուսումնասիրութիւններ ըրած է, բայց լրջօրէն

իր գիտական պեղումներն սկսաւ 1904ին (*): Այնուհետեւ իր աժառանգին արձակուրդները կանոնաւոր կերպով անցուց Անիի մէջ եւ մեծ զոհողութիւններով սկսաւ մարքել տալ Անիի նշանաւոր աւերակներու փլատակները իրենց կարեւորութեան կարգով:

Բրոֆ. Նիկողոս Մառ Անիի աւերակներու գիտական արժէքը մասնաւոր տեղեկագրով ներկայացնելով Ռեդերս-պուրկի Հնագիտական կայս. կաճառին՝ գիտական աշխարհին մէջ մեծ հետաքրքրութիւն արթնցուց դէպի Անի: Սակայն այս ձեռնարկի համար պարտադիր զոհողութիւններու տեսակէտով մեղանշած է նոյն ատենի Ռուս կայս. Հնագիտական կաճառը: Հազիւ տարեկան քանի մը հարիւր ռուպլիի ջնջին գումար մը տրամադրած է յարգելի գիտնականին՝ որուն Ռեդերսպուրկէն մինչ Անի երթուղարձի ճանապարհաձախին իսկ անբաւական է:

Բրոֆ.ին նիւնապէս օժանդակողն եղած է Ռեդերս-

(*) Այս մասին կարդալ Տ. Գրիգորիս վ. Պալաբեանի (յետոյ եպիսկոպոս եւ առաջնորդ Հարաւ.Ֆրանսայի Հայոց, վախճանած 1934 Հոկտ. 8ին ի Մարսէյ) *ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆԻԻ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ*, Տպագր. Կ. Պոլիս. Մատթէոսեան տպարան 1910:

Անիի մասին գրած է նաեւ փրոֆ. Կ. Յ. Բաամաշեան, հրատարակելով Անիի 24 պատկերներով զարդարուն ալպոմը եւ Անիի, Բագնայրի եւ Մարմաշէնի բոլոր արձանագրութիւնները (223 հատ), Տպագր. փարիզ 1931):

պուրկի հայ եկեղեցւոյ խորհուրդն, տարեկան 3000 ռուպլիի յատկացումով: Բրոֆ.ը ունեցած է իրեն հետ անձնուէր օգնական երեք համալսարանական ուսանողներ: Մանաւանդ ունեցած է գերագանց օժանդակ մը, *Թորոս Թորամանեանը*: Ո՛վ է սա:

Թորոս ծնած է Շապին Գարահիսար, աղբատ Դողագործի զաւակ, որ նախնական ուսումը իր ծննդավայրին մէջ ստանալէ յետոյ, ազգականներու օգնութեամբ կ'երթայ Պոլիս, ուր կը մտնէ Գեղարուեստից կայսեր. վարժարանը եւ անոր հնգամեայ ընթացքը աւարտելով, ի մասնաւորի ճարտարապետութեան ճիւղին հետեւած, 1896 ին կը մեկնի Պոլկարիս, ուր շինարարութիւններով կը յաջողի գումար մը ապահովել իրեն, ասով Արեւելեան ճարտարապետութեան մասին ուսումնասիրութիւններ ընելու. 1900 ին կը պտտի շատ տեղեր, կ'երթայ մինչեւ Եգիպտոս, յետոյ Կուգայ Բարիզ, իր մասնագիտութիւնը կատարելագործելու: 1903ին փրոֆ. կարապետ Բասմաշեանի հրաւերով կ'անցնին Անդրկովկաս, կ'այցելեն Անին, Թորամանեան կ'ուսումնասիրէ Բագրատունեաց փառաւոր շրջանի հայ ճարտարապետութեան կոթողները եւ այնուհետեւ կը մնայ հոն իր բոլոր ոյժերը այդ գործին նուիրելով: Վերջապէս Բրոֆ. Մառ կ'այցելէ Անի եւ կը գտնէ հոն Թորամանեանը: Ահա՛ թէ ինչպէս կը ներկայացնէ Ռուս գիտունը (Մառ) մեր Թորամանեանը: «Ապրելով ցուրտ, չտաքացած սենեակում, անձրեւի ջրով լեցուած մինչեւ ծնկերը (ես ականատես եմ եղել այդ երեւոյթին) նա՛ հասաւ աղբատութեան ճայրը. նա քաղցած էր օրերով, ամբողջովին ցնցոտիներով ծածկուած»:

Թ. Թորամանեան չկարենալով դիմանալ այս տուայտանքին, պահ մը կը դիմէ Էջմիածին, օգնութեան յոյսով, որ անհետեւանք կը մնայ. միայն խաչիկ վ. Դատեանն է, որ այդ միջոցին Զուարմնոցի պեղումներով զբաղած՝ աւերակար Զուարմնոցի կուտայ եւ կը հրաւիրէ զանի այդ աւերակար Զուարմնոցի յատկազօր կազմելու եւ ամբողջ շէնքին վերահաստատման ուրազօր մը պատրաստելու: Թորամանեան կ'ընդունի հրաւերը, իր հսկողութեամբ պեղումներ կը շարունակուին, լրացուցիչ մասերը գտնուելէն ետքը, կը կատարէ վերակազմութիւնը:

1904 էն յետոյ Բրոֆ. Մառ կը հրաւիրէ Թորամանեանը, անոր տալով հարկ եղած դիւրութիւններ, որով ճարտարապետը կ'ունենայ խաղաղ կանոնաւոր կեանք, ինչ որ օգտակար կ'ըլլայ ոչ միայն իրեն, այլ եւ համայն գիտական աշխարհի:

Մառի հետ աշխատակցութիւնը կը շարունակուի մինչեւ 1912, կ'ուսումնասիրէ Ժ. ԺԱ. 'եւ ԺԳ. դաբերու յիշատակարաններ, կ'երմայ նաեւ ուսումնասիրել Անդրկովկասեան Հայաստանի այլ շրջաններու մէջ եղած հայ ճարտարապետութեան աւելի հին յիշատակարաններ (Է. Զ. Եղարբերու): 1908 ին իր աշխատութիւնները կ'ուղարկէ Փեթերսպուրկ Պետական Հնագիտական Քումիթէին, որ միաձայն կ'ընդունի անոր չափազրուծեանց եւ գծագրութեանց գիտական եւ գեղարուեստական խոշոր արժէքը եւ ցանկալի կը համարի ատոնց շարունակումը:

1913 ին Ստեփկովսքի, Բիւզանդական եւ Արեւելեան մեծանուն քննական պատմաբանը, կը հրաւիրէ զինքը վ. Էջմի-

նա, քանի մը դասախօսութիւններ տալու տեղոյն Համալսարանին կից Արեւելեան ճարտարապետութեանց ուսումնասիրութեան նուիրուած վարժարանին մէջ: Չորս ամսուան ընթացքին, արուեստներու եւ գլխաւորաբար ճարտարապետութեան պատմութեան մասնագէտ գիտուններու առջեւ դասախօսութիւններ կ'ուտայ Արեւելքի եւ մասնաւորապէս Հայաստանի պատմական ճարտարապետութեան մասին:

Վ. Էջմիան վարժարանը անոր դասախօսութիւններէն զոհ մնալով, իր տարեկան մրցանակը անոր կը յատկացնէ: Ասկէ զատ, անոր հետ կը պայմանաւորուի հրատարակելու անոր բոլոր աշխատանքները: Այս մասին քանի մը նիւթերու լրացուցիչ ուսումնասիրութեան համար կ'անցնի կովկաս եւ ահա Մեծ Պատեազմը կը պայթի: Քանի մը տարի յետոյ Ստեփկովսքի հիմնուելով Թորամանեանի աշխատութեանց վրայ եւ օգտագործելով անոր գծագրութիւնները, յատկազօրները, լուսանկարները կը հրատարակէ հայ ճարտարապետութեան մասին իր երկհատոր մեծարժէք գործը, որուն յոգացումը Թորամանեանեան յառաջարանին մէջ գրած է. «Հայաստանի արուեստի իսկական ռահվիրան է Թորամանեան, անոր աշխատութիւններուն բով ամէն ինչ յետին մակարդակը կ'իջնէ» (*): Իսկ Մառ գրած է. «Էս ամէնէն

(*) Վ. Էջմիացի այս Բրոֆէսէօրը ի վ. Էջմիա նալկական ճարտարապետութեան վրայ բրած դասախօսութիւններուն մէջ հաստատած է Թէ Հայաստան եղած է օրրան քրիստոնէական ճարտարապետութեան: Եւ այն յետոյ գազաց հաստատել է Ամերիկայի մէջ:

աւելի առողջ լոյս կը սպասեմ ճարտարապետական յուշարձաններու լեզուէն, երբ մենք կը սովորինք զայն հասկըլլընալ, յանձին թորամանեանի կը տեսնեմ այդ լեզուի առաջին ուսուցիչը»: Դժբախտաբար Մեծ Պատերազմը փնացուց անոր աշխատութիւնները Անիի մէջ:

Թորամանեան անցաւ Խորհրդային Հայաստան: Կառավարութիւնը գնահատեց անոր գեղարուեստական ծառայութիւնները, որոնց երեսնամեակին, փետրուար ամսոյ մէջ (1934) վարձատրեց գանի, տալով անոր Գիտութեան Վաստակաւոր Գործիչի տիտղոս եւ յատկացուց կենսամուշակ, բայց անոր մահը չուշացաւ:

Իր մասին գնահատական տողեր նուիրած է Պ. Աբշակ Զօպանեան (*). ահա անկէ առնուած հատուած մը գրութեանս իբր վերջարան:

— «Մեր ազգային մշակոյթի ուսումնասիրութեան կենսական գործին մեծագոյն հերոսներէն մին է Թորամանեան: Կոմիտաս վարդապետը հայ երաժշտութեան վերազարթուցիչը եւ մեկնաբանը եղաւ: Գարեգին եպսկ. Յովսէփեան հայ մանրանկարչութեան եւ քանդակագործութեան պատմաբանն եւ վերլուծիչն էր, իսկ Թորոս Թորամանեան հայ ճարտարապետութեան եւ բարեշրջութեան գաղտնիքներուն պարզաբանողն եղաւ»:

Ս. Գ.

(*) Տե՛ս Ասադաւայ 31 Մարտ 1934, ընդարձակ ուսումնասիրութիւն՝ որմէ, օգտուած եմ:

ՅԱՐԴԱՆՔ ՀԱՅ ԱՐԻ ԱՐԱՆՑ (*)

(Պատմական ակնարկներ)

Հետեւեալները լոկ յիշատակներու փշուրներ են, ռուսաճայ քաջարի զօրավարներու կեանքէն, Գրականութեան Զահով Լուսաւորեալ Աբէսեան զաշտի մեր անմահ հերոսներ անմուտայ:

ՌՈՍՏՈՄ ՄԱՏԱԹԵԱՆ (Կնեազ) իշխան, որ 1826ին Ռուս - Պարսկական պատերազմին դիւցազն հանդիսացաւ, երբ Պարսից Դաւիթառանգ Արբաս - Միրզա 120,000 զօրքով արշաւեց Կովկաս, պաշարեց Ղարաբաղը, տիրեց ամբողջ Գանձակի նահանգին, կը շտապէր Թիֆլիս եւ զայն գրաւելով պիտի տիրանար Անդրկովկասի, ուր նոր հաստատուած էին Ռուսեր: Մեծ վտանգ էր Ռուսերուն, նոյնպէս Հայերուն, որոնց վրէժխնդիր էին մէկ միլիոնի մօտ մահմէտական քնակչութիւնը Հայոց դէպի Ռուս ազգը սիրելութենէն զայրացած:

(*) Այս նիւթը ներշնչուեցանք գրել Ռուսահայ զինուորական եւ գործիչ Գրիգոր Նիկողոսեանի Յիշատակներով (հրատարակուած իբր յաւելուած «Մէմուայի Հավատի» Գերմի, Կ. Պոլիս 1883 Մարտ 11). նոյն պրակը մի բանի Ռուսահայ զօրավարներու մասին արտայայտուած է շահեկան ճանօթութիւններով, որոնցմէ, օգտուեցանք:

Ս. Գ.

Մատաթեան բնիկ Ղարաբաղցի, այժմ գործ ունէր անոնց հետ, որոնց դէմ կռուելով իր նախնիք՝ փառաւոր աւանդութիւններ թողած էին եւ ինքն ալ անոնց յիշատակով վառ՝ կարգի կը դնէ բանակը, հազիւ երեք վաշտ, բայց նախ քան յարձակումը պէտք էր կամաւորներով ստուարացնել իր ոյժը, ժամանակ չափիլ. այս մասին հնարք մտածեց Պարսից յարձակումը յետաճեցու համար հաւաքել տուաւ մօտի գիւղերու ամբողջ գրաստը. ձի, էշ, եզ, կով, հորթ, խոզ եւ հրամայեց վազցնել զանոնք բանակին շուրջ, որով սարսափելի փողի եւ աղմուկ բարձրացաւ. ասիկէ ահարեկելով Պարսիկները յարձակումը յետաճեցին, շուարման մասնուած:

Հնարագէտ զօրավարը այսպէս կասեցուց Արբաս-Միրզայի հեղեղանման արշաւը. նախ ջախջախեց Վրաստանի թագին հետամուտ, Ռուսաց ռիսերիմ արքայորդի Աղեքսանդրի բանակը, որ միացած էր Արբաս - Միրզայի որդւոյն, յետոյ Ամիր խան Սէրտարի բանակը, Ամիր խան կը սպաննուի, բանակը կը քայքայուի եւ Մատաթով սոսկալի ջարդ կուտայ թշնամիին, մնացածները Պարսկաստան կը փախչին եւ Ռուսերը կը տիրանան դարձեալ ամբողջ կովկասի, այսպէս Հայերն ալ իրենց հարստահարիչ Պարսիկ խաներու խժոժութիւններէն կը փրկուին:

Այս զօրավարը, Ղարաբաղցի պարզուկ հաց-թուխի զաւակ, կանուխէն ինքզինքը իրր կատակ կ'անուանէր Ղարաբաղի սեփականատէր իշխան:

Տարիներ վերջ իրօք արժանացաւ այդ պատուոյն: Հայ պատանին թող հաւատք ունենայ թէ երբ նպատակը բարի է, իր մտադրածն կը պատկուի: Ահա Մատաթով օրինակ է փայլուն:

Բայց դժբախտարար Մատաթով յետոյ մոլորեցաւ, կորսնցուց հարստութիւն, պատիւ, անուն, հայ ոգին է որ ստեղծեց զինքը, երբ ան ուրացաւ իր ազգը կրօնավորութեամբ, ամուսնացաւ Ռուս աղջրկան մը հետ, այնուհետեւ խղճէ տանջուած խռով կեանք արեց եւ մի օր ըսաւ իր հաւատարիմ Արթուրին. «Արթիւն, քանի որ հաւատաւ չէի փոխեր, օտար կին չէի առեր, երազի մէջ շարունակ ոսկե փայլ փասեան կը բռնէի. այդ թռչունը իմ բախտըն էր, հիմայ այդ չեմ տեսներ. ազգի անէծքը զիս բռնեց»:

Եւ երբ Նիկողայոս Կայսեր աչքէն կ'իջնայ իր մասին չարախօսութիւններով, Կայսրը իր մօտ կանչելով այս դառն խօսքերը կ'ըսէ, «Դու ինձի համար աւելի յարգի էիր, քանի որ կրօնը չէիր փոխեր, իսկ հիմայ որ ամէն կերպ կ'ուզես քեզ Ռուս ցոյց տալ, ալ քեզ պէս Ռուսեր շատ ունիմ»:

Բայց Կայսեր առջեւ շնորհազուրկ եղած ատեն կը պայթի Ռուս - Թուրք պատերազմը Դանուբի վերայ (1829): Կայսրը Վառնայի անառիկ բլրալէն դժգոհ՝ կը կանչէ իր մօտ պահեստի զօրավարներ եւ

կ'ըսէ. «Ձենէ ո՞վ անպայման խոստանայ վաճառն գրաւել, անոր կուտամ լիազօրութիւն անկախօրէն գործելու»: Մատաթով յառաջ կ'անցնի եւ կ'ըսէ. «Հրամայէ ինձ կամբոյ կատարել»: Կայսրը կը բարեհաճի եւ երեք օրէն վաճառն կ'իյնայ: Բայց բախտաւոր հրամանատարը նենգութեամբ կը թռնաւորուի եւ անհարկու կայսրը յանցաւորները կը պատժէ կախաղանով:

Մատաթովի ամբողջ հարստութիւնը՝ դրամ, գելդեր, ինչքեր ժառանգեց անոր Ռուս կ'ինը, որ յօժար կամբով կտակեց զանոնք Ռուս կառավարութեան, ստանալով ցմահ թոշակ: Արդէն ի՞նչ կարելի է յօսալ օտարութիւններէ. ասի լաւ պէտք է ըմբռնեն մեր ինները, որ երջանկութիւն կ'երազեն օտարութիւններով. խառն ամուսնութիւն կորուստ է մեր ցեղին, ազգային դաւաճանութիւն:

Մատաթով փառաւոր պալատ ունէր Կուր գետին եզրը. անկէ կը դիտէր գետին սաստկաշառաչը ընծացքը, անոր յորձանքներով քաջարի մարտիկին կռուելու բնազդը կը մարզուէր: Յետոյ աւերեցաւ այդ ապարանքը, որուն գետնին վրայ բարձրացան շէնքեր, որոնցմէ մին էր Լոնտոն հիւրանոցը: Անցորդը այս տեղերէն անցնելուն կ'ըսէ. «Հոս երբեմն իշխան Մատաթովի պալատը կար. Մատաթով ուրացաւ հաւատքը եւ անիծուելով ներսէս Կաթողիկոսէն անգլաւակ մնաց եւ այսպէս քանդուեցաւ անոր տունը»:

ԻՇԽԱՆ ՄՈՎՍԷՍ ԱՐԶՈՒԹԵԱՆ ԵՐԿԱՅՆԱԲԱՆՈՒԿ (*)

Իշխան Մովսէս Ի սկզբան անփառունակ սպայ էր Ի Կովկաս, բայց երբ Լեռնականներու դէմ պատերազմներ մղեց, իր ռազմագիտութիւնը փայլեցաւ եւ տասը տարուան մէջ սարսափ ազդեց եւ իբր Տաղստանի բանակի հերոս հրամանատար արժանացաւ թէյմուր խան Նուրայ քաղաքին մէջ կանգնուած արձանին (*): Բոս կառավարութիւնը կանգնել տուած է այդ արձանը անագին

(*) *Երկայնաքաղաքի տիտղոսը, զինուորական պատուանուն, Մովսէսի նախնիք ստացած են Պարսից Թագաւորներէ, փոխաբերական եւ ոչ բառացի իմաստով:*

(**) *Թէյն Մոհր Խան Շոհրաբէ, քաղաք Աղուանից, 40 վերստ հեռու Պետրովսքին, Արեւմտեան հարաւային կողմը, շինուած դաշտահովտի վրայ, ծածկուած պողատու եւ անպտուղ ծառերով: Միջին Տաղստանի դուռ համարուած է այս քաղաքը, այս պատճառաւ Ռուս կառավարութիւնը այս տեղ շինել տուած է զօրանոցներ, ուր մինչեւ 5000 զինուոր կը գտնուէին: Հոն կը նստի Տաղստանի լինդի. կառավարիչը, որուն պալատին արեւելքի դիմացին կը տեսնուի բարձրացած հսկայ եւ Թափձու արձանը Մովսէս Արղումեանի, պատուանդանին վրայ փորագրուած է Ռուս լեզուաւ.*

ԵՐԿԱՅՆԱԲԱՆՈՒԿ ՄՈՎՍԷՍ ԱՐԶՈՒԹԵԱՆՅ, Կառավարիչ Տաղստանի, (1847 - 1853): Արձանը կանգնուած է 1872ին:

(Բնաշխարհիկ Բառարան)

ժայռի վրա, յատկապէս բերում թողաքին կեդրոնը շատ ճախով: Շոն յաղթական դիրքով կ'արձանանայ Ջաքար Սալասալաբի շառաւիղը, երեսը վեհօրէն խոժոռած դէպի Տաղստանի ծիւնոտ եւ մառախլապատ լեռները, կարծես տիրաբար կ'ըսէ այդ գոռոզ լեռներուն: «Որչափ անմատչելի եղան ձեր երկնաբերձ կատարները կովկաս արշաւողներու համար, բայց բիւր անգամ իմ զօրքերով ձեր բարձրութեանց վրայ թռչելուս, դուք ը' կծուած էիք իմ բայքերու տակ»:

Արդումեանի յաղթանակներէն մին էր Դանիէլ խանի պարտութիւնը: Խանը 50,000 զօրով Շամիլի դրօշը պարզած էր Ախսի կոչուած անառիկ բերդին վրայ. յանկարծ հեռուէն կը լսէ զինուորական երաժշտութիւն: Դանիէլ խան կը սրէ ականջները եւ կանչելով իրենները՝ կ'ըսէ. «Տղերք, սա վարազ Արդումը պիտի ըլլայ: Են գիտեմ այդ զուարճասէր իշխանի քնաւորութիւնը, ան կռուի երթալուն երաժշտութիւն կը սիրէ, եթէ ան է, պէտք է շուտով Յողուլ բերդը, որուն պարիսպներուն վստահ չեմ»: Եւ յիրաւի լրտեսներէն իմանալով թէ եկողը Արդումն է, Դանիէլ խան անմիջապէս կը Յողուլ բերդը: Այսչափ սարսափ ազդած էր Արդումը:

Ի՞նչ 15 տարի Տաղստանի զօրաց ընդհանուր հրամանատար, իշխանը մի օր գրեթէ չէր դադրած կռիւներէ եւ Ռազմադաշտէն չէ դարձած առանց յաղթանակի. անոր հաստատամտութիւնը անդրդուելի, երբ միանգամ անմատչելի ամրոցի մը վրայ յարձակումի պահուն վիրաւորուեր է մահառիկ կերպով, արեան առուն վզէն վազած, երբ ա-

ՄՈՎՍԷՍ ԱՐԴՈՒԹԵԱՆԻ ԱՐՉԱՆԸ

բնահոգութիւնը մի վայրկեան աւելի դադրեցնելը կընար պատերազմը ձախողեցնել, Արդումեան ըսած է իր մարդոց. «Շատ հոգ մի՛ ընէք որ ես կը մեռնիմ, նայեցէք միայն ամբողջ առնել: Խսկ եթէ առման ես ողջ չմնայի, անձամբ կարգադրութիւններու համար դերք զիս դազաղի մէջ եւ տուէք զօրացս, որ անպատճառ ամբողջ հասցընեն»: Մի բանի վայրկեանի շփոթութենէ վերջ զինակիցները իրենց պաշտած հրամանատարի խօսքերով խրախուսուած կը յարձակին եւ յաղթութեան դրօշ կը կանգնեն Սնամիին բարձունքին վրայ: Արդում իմանալով այս, կը հրամայէ որ անկողնով

ամբողջ տեղափոխութի, հոն յայժմանակը տօնելու: Այս անձ-
նագործութեան համար մեծ հրամանատարի աստիճան կը
ստանայ:

Յիւսէօսի Բաբեյի համակրանք գրաւած էր իր վեհապե-
տէն, կը վկայէ հետեւեալը: Կայսեր մայրը հիւանդ եւ զառամ,
պառկած էր մահուան անկողինը եւ Կայսրը բան մը չըսե-
լով կ'առաջնորդէ Արդուժը դէպի անոր սենեակը. հիւանդի
աչքերը արդէն իսկ իրենց տեսութիւնը կորստած են —
«Մայր, կ'ըսէ Կայսրը, կը բերեմ քեզ մօտ զօրացս պատիւը
որ քու օրհնութիւնդ շնորհեա անոր»: Սպարապետը շու-
րած ճուղի կը դնէ անոր առջեւ, որ համբուրելով անոր
ճակատը կ'ըսէ. «Փա՛ռք Աստուծոյ փափաքս առի, յայնչափ
անգամ Կայսրը հիացած կը պատմէր ինձ քո մասին»:

Իսկ Արդուժեանի անշահասիրութեան վկայութիւն է հե-
տեւեալը: Երբ Արդուժեան հրաման կ'առնէ Եւրոպա եր-
թալով իր վէրքերը դարմանելու, Տամբայ ելնելէ առաջ Ար-
դուժեանի կը ներկայանայ Կայսրը Յիւսէօսի սպայ մը,
հետն ունենալով մեծ արկղ, Կայսրէն յուրած. «Կեցիք, կե-
ցիք, ուրիշ բան չլինի, այսինքն փող», կ'ըսէ Արդուժեան
եւ բանալով արկղը, կը մնայ տարակոյսի մէջ, չկրնալով
որոշել Յիւսէօսի վերադարձնէ պարգեւը: «Ահա՛ իմ բա-
ժինս, այս ալ Կայսրը սիրուն համար, իսկ մնացածին կա-
րող չեմ տէր ըլլալ»: Այս ըսելով կը վերցնէ ոսկով լի
արկղէն միայն 25 իմքէրիալ ոսկի եւ շուտով Տամբայ կ'ել-
նէ, որպէս զի կրկին արկղը իրեն չվերադարձուի: Կայսրը
Յիւսէօսի երկամեայ կարգասիրութիւն եւ անպայման հնազան-

ճիւն կը պահանջէր, բայց Արդուժեանի համար չէր այն,
սիրալիք կը ժպտի, բայց իր կամբը չուզելով անկատար
Յողով, կը հրամայէ իր բոլոր դեսպաններուն ընդունիլ եւ
մեծարել Արդուժը իբր իր անձը:

Այսպիսի դրուագներ շատ կը պատմէր Լազարէֆ (*),

(*) 1878ի Ռուսո - Ռուսը պատերազմի հերոսներէն էր
Լազարէֆ, որ իր սիրագործութիւններով շահած էր սէրը
Նոյն իսկ իր ընդդիմամարտ հրամանատար Իմամայէ Զազքը
փաշայի. նա ինչան սիրոյ իր լուսանկարը ընծայելով Լա-
զարէֆի՝ ձեռամբ Գրիգոր Նիկողոսեանի, ըսած է. «Կուտամ
իմ վերջին լուսանկարներէն երկու հատ, մին Ձեզ, միւսը
իմ առագ եղբայր Լազարէֆի, յայտնելով ձեզ եւ մեծ պա-
տիս կը համարիմ պատերազմի դաշտին վրայ իրեն նման
բաշ (իգիտ) ակոյռեան ունենալ: Իսկ մեր սուրբը պատեան
դնելնէս վերջ բարեբախտ կ'ըլլամ այսպիսի բարեկամ եւ
եղբայր շահիլ. Թէպէտ մեծ եռանդով կուռեցա՛ր, բայց երբ
մեր մէջ հաշտութիւն եղաւ, պէտք է հաւատարմութեամբ
պահենք հաշտութեան խտտումը ինչպէս մարդ եւ մէքոս
գորական, մեր սիրտականութիւնն է միայն բաշաբար կրո-
ուիլ, երբ հրամայեն. լիաւատ սրտով գրկուիլ երբ խա-
ղալու թեան փողը կը հնչէ»:

Քաջամարտիկ տաճիկ զօրավարի խաբէրը Լազարէֆի
մասին, խիստ անորմ տպաւորութիւն գործեցին Սիւնեաց
վարազի վրայ, որ շարժելով ոգեւորութեամբ առիւծի բաշի
նման թառ գանգուր մնգերով գլուխը, յարեց. «Իմ ու-
ղած մարդն է»: Բայց առելի եւս զգաճուեցաւ, երբ իմացաւ
Յիւսէօսի փաշան քերթ փափագ յայտնեց անձամբ գալ,

որ ԱրդուՅեանի սիրած ձեռնասունն էր, որուն բաշումեան կը հիանար ԱրդուՅեան:

ԱրդուՅեանի անշահախնդրութեամբ տոգորուած էին ընդհանրապէս Ռուսահայ զօրավարներ. անոնց բնաւորութեան գլխաւոր գիծերէն մին եղած է միշտ. Լորիս Մելիքով, Լազարեվ, Տէր Ղուկասով, Շոկոլնիկով փառաւոր օրինակներ են: Հասնելով մեծ պաշտօններու, հրամանատարութեան, Տէր Ղուկասով մեռնելու ժամանակ միայն երեսուն բուրլ դրամ էր ծոցեր եւ ծաղման ծախսը մեծ դժուարութեամբ հոգացեր են իր չունեւոր ազգականներ: Մինչդեռ միլիոններ անցնելով ձեռքէն, կարող էր կէս միլիոն բուրլ գէթ թողուլ իրեն չնչին գումար. իսկ Շոկոլնիկով Տէր Ղուկասովէն ալ վատեմար վիճակի մէջ մեռաւ, Սէպտեմբերին ավերով ոսկի բաշխողը ինք էր կարնոյ պարսպներուն տակ:

1878 երջանիկ ծուական էր: Յուլիսին, կարնոյ նազրկուել Լազարեվի հետ, անոր ծանր կորուստը, կնոջ մահը միջնորդու:

Ամէն բարեմասնութեամբ հարազատ Հայու տիպար էր Լազարեվ, մանաւանդ ընտանեւոր, բովանդակ կեանքը արեւան ասպարէզի մէջ անցուցած մի մարդ, շատ փափուկ սեր կը տածէր դէպի իր գերդաստանը, որ իր կնոջ մահէն յետոյ կ'ըսէր մարգարէաբար. «Այ ժամերս համբուած են Աննայի մօտ երթալու»: Արդարեւ տարի մը վերջ աւանդեց հոգին իր սիրելի զակին գիրկը, թաքնաբանի անապատին մէջ ըսելով. «Այնքան դըր, ես կը մեռնիմ, աման զիս Աննայի մօտ թաղես»: Երկուքն ալ այդ եւ կին այժմ բովի են թիֆլիսի Մայր Եկեղեցւոյ գաւիթը:

հանգին համար համազգային ուրախութեան շրջան, երբ Լազարեվ կոմս Լորիս Մելիքովի նոր յաջորդած գործող բանակի հրամանատարութեան, հիւր էր եկեր Բարձր Հայոց Նախկին մայրաքաղաքը. Հայ, Թուրք, Քիւրտ հաւասար զմայլումի մէջ էին անոր գալուստով. Հայերը հիացած էին Լազարեվի հայրական ու հայկական գուրբանքէն, Թուրքերը անոր ասպետական սեփութենէն, իսկ Քիւրտերը՝ գիւցազնի վսեմ ու ազդեցիկ կերպարանքէն:

Այդ օրերուն ամբողջ երկու շաբաթ մեծ հանդէս կար կարնոյ մէջ. ամէն բերան Լազարեվ կ'ըսէր: Իսկ գինուորները գուարձ երգերով կը մոնթալէին լայնատարած բանակը, փառարանելով իրենց անյաղձ զօրավարը. Իկա աւտեն մը որ նոյն իսկ Լազարեվ, 58 տարեկան դիւցազն, սպարապետ 40,000 զօրաց՝ Հայաստանի պարսիկ կը մասնակցէր, օրինակ տալով անմահ, մեծ վայելուչ ձեւերով իր ստորադաս 15-20 զօրավարներու, Բաստրամաճեաններու տունը սարքած շքեղ հանդէսին: Իսկ կարինէն միկ ժամ հեռու, Ձիֆլիկի գիւղի մէջ, ուր հասած էին, Լիւճայի դաշտերէն վերադարձին հոն կը հիւրընկալուին կարնեցի վաճառական խաչատուրեաններու տունը, հայ գեղջուկէ ձեռքով պատրաստուած համեղ կերակուրները ճաշակելի յետոյ, ամբողջ գիւղը ոտքի ելաւ Թմրուկի հրապուրիչ ձայնով, երբ կարմրայտ պատանի փեսացուներ խմբովին շարունեցան շնորհալի եւ գուարձադէմ հարսնացուներու հետ ազգային օղակածեւ պարը բռնելու. հոն ահա ուժեղ բարձրահասակ պատկառելի ծեր մը ուժանամեայ յանկաբժ երեսաց, ան էր խաչատուրեաններու պապը, ականատես վկայ 1828ի

Ռուս - թուրք պատերազմին և Հայաստանի աւերման, երբ Առաջնորդ Կարապետ Եպսկ. գլուխ կանգնեցաւ հայ զաղ-
ժականութեան. հակառակ Արղումեանի յորդորներուն, ճե-
րուկը ազդու շեշտերով և ոգեւորած ըսաւ. «Ինչ որ է Լա-
զարով Էրզրումի առման, նոյնն էր Մովսէս Իշխան 1828ին,
երբ թուրքեր յալածած, լքելով պատերազմի դաշար, խը-
նուեցան Կարին: Ահա փայլակի արագութեամբ տարածուե-
ցաւ անուն մը, Արղում, ո՞վ էր աս զօրապետը, թուրք բա-
նակը ահարկեղ Հայ Իշխանը. Երկայնարագուկ - Արղում-
եանն էր: Ու երբ քաղաքի անձնատուութիւնը անխուսափելի
եղաւ մի օր ևս մի գիշեր բոլուն սմբակածութենէ վերջ սպա-
րապետ փաշան հրամայեց Առաջնորդ Կարապետ Եպսկ-ի-
որ քաղաքին բանալին աղուհացի հետ Ռուսաց ներկայացնե-
լու համար շտապ. հայ պատուիրակներ ընտրել: Դուրեք է
վեր չտեսնած երազ էր: Մեծայաղճօրաց գլուխը հայե-
րէն խօսող և հայերէն աղօթող մի սպարապետ էր միջակ
հասակով, ուժեղ կազմով, հզօր ձայնով. տչերը խարտաշ,
հայեացքը ազդու և տիրակաւ: «Որդի՛քս, ես էլ ձեր եղ-
բայրն եմ, Լուսաւորչի գտակ» ըսաւ նա պատուիրակնե-
րուն, այնպիսի եռանդով, որ յուզուելով արտասուեցին
պատուիրակները: Այս է պատճառը, որ Բիւրակեան լեռ-
ներու բարձունքին վրայ ապրող խաժաղն ու ուկիհեր հա-
յուհիներ այն ատեններ ևս դեռ երկար ատեն աւանդած են
իրենց Յոթովախօս մանկանց. «Մեծցիր, մեծցիր, իմ սիրուն
զաւակ. Արղում աղա՝ տէտէիդ օրհնենքը Յող պահէ քեզ»:

Բնութեան պարգեւած մենաշնորհը առաքինի մարդոց
երկայնակեցութիւնն է. նոյնն է և մի սուբիմի քսմով: Էթէ

Արղումեանի տոհմը ամբողջ երկու - երեք դար տեսելով,
բազմասերուն է է, դա ապացոյց է անշուշտ այդ վեհանուն
ցեղի արեան մաքուր պահպանման: Այդ ցեղը տուած է
երեսելի սպայազատներ, գնդապետ, սպայ, պաշտօնակալ,
ներկայացուցիչ, Զաքար Սպասալար և Մովսէս Իշ-
խան զօրավարներու: Ասոնցմէ սերած է Յովսէփ Արքեպիս-
կոպոս Իշխան Արղումեան Երկայնարագուկ, որ Կաթողի-
կոս եղաւ: Սա դեռ 26 տարեկանին եպիսկոպոս օծուեցաւ
Սիմէօն Կաթողիկոսէ, եղաւ ևս մեծագործ, հիմնեց Նոր
Նախիջեան, Գրիգորապոլը, ռուս և հայ յարաբերութիւններու
կարող միջնորդ է նպաստ ազգին:

Հուսկ ուրեմն բարձրացաւ Կաթողիկոսական գահը:
Ս. Գ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՎՃԻՌ ՄԸ

Եթէ Աստուած

Կարող չէ մեզի տալ մեր օրուն հացն,
Ան չի կըրնար տալ ո՛չ հանդերձեալ կեանք,
ո՛չ արքայութիւն,

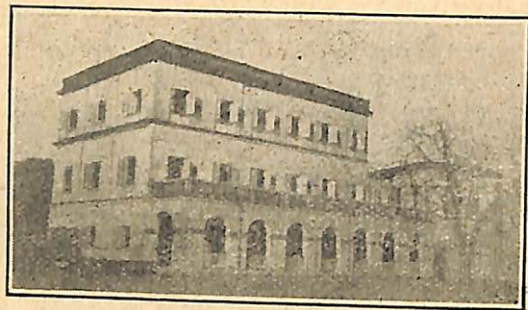
Որչափ ալ բլլայ բարի եւ անհուն:

Սիւն

«Վարք Հարանց»

Եղիշէ Արքեպսկ. Դուրեան

ՀՆԴԿԱՅ ՀԱՌԱՏՔ.— Հնդիկները կը հաւատային
Թէ Գանգէս գետին ջուրն ամէն տեսակ մեղք կը
սրբէ եւ կը քաւէ: Երբ մէկը իր մեղքերը չքաւած
մեռնէր, իր նեխած դիակին մոխիրը Գանգէս գետը
կը Թափուէր եւ այսպէս կը սրբուէր իր մեղքերէն:

ՀԱՅԿԵԱՆ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ,

ԿԱԼԿԱԹԱ

Ծ Ա Ն Օ Թ. — Կալկաթայի Բանասեր վիճակաւոր Ա. Քահանայ Գարեգին Յ. Կիրակոսեան, հեղինակ նորոգ հրատարակուած Պարսկահայ Բառարանի, որու մասին հակիրճ ծանօթութիւններ պիտի կարդան թիւ յետոյ Տարեցոյցիս բնութեցողները, հասեցաւ յղել հետեւեալ ամփոփ տեղեկութիւններ Մարդասիրական Ճեմարանի վրայ: Այս Ուսումնարանի գոյութեան առաջին տարիներուն պաշտօնավարած են Պ. Պ. Ազնաւորեան, Յարութիւն Գալուստ, Ավտաղեան եւ Թադիւղեանց: Այս վերջինը կարեւոր գործեր հրատարակած է: Ճեմարանը

իր դարաւոր բնակացիին նուիրած է քաջուստմն աշակերտներ, պարճանք ազգին: Անոնց շարքը երկար է, յիշենք միայն Մկրտիչ Էմին, պատիւ Հայ Բանասիրութեան, կան նոյնպէս առեւտրական դասէն շատեր, իրենց ազգասիրութեամբ ծանօթ: Ճեմարանի կալուածներուն եւ դրամագլխի ամբողջութիւնը Անգղիական կառավարութեան իրաւասութեան տակ է եւ այս եղա՞ծ է նոյն իսկ Հայոց խնդրանքով, զեղծումներու առաջին առնելու: Կալկաթայի հայ հասարակութիւնը ժողովով կ'ընտրէ տասնեմէկ անդամներէ բաղկացած վարչական խորհուրդ, որոնցմէ երեք անձինք կառավարութեան հաւանութեամբ կը կազմեն ճեմարանի Տնօրէն Ժողովը: Ներկայ վարչութիւնը նշանաւոր գիրք ունեցող ուսումնասէր Հայերէ կը բաղկանայ ճեմարանի խառաջդիմութեան աշխատող:

Այս բարեբարութեան կոթող, մշտական յուշարձան, հիմնադրութիւն առաքինի հոյակապ անձանց, անմահացած ազգի մը երախտագիտութեամբ եւ լաւէտ պաշտելի իրենց յիշատակով անոնք ուսման ջանքերով լուսապայծառ հայ սերունդներուն աւանդելով ազգասիրական ոգի, կը հրամայեն զայն պաշտել միայն:

Ս. Գ.

— Բարոյական օգուտը պէտք է գերադասուի կուսակցական վիճարմնութիւններէ:

Էլւնէստ Ռընան

ՈՐՈՇ ՏԵՆԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԺԵՄԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Ամփոփուած Տ. Գարեգին չոր կողմէ)

1.— ձեմարանը հիմնուած է 1821 Ապրիլ 2ին, արդեամբ Մնացական վարդանանի, Աստուածատուր Մուրաթխանեանի եւ օգնականութեամբ այլ բարեպաշտ եւ ուսումնասէր համազգիների:

Այս տեղ կը դնենք զոյգ բարերարներու նուիրուած արձանագրութիւն քանդակուած ձեմարանի նախասննակին պատերու վրայ, որոնց անգղիերէնի թարգմանութիւնները զանց առնուած են տեղւոյ անձկութեան հետեւանօք:

Ի Յիշատակ

Մնացականի վարդանան Սապետի

Ճշմարիտ Աղգասիի

Կառուցու Արձանս Երախտագիտութեամբ Անդամոց Մարդասիրական ձեմարանի ի Կալկաթա

Ի Նշան Ակումբութեան եւ Յարդամոց

Յոր Ունէր Զոս Ազգ Բըր

Վասն Առաքինութեանց Նորա Յընկերական Կեանս

Եւ Եւանդագին նախանձուն առ ուսումն

Եւ Յաւաքութեան ձեմարանի ի Կալկաթա

Յոր Միշտ Պատրաստական Գտու Անձամբ

Եւ Արդեամբ:

Հիմնադիր Հանդիսացաւ

Մարդասիրական ձեմարանի

Գոյիւր Բըրոլը

Եւ Օգնութեամբ այլոց Բարեպաշտ Հայկազանց
յԱպրիլի 2, 1821

Ծնեալ ի Զուղա ի 6, Սեպտեմբերի 1772
Հանդեալ ի Սէյտապատ, Որ ի Մախուդապատ
ի 14 Հոկտեմբերի 1827:

Նուիրեալ ի Յիշատակ

Աստուածատուր Մուրադխանեան Սապետի

Այս Արձան

Կառուցանի Յանդամոց Մարդասիրական

ձեմարանի ի Կալկաթա

Ի Մշտնջեւաւորեալ Զանուէր եւ Զառաքինութիւն

Վերոյդրեալ

Մարդասիրին, Որ ի Մահուն Կտակաւ թուելով
30 Յուլիսի 1797 Ամի

Աւանդեաց Զպարգեւ Ութն Հաղար

Ռուփեաց ի Նպատ Հաստատութեան

Այսպիսի Ուսումնարանի, Եւ Հանդեալ

Ի Կալկաթա Նաղար 30, 1799

2.— Այժմեան Հոգաբարձուներն են. Պ. Պ. Դ. Ա. Գաւթեան, Յ. Մ. Յարութիւնեան, Մկրտիչ Յովհաննէսեան:

3.— Տեսուչն է Անգղիացի, Անգլիոյ Cambridge Համալսարանաւար:

4.— Ուսուցչական կազմը բաղկացած է 11 հոգուց, վնցը Հայ էինքով:

5.— Աշակերտութեան թիւն է 90 հոգի, բոլրն եւս գիշերօթիկ: Մեծ մասը Սպահանի Զարմահալ գաւառի հայաբնակ գիւղերից են: Նրանք կրթութեամբ եւ դաստիարակութեամբ են եկեղեցու եւ այլ աւանդագումարների արամադրուած միջոցներով:

6.— Նախկին շէնքին յարակից մի այլ շէնք է գնուել վերջերս եւ այսպէս ընդարձակուել է, տալով դպրոցի մի կերպարանք. բակերն եւս միացուելով՝ խաղալու համար որոշ դիւրութիւններ են ընձեռուում: Բակի մի անկիւնում Պ. Պ. Հ. կրէտեանի ծախսով կառուցուած է ալդի ամէն յարմարութիւն. ներով օժտուած մի լոգարան, որի մի պատի վրայ զետեղուած է հետեւեալ արձանագրութիւնը.

«*Հոգատանս այս Հոյակոտայ, պարագայիւքն Հանդերձ, կառուցաւ յամին 1930, արդեամբ եւ ծախիւք ազգասիրին եւ կրթասիրին՝ Պ. Պետրոսի Հ. Կրէտեան՝ մի ի նախկին սանուցն Ճեմարանի, ի պէտս աշակերտացն Դպրոցիս*»:

7.— Հոգաբարձութեան օրով հաստատուել է մի փոքրիկ **Hostel** (Ուսանողների Տուն), դպրոցի արեւելեան կողմում, ուր ձեմարանաւարտ Յառաջադէմ եւ ընդունակ աշակերտներին դիւրութիւն է տրուում մնալու այն տեղ՝ շարունակելու իրենց ուսումնայլ բարձրագոյն դպրոցներում եւ կամ Յետեւիլ զանազան արհեստագիտական Տիւղերի:

Նոյնպէս այս տարի մտցուել է պարսկերէն լեզու, քանի որ այդ լեզուի օգտակարութիւնն ու կարեւորութիւնն անմիտելի է մեր աշակերտների համար, որոնց մեծագոյն մասը վերադառնալով Պարսկաստան՝ գործի տեսակէտից հրամայական պահանջ է այդ լեզուից տեղեկութիւն ունենալը: Ուսուցիչն է ստորագրող՝

Տ. Գարեգին Ա. Քչնյ. Յ. Կիրակոսեան
կալկաճա

Նորատիպ Մատենան

ՊԱՐՍԿԵՐԷՆ - ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Բաղկացած մօտ 800 էջերէ, կը պարունակէ 20 հազար բառեր եւ դարձուածքներ, իր տեսակին մէջ առաջին: Յառաջարանը գրած է բազմահմուտ բանասէր եւ լեզուարան Բրոյի. Հ. Աճառեան, որ ի մէջ այլոց կ'ըսէ.

«Պարսկերէն լեզուի ուսման կարեւորութիւնը մեծ է Պարսկաստանում, ուր դպրոցներու մէջ կ'ուսուցուի այդ լեզուն. սակէ զատ պարսկերէնը անհրաժեշտ է հայ լեզուի ուսումնասիրութեան համար եւ այսօր (*) երբ կը բացուի հայկական ուսումնարանը եւ այդ տեղ զարկ կը տրուի հայագիտութեան եւ հասկընալի է թէ ո՛րքան կարեւոր է Հ. Գարեգինի գործը մեր սկսնակ հայագէտներու համար: Անոնք պիտի գտնեն այս տեղ մի ճիշտ հաւաքածոյ զուտ պարսկերէն ինչպէս եւ պարսիկ գրականութեան մէջ գործածական դարձած արարերէն ու թուրքերէն բառերու: Բառերը դասաւորուած են արաբական գրե-

(*) Յառաջարանը գրուած է 1916ին, երբ Հ. Աճառեան եկած էր Նոր Զուղա՝ Զուղայեցոց գաւառաբարձուի ուսումնասիրութեան:

րով, որոնց կը հետևի անոնց արդի պարսկական ընթերցումը՝ հայերէն տառադարձութեամբ եւ յետոյ անոնց զանազան առումները, ոճերն ու դարձուածքը: Հեղինակն յաջող գաղափարն ունեցած է մէն մի պարսիկ եւ արար բառի մետ որեւիցէ ծագման նշանութիւն ունի հայերէնի հետ նշանակել հայերէն ցեղակից եւ համազօր բառը = նշանով: Այս միջոցով աշխատութիւնը պիտի դառնայ ոչ միայն պարզ դպրոցականներու, անհրաժեշտ մի ձեռնարկ այլ եւ բանասէրներու եւ լեզուաբաններու կարեւոր յուշարար»:

Այս Պարսկահայ Բառարանի մասին գրուած են նպատաւոր գրախօսականներ զանազան աւօրեայ եւ պարբերական թերթերում:

Ի միջի այլոց փարիզի Համալսարանի Արեւելեան Բաժնի Կառախօս եւ «*Revue des Etudes Arméniens*» թերթի խմբագիր յայտնի Բրոֆ. Ֆ. Մագլէւ այսպէս կ'արտայայտուի.

«Պարսկահայ Բառարանը, զոր ինձ ուղարկելու ներուժիւն ստանձնած էք, արդարեւ միաժամանակ հասած է ինձ եւ այս մասին ցերմագին շնորհապարտ եմ: Մեծագոյն խնամով յօրինուած այս Բառարանը շատ օգտակար է ինձ հայերէնի եւ պարսկերէնի բաղդատական ուսումնասիրութեան համար»:

Ե Ր Կ Ո Ի Տ Ո Ղ.— Նոր Պարսկահայ Բառարանի մը պէտքը վաղուց զգալի էր: Կը բախտա-

ւորուինք անոր շնորհիւ Տ. Գարեգին Ա. Քհնյ.ի արք. նաջան Տիգերուն: Սրբակրօն Հայր եկեղեցւոյ սէրը միացուցած գրականութեան սիրոյն, խորապէս ուսումնասիրած Հայ եւ Պարսիկ լեզուներու յարակցութիւնը ձեռնհասօրէն, ընծայած է այս երկը: Ինքը լոկ Հայ Տաճարի մէջ իր բուրվառով ծաւալած խօնակերով չգոհանալով, հզօր Տիգ նուիրած է Հայ Գրականութեան բոլորին ալ ակոռելու ազգին մէջ: Այս բանին ք վարձատրութիւն Հայ Գրութիւնը այս վաստակաւոր բարի Հօր կը մասնանշէ պատուոյ ամուր Գրական Կաճառին մէջ:

Համբոյր Ս. Աջոյն այս մագիստրոս քահանային:

Վ Գ.

Մ Ա Ն Օ Թ. — Սոյն Պարսկահայ Բառարանի մասին Տարեցրոյցիս համար գ. Ի առաձ. էր Բրոֆ. Կարապետ Փափարեան (Տիգրան) ընտիր գնահատական մը, զոր տեղւոյ անձկութեան պատճառաւ ակամայ ոտիպուեցանք զանց ընել:

Ս. ԿԻՒՐԵՂ. եւ Ս. ՄԵԹՈՏԻՍՍ, Պուլվարներու, Նոյնպէս ուրիշ սլաւ ազգերու քրիստոնէութեան առաջին առաքեալներն եղած են: Ասոնք հնարած են Պուլվարներու գրերն եւ այսպէս անոնց գրականութեան հիմնադիրներն եղած են:

Օգտակար Հայ մըն էր սա, որ Պրանսան իբր իր հայրենիքը սիրեց եւ ծառայեց անոր:

Յովհաննէս Ալթըն էր այն, որու կեանքի շուրջ շահեկան ծանօթութիւններ տուաւ Բանասէր տեղակալ Պ. Տիրան թէքէեան իր Լաուսուսնաոիրուած գործով (*): Բացի առկէ յիշեալը հրապարակախօսութիւն մը ունեցաւ այս մասին Մայիս 27ին Սէվրի Մուրատեան Վարժարանի Պէշիկթաշեան Սրահին մէջ.

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱԼԹԵՆ անոր ամփոփումը տուաւ «Ապագայ» (Յունիս 2ին): Ասոնցմէ առաջնորդուած՝ այս հնորագէտ Հայուն կեանքը կը ներկայացնեմ համառօտիւ:

(*) Ահա անոր գործը. — Charles-Diran Tekéian (Licencié en Droit, ancien Commissaire de Marine). MARSEILLE, LA PROVENCE ET LES ARMÉNIENS Marseille, au siège de l'Institut Historique de Provence, 2, Rue Sylvabelle, 1929:

1839 կամ 40ին Մարտիկա կը նաւարկէր Հայ մը՝ որ կարեւոր դեր պիտի խաղար Պրանսայի հարաւակողմը եւ իր անունը պիտի թողուր ապագային, առի Յովհաննէսն էր, որ աւելի վերջը կոչուեցաւ Ալթըն, իր հօր անունով եւ ծանօթացաւ Պրանսայի մէջ տորոնը (*) ներմուծող առաջին անգամ:

Ալթընի կամ Ալթունեանի կեանքը կապուած է շատ մը առասպելական զրոյցներու (**), զորս է շատ մը առասպելական զրոյցներու է թէ աւարդալէ վերջ Պ. թէքէեան հաստատած է թէ անոնք վարակուած են քաղցր պատրանքներով՝ նախապաշարուելով անոր աղջկան՝ Ավինեոնի կոմսութեան մատուցած աղերսագրէն: Այդ առասպելեան մատուցած աղերսագրէն հրաւիրութեամբ մեր արպելներէն չմոլորելու հրաւիրութեամբ մեր արժէքաւոր հեղինակը կազմած է Յովհաննէս Ալթընի կեանքը:

Այս հանճարեղ Հայուն հայրը, Պաթիսթ Յովհաննէս, Պարսկաստանէն եկած է Մարտիլ մուշտակով եւ անդուսէ հագուածներով: Կ'ամուսնանայ Քրանսուհիի մը հետ, երբ հազար ոսկի դրամով առնելով, զոր կը փճացնէ եւ կը ստիպուի հասա-

(*) Ներկի տունի, Garance, քօօք, գրգրլ սոյոյ:

(**) Ամէնէն կատարեալ գործերն են. — Althon et La Culture de la garance, Avignon 1850. եւ J. Tamisier, Vie de Jean Althen et l'Introduction de la Garance, Avignon, Imp. Jacquot, 1839.

րակ արհեստներու պարագիւլ (կէտայեկող, կօշկակար եւյլն): Անոր որդին Օհան Ալթըն, որ քսան եւ հինգ տարի չէր տեսած հայրը, Յրանսա կուգայ եւ կը փորձէ բամբակ մշակել եւ չի յաջողիր կէտմայի պատճառով: Ան գիտէր թէ Ասիական թուրքիոյ մէջ կը մշակուէր աորոնը, ուստի առանց յուսահատելու առաջին անյաջողութենէն կ'երթայ Աւինեօն: Հոն հարուստ սեփականատէր մը Մարքիզ Կոմոն իր հօդերը կը արամադրէ անոր, բայց իր ձեռնբեքեցութեան պտուղը քաղելու ատեն՝ կը մեռնի, երբ արդէն իր համբաւը կը սկսէր թռիչ առնուլ:

Բայց Վոգլիւզցիներ եւ Աւինեօնի հարուստ սեփականատէրեր չեն մոռնար այս ձեռներէց Հայուն յիշատակը, որ տօրնի մշակութեամբ մեծ բախտ պարգեւեց երկրին, անով Յրանսայի Պետական Գանձը եւ ժողովուրդը մեծ գումարներ շահեցան: 1850ին 50 գործարաններ եւ եւ 450 երկանաքարեր հոն կը բանէին. խորհեցան այս Հայուն յիշատակը պանծացնել, որ անձկութեան ժամանակի մէջ երկրին համար եղաւ երջանկութեան պատճառ եւ բացուած ստորագրութեամբ բարձրացուցին արձան մը ժայռի մը վրայ՝ ասկէ վատ երկու արձաններ եւս, նոյնպէս իր իւղաներկ պատկերը, զոր Մարքի տը Կոմոն պատրաստած էր եւ որ կը գտնուէր հնութեանց անկիւն մը, Պ. Թեքեանի շնորհիւ Բոնէրվաթէօնի ուշադրութեան արժանացած՝ իր պատշաճ տեղը դրուեցաւ: Ս. Գ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐԴԱՆԱՄԱՐ

ՀԱՅՈՑ ԹԻԻԸ

Յանդգնութիւն չէ՝ սոսկակաւ անձի մը՝ այս դժուարին հարցը լուծելու ճիգը, փափաքէ մը ծնած ճշդեւութեամբ թէ մեր աղիտահար վիճակէն ի վեր երբ քսան տարիներ անցած են, մեր թիւը ո՛ր յանգնեցած են, ինչպէս փաստաբան Տոքթ. Եղիա Յովհաննէսեան (Պուտաբէշա) հրատարակեց իր ցուցակը «Բաղմալէպ»ի մէջ, որմէ արտատպեց Պոլսոյ «Ազգարար»: Նոյնպէս Պոսթընի «Արմէնիերն» Միթերթը տուաւ ընդարձակ ցուցակ, զոր հրատարակեց «Ապագայ» թերթը: Այս ցուցակներ, նոյնպէս իմս, ակամայ թերութիւններէ վերջ չեն: Պետական գործ է նման ձեռնարկ:

Հնորհակալութիւն պաշտօնական մարմիններու, որոնք հաճեցան դիւրացնել աշխատութիւնս:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ. — 1,200,000: Խորհրդ. Միութիւն՝ 745,000. — (Վրաստան՝ 325,000. — Ասորպէյճան՝ 300,000. — Կովկասի զանազան մասեր եւ Ռուսիա՝ 120,000): 1,945,000

ՍՈՒՐԻԱ եւ ԼԻԲԱՆՈՆ

150,000

Երկու նորակաղմ պետութիւններ, Քրանս. հովանաւորութեամբ: Սուրիա

փոխադրուած է Կիւիկիոյ Կաթողիկոսական Աթոռը, Անթիլիան, ուր կը գահակալեն զոյգ Հայրապետները, աւելի առ Սահակ եւ Աթոռակից Բաբգէն: Հաստատուած է Դպրավանք, որուն Տեսուչն է Շահէ Եպիսկոպոս: Գաղապահները կը կառավարուն Կաթողիկոսական Փոխանորդներով:

ԿԻՊՐՈՍ

4000

Ենթակայ Կիւիկիոյ Կաթողիկոսութեան.— Նիկոսիոյ մէջ է Մեղեքնեան Ուսումնարանը, որուն Վարժապետանոցի Տնօրէն կարդաւեցաւ Տիար Վահան Թէքէեան:

ՀԻՒՍԻՒՍԱՅԻՆ եւ ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ (Արժանթին, Պրագիւ, Մօնթէվիէօ, Գանատա, Քուպա, եւլլն. (*):

151,148

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

6,200

Իր Թեմերն են Յրէզնոյ, Լոս -

(*) Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ մի քաղաքի մշտնջեն Թիւր առանձին ցուցակով Ամերիկայի Առաջնորդարանի քարտուղար Պ.Վահան Քաջունիէ յղուած, ստիպուեցայ միայն համագումարը դնել, նոյնպէս ինչ ինչ վեցակազմական տեղեկութիւններ զանց ըրի տեղւոյ անձ կուսեան պատճառաւ:

Անճէլըս, Ֆաուլըր, Եդեմ, Բիւլի, Օքլէնտ, Սան Յորանչիսքօ, Թուլարի, Սաբրամէնթօ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆ

3,000

Մեծագոյն մասը Երուսաղէմ, Հայֆա, Եաֆա, Բէթղէհէմ եւ Ռեմէ:

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆ, մայրաքաղաքն է Ամման, իր շրջակայ գիւղերով:

300

Պաղեստինի մէջ մուրացիկ չիկոյ, Հայեր առեւտրական իրենք զիրենք կը հոգան: Երուսաղէմի մէջ յախճապուկի գործարաններ Հայոց ձեռքն են: Պաղեստին ունի 16 հայ բժիշկ եւ 11 դեղագործ, կառավարական պաշտօնեայ 12: Ուսուցիչք եւ ուսուցչուհիք 30:

ԵԳԻՊՏՈՍ

50,000

Կը բնակին գլխաւորապէս Գազիւրէ եւ Աղեքսանդրիա. մնացածները Ջակազիկ, Թանիս, Մանուրա, Բորթ-Սալիս եւ Վերին Եգիպտոսի քանի մը քաղաքներ: Գազիւրէ ունի 3 եկեղեցի, Աղեքսանդրիա 2, 10 դպրոց, 3ը աղգային, միւսները անհատական Գազիւրէի մէջ, իսկ Աղեքսանդրիա 5, 2 աղգային, միւսները անհատական: Եգիպտոս նոյնպէս ունի

30է ամեւի հայ բժիշկ, 20 դեղագործ, 40է ամեւի պետական պաշտօնեայ, 100է ամեւի ուսուցիչ եւ ուսուցչուհի:

Եթովպիա, ՍՈՒՏԱՆ

Մեծ մասը կը բնակի Ատիս Ապէս, հոն հիմնուած է նորաշէն եկեղեցի Ս. Գէորգ, կառուցուած Միհրան Մուրադեանի բարերարութեամբ ի յիշատակ իր ծնողքին: Չ վարժարան կայ, Եթովպական քաղաքներու մէջ, ինչպէս Հարար, Տիրէ - Տաուա կան Հայեր: Հովիւն է Տէր Յովհ. Ա. քհնյ. Կէվչէրեան:

ՄԻԶԱԳԵՏՔ, ԻՐԱՔ

Կեդրոն՝ Պաղատա, Աւաջն. Տ. Ռուբէն Եսսկ. Մանսեան: Թեմեր են Պասրա, որուն եկեղեցին նորոգած է բարեսէր Պ. Սիմոն Ղարեպետն: Մուսուլ, Քէրքիւք, Հաղբէլք, Չաւս, Սիւլէյմանիէ:

ԱՆԳԼԻԱ

Որուն 800ը Լոնտոն. մնացածները Մանչեսթըր, Լիւրբուլ, Սաութհորտ, Լոնտոն ունի եկեղեցի, Ս. Սարգիս,

1000

40,000

1300

կառուցուած Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի բարերարութեամբ իր ծնողքին ի յիշատակ: Հովիւն է Տ. Մերութան Ա. քհնյ. Տէր Սոսրով:

Մանչեսթըրի եկեղեցին Ս. Երրորդութիւն, շինուած 1870ին ժողովուրդին նուէրներով, դրեթէ տասնեակ տարի առաջ բոլորովին նորոգուեցաւ: Սորանը սկեղծուած, ելեքարաւանութեամբ լուսադարեց բարեպաշտ Տիկին Վ. Քէօլէեան: Հովիւն է Տ. Մատթէոս Եսսկ. Ինճէեան. ունի Հոգատար Մարմին եւ Բարեսէր Տիկնանց Միութիւն, որ կը նպաստէ աղք. կարիքներու: Ատենապետուհին է Տիկ. Ռոկի Ս. Չաքեան, որուն շուրջ խմբուած են աղանաւիրտ Տիկիներ եւ Օրիորդներ եւ անձանձրոյթ կը յարատեւեն երկար տարիներ իրենց բարեսիրութեան մէջ:

ՖՐԱՆՍԱ

Փարիզ	եւ շրջակայք	25,000
Լիոն	»	15,600
Մարսէյլ	»	25,000

Փարիզ ունի փառաւոր եկեղեցի, Ս. Յովհ. Մկրտիչ, կառուցուած Ման-

65,600

թաշուղի բարերարութեամբ: Հովիւ՝ Վ. Եսսկ. Բիպարեան, կան նաեւ Քաջանայից դաս, Դպրասկետ Նշան Սերգոյեան, ունի նոյնպէս եկեղեցասէր Հոգաբարձութիւն:

Փարիզի շրջականերն ալ կան եկեղեցի, ինչպէս Աւֆորվիլ, Աւուուվիլ, նոյնպէս նախնական դպրոցներ:

Լիոն եւ շրջակայքը կան մատուռներ, որոնք կը ծառայեն իբր մանկապարտէզ եւս, տեղ տեղ վարձովի: Տէսինի Տիկնանց Միութեան գործունէութիւնը կ'արժէ գովեստով յիշատակել:

Մարսէյլ եւս ունի փառաւոր եկեղեցի կառուցուած Պ. Վազան Խորասանձեանի բարերարութեամբ ի յիշատակ իր վաղամեռիկ ամուսնոյն: Իսկ շրջակայքը կան մատուռներ ազգապատկան եւ վարձովի. այս տեղերու մանկապարտէղներու հաստատութեան մեծ դարկ տուած է նորոգ հանգուցեալ Առաջնորդ Գրիգորիս Եսսկ. Պաւլաքեան: Իսկ Նիսի Դպրոց - Մատուռը կառուցուած է Պ. Տիգրան Ջամբէթեանի բարերարութեամբ: Հովիւն է Տ. Սահակ քհնյ. Շամլեան:

ՊԵՆՏԻՔԱ

Կը բնակին Պրիւսէլ, Անվէրս, Լիէժ: Եկեղեցի չունին, տօնական օրերուն՝ Փարիզէն քաջանայ կուգայ եւ պաշտամունք կը կատարէ Անկլիքան եկեղեցին, երկու տեղերն ալ ունին Ազգ. Վարչութիւն:

ԶՈՒՅԵՐԻԱ

Կ'ապրին Ժընէվ, Լոզան եւ շրջակայք. չունին եկեղեցի, բայց ազգասէր հոգաբարձութիւն մը կարելին կ'ընէ ազգային եւ կրօնական ղեւարդութեամբ վառ պահելու: Տօներուն՝ Փարիզէն քաջանայ կուգայ եւ պաշտամունք կը կատարէ: Ժընէվի մէջ է Հայաստան Որբանոց Վարժարանը, որուն անձնուէր տեսուչն է Պ. Նշան Պէկեան:

ԻՏԱԼԻԱ

Որուն 300ը Միլան, միւսները Թորինոյ, Վենետիկ, Թրիեստէ, Պաւի: Միլանի քաջանան է Տ. Եղիշէ Պարսամեան, որ պաշտամունք կը կատարէ Անկլիքան եկեղեցին եւ միւս տեղերն ալ կը հովուէ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Որուն 330ը Պերլին, մնացածները Համպուերի, Տրեդտեն, Միլնխեն եկեղեցի չունին: Հովին է Տ. Գրեգոր Վ. ՇաՀամեան, որ շրջիկ ուսուցչութիւն աւ կ'ընէ հայ աղոյց: Պերլին աղգային Վարչութիւն ունի աղգասէրներէ կազմուած:

ՍԻՍՏՐԻԱ

Վիէնայի հովին է Տ.Եղիշէ քհ. Իւթիւճեան, վարձովի մատուռի մէջ պաշտամունք կը կատարէ, ամէն ինչ կը հոգայ անձնուէր Հոգաբարձութիւն մը:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ

Այստեղի Հայոց մեծագոյն մասը չգիտեր լեզու եւ կրօն, թէեւ ծագուածով հայ. առաջնակարգ դիրք ունեցողներ կան, ինչպէս դատաւոր, փաստաբան, եւյլն:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ, ԿԱԼԻՅԻԱ

Մայրաքաղաքը Վարշաւա ունի միայն 20 հայ:

ՉԵԽՕՍԼԱՎԱՔԻԱ ԲՐԱԿԱ

ԵՌԻԿՕՍԼԱՒԻԱ

300ը Պեկրատ, միւսները Երկա-

500

300

3000

6000

100

500

թուղաբժին երկայնքը. չունին եկեղեցի, քահանայ եւ ոչ մէկ բան:

ՀԵՂԻԱՍՏԱՆ

Որոնց 1000ը Կալկաթա եւ շրջակայք, 1000ը Հոլանտական Հնդկաստանի Ճավա կղզին, մնացածները Պոմպէյ, Պիրմանիա, Սինկափուր, եւյլն:

Կալկաթա ունի եկեղեցի, Ս. Նաւարէթ, երկու մատուռ: Իսկ Պոմպէյ, Ռաքա, Մանսըլէ, Սինկափուր, Պաթալիա, Սուրաբայեա մի մի եկեղեցի: Դպրոց ունին Կալկաթա եւ Սուրաբայա:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Այս թիւը նոյն իսկ նուազ կը գտնէ Բրոք. Կարապետ Փափարեան (թէհրան) եւ զարմանքով կը հարցնէ թէ «Արտասահմանեան թերթեր շատ անգամ 75-80,000 կը նշանակեն, ուրկէ կ'առնեն, մինչդեռ իրականութիւնը սա է թէ Սպահանի մօտ երկու գիւղախումբեր եւ Սուլթանապատի մօտ ալ մի գիւղախումբ կայ, որոնց ամէն մէկը 20,000էն աւելի հայու թիւն ունի, Դաւրէթի մօտ ալ գիւղախումբեր կան, որոնց բնակչութեան թիւը 10,000ը

3000

100,000

կանցնի, ասոնցմէ վերջ կուգայ թէ՛-
րան (10,000), Սպահան (5000), Դաւ-
րէթ (6 - 7000), նոյնպէս հոծ բազմու-
թիւն կայ Սուլթանապատ, Համատան,
Ռէշտ, Եւլլն.»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ	26,000
ՌՈՒՄԱՆԻԱ	26,000
ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ	30,000
ԹՈՒՐԲԻԱ (Պուլիս եւ գաւառներ)	100,000

ԸՆԴՀ. ԳՈՒՄԱՐ 2,694,898

ԽԱՆՅՈԹ. — Այս գումարին վրայ յաւելլի են
վրիպածներ կամ չլրատակուածներ:

Ս. Գ.

ՄԵՐ ՍՐԲԱՎԱՅՈՐԵՒՆ ՆԵՐՍ

ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԱՅԸԲՃԵԱՆ,

Միաբան Ս Յակոբեանց Մայրապետին, Երուսա-
ղէմ. — Ահա խոնարհ վկայութիւն մը, ինձ վաղա-
ժանօթ այս եկեղեցականին ձիրքերուն, օժտուած ազ-
նուական հոգւով: Կը յիշեմ իր Սիմոն, Մեկրոն եղ-
բայները, ընտանեկան համեստ շրջանակն, որոնցմէ
բաժնուած՝ Մատթէոս Եպիսկ. ուխտեց ապրիլ Ս.
Յակոբայ հովանիին տակ, որուն մենաստանին յաղթ

սիւներէն մին եղաւ եւ բոլորանուէր իր կոչումին՝
մասնակից ըրաւ Ս. Յակոբայ Տան՝ վերջերս բախ-
տին՝ իրեն շնորհած պարգեւին. նոր փաստ իր ան-
սահման սիրոյն առ եկեղեցին, ասով նաեւ լաւ եւ
լեւաժողովի տաղանդը ի գործ դրաւ եւ իր վանքին
մայրական գուրգուրանքին ցարդ իրեն ընծայուած՝
հատուց ոչ միայն անընդհատ ծառայութիւններով,
այլ եւ նիւթապէս ալ փոխարինելով: Միշտ ժիր,
արթուն, զուարթարար, տիրական վարմունքով,
իր սրբավայրին սիրով ապրած եւ անոր մէջ ծե-
րացած:

Ինք եւ իր նմաններ շարժանկարի պատկերնե-
րու մէջ շրջան կ'ընեն մտքիս մէջ եւ կը հրճուիմ,
Մատթէոս Սրբազան անոնց մէջ հրամանատար մը,
մանաւանդ Զատիկի խմբան երեկոները շրջապատ-
ուած ուխտաւոր Զեյթունցի հայ քաջերով՝ ուրիշ
նախանձոտ ազգերէ առաջ՝ լուսահանութեան մէջ
յաղթական՝ կը փութացնէր լոյսը Ս. Պատրիարք Հօր:
Այս լոյսերով պայծառացած է իր կեանք. իր իրա-
ւունքն է երկարակեցութիւն:

Ո՛րքան կը մեղանչենք, երբ այսպիսի անձնուէր-
ներ պորտաբոյժ մակդիրով կը կարծենք մրտեչ:
Բայց Մատթէոսներ են, որ պահած են երուսաղէմի
վանքը երկար տարիներով: Ապրի՛ն անոնք:

Տ. ՎԱՐԴԱՆ Ա. ԲՆՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ. —

Լիոնի այս բարի, ժիր, անձնուէր Հայրը, կարծես չարուած մեքենայ մը, բնաւ հանգիստ չունի: Պարտականութիւնն, անոր համար ստեղծուած է եւ շահած է սէրն իր բազմաթիւ զաւակներուն, որոնք վկայեցին իր մասին մինչեւ էջմիածին. այսպէս Արարատի գաւառէն արձակուած Նոյեան աղանին իր կտուցով բերաւ անոր՝ լանջախաչ կրելու սրբատառ կոնդակ:

Տ. Վարդան ոչ միայն աստուածաճաշու կոչումով մխիթարիչն է իր հօտին, այլ ամբողջ իր Տիգերը միացուցած կը կանգնէ սրբարան, կը կազմէ եկեղեցասէր միութիւններ, բարեպաշտիկ քնքուշ հոգիներու խմբակցութիւններով, որպէս զի հայ ցեղը օտարութեան մէջ անվար պահէ իր պաշտելի աւանդութիւններ:

Ուր որ կան մեր Գաղութներու մէջ Տէր Վարդաններ, անոնց անդորր եւ բարօր կեանքին վրայ տարածէ քաղցր հովանի՝ իրենց անուանակցին՝ Մաւրիկոսեան Վարդանի Ս. Հոգին:

Այս է իմ ջերմ իղծս:

Ս. Գ.

ՀԱՅԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻԻՆ

Հիմնադիր Պօղոս Նուպար փաշա

Պօղոս Նուպարի կենսադրին

Կերտուած Տիկին Տառիա Արմ. Կամարականէ (*)

Հիմնուած Գաջիրէ 1906 ին, Կեդրոնատեղի՝ Լօզան,
8, Rue du Grand Chêne: Վերակազմուած 1904 ին:
Վարչական Կեդրոնատեղի՝ Բարիլ 11 Square Alboni

(*) Տաղանդաւոր արուեստագիտուհին Հելիօպոլսի Նուպարեան վարժարանի Շոգաբարձութեան յանձնարարութեամբ Նոյն Կրթարանին մէջ կանգնելու համար կերտած է այս արձանը իբր յատկական յիշատակ մեծանուն Հիմնադրին:

Բարեգործականի ՊաշտօնաՑեղերը իբր հայ կուռնի իր Պուհները փոխ տուաւ ինձ, որպէս զի շրջիմ աշխարհի ամենէն հեռաւոր անկիւններ, ուր հայ բոյրեր եւ եղբայրներ կ'երգեն ազգային վերածնունդի երգ, խմբուած գունակ անուններու տակ, ինչպէս Մշակոյթի Սր, վէճիւրաններու հանդէս, Բարեգործականի Պաշտօն, ելլէն, ելլէն: Ի՛նչ քանախօսութիւններ, ի՛նչ երգեր, ներկայացումներ, ի՛նչ խանդ: Այս ամենուն մէջ եզական է Միութեան Արժանայ Զորեկանի առթիւ (19 Ապրիլ 1931) Նիւ-Եորք տարբուած հանդէսի *արծաթեայ Հարսը*, հանձարեղ յղացում Տիկին Արշալոյս Ա. Գոյումճեանի, կանացի վառ երեսակայութիւն զուգորդուած հայրենասէր մօրի հետ, պատկերացում ազգային հին կեանքի դրուագներով, Բարեգործականի գույնները ցուցադրող դէպքերու:

Ո՛վ պատուակա՛ն ցեղ, ահաւոր ձիւնամբրիկէ փրկուած, բուկի է այտուհետեւ երջանկութիւն, տե՛ս, հայրենիքի երազդ իրականացած է, Բարեգործականի մտածումն է անոր բարգաւաճումը, որպէս զի անպատուար թշուառ հայ խլեակներն Յուլին Հայաստան, վայելեն վարդաստան:

Ի՛նչ բաղբը պահ է, երբ տարաշխարհիկ հայը հեացումով յափշտակուած պիտի տեսնէ, որ իր գաղթականի նաւը կը փախչի օտար ափերէն, հասցնելու զինք իր բնաշխարհը, բայց իր անձկագին սպասումին մէջ իւրովի կը խորհրդածէ այն իմաստուն խօսքին ճշմարտութեան վրայ մէ «բաղբագոյն վայելքներն անոնք են, որ արագահաս քննաքննով յոյսը չեն սպառեր»: Ներգաղթ, այս է ընդհանուր բաղձանք:

Կը մտածեմ թէ Բարեգործականի դերը մասնանշող ամէն դրուատալից արտայայտութիւն, բրտիականտի նպատաւոր, ամենքն ալ հօրագոյներէ հոսքաղ եղած, ոչինչ կը մնայ ինձ, յետամնայ գրականութեան այգեկութիւն. ուրեմն հարկ է լուել եւ թող իմ փոխան խօսին յետագայ միւրեր:

1906 - 1932 Ազգին եւ Հաւրենիքին տրամագրուած Բարեգործականի միջոցաւ՝

727,188 Անգլիական Ոսկի

որուն լոկ Հայաստանի բաժինն է 1921 - 1932 տարիներու

172,275 Անգլիական Ոսկի

Ահա՛ 1934 տարուոյ կտակներ:

Առաջինն է *Տիկին Յակոբեան* փաշայի կտակը, որով Բարեգործականին կը փոխանցուի Եգիպտոսի Սէկին-Էլ-Քամի արդիւնաշատ ագարակը: Կտակին միջնորդ եւ գործակատար եղած է Աղաճոն Պէյ, որով նոյն Բարեգործ Տիկնոջ եւ անոր որդւոյն Լեւոն պէյի ժառանգորդներուն համար զգացուած երախտագիտութեան մասնակից է Աղաճոն Պէյ:

Երկրորդն է Պ. Հեմմոմ Սեթեանի կտակը. յիշեալը իր մօրեղբոր հոգեւոյս Միհրան Սեթեանի ազգասիրական խմբով տոգորուած՝ իւր երկու հասուծարքեր կալուածները 8000 ոսկի արժէքով նուիրած է Բարեգործականի, յետ մահու Հայաստանի մէջ Միութեան ձեռնարկներուն գործածուելու իր անունով եւ իր յիշատակին:

Երրորդն է 4000 Անգլ. Ոսկի, զոր կտակած է Ժրնէլ հաստատուած Պոլսեցի ազգասէր հայուհի մը, Տիկին

Արուսեակ Տէր Զաքարեան, ի յիշատակ եւ ըստ կամա իր
ողբացեալ ամուսնոյն Տ. Ռափայէ Արամ Տէր Զաքարեանի:
Այս Հիմնադրամին եկամուտը, ազնուախոհ նուիրատուին
մահէն վերջ, պիտի յատկացուի, չքաւոր եւ արժանաւոր
աղջիկներու իրր դրամով: Ահա լաւ մտածուած բարե-
սիրութիւն:

Զորքորդն է 8500 Անգլ. ոսկիի նուիրատուութիւն, զոր
ըբաւ Միութեան Գահիրէի վէճէջան անդամներէն Պ. Յա-
կոբեան Պօնտուգեան իր անունով, նաեւ ի յիշատակ իր ող-
բացեալ եղբոր Օջանիկ Պօնտուգեանի:

Սոյն նուիրատուութիւնը պայմանաւոր ըլլալով, յետ
մահու նուիրատուին՝ հիմնադրամին եկամուտները պիտի
յատկացուին, որոշ վճարումներէ զատ, Ա. Էջմիածնայ եւ
Կիլիկիոյ կաթողիկոսարաններու, Երուսաղէմի Պատրիար-
քարանին, Գահիրէի Աղքատախնամին եւ Միութեան ձեռ-
նարկներուն:

Ասոնցմէ զատ հաճոյքով կ'արձանագրեմ Գահիրէ հաս-
տատուած Տեարց կարապետ եւ Յարութիւն Սարեաններու
նուիրատուութիւնը 500 Անգլ. ոսկի Նոր Կեսարիոյ հա-
մար, որուն հիմնադրարին համար քանի մը տարի առաջ 24
Անգլ. ոսկի նուիրած էին յիշեալները. իսկ այս նուիրու-
մով ուզեմ են Նոր Կեսարիայ մէջ վարժարան կառուցանել:

Ահա ազգասէր հոգիներ՝ իրր բարերար՝ անլուելի օրհ-
նութիւններու կ'արժանանան:

Ա. Գ.

Իբր պատիւներ լիաբուռն սփռուին, շատ կարօտներ
զանոնք կը հաւաքեն եւ արժանիքը կը հեռանայ:

Նաբոլէտն

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԷՅ ԱՆԱԹՈՆ

Բարեգործականի ազգօգուտ դերը գնահատուած է
ազգին ընտրանիւն, որոնցմէ մին է Աղաթոն պէյ: Բարիկի
կեդրոնական վարչութիւնը, ազնուական տանտիրուհիի
փափկանկատութեամբ, պատշաճութիւններու գիտակից,
1934 Մարտ 19ին հանդէս սարքեց յիշեալին եօթանաս-
նամակին առթիւ Օթէլ Փլազա - Աթէնէի սրահին մէջ. ուր
գեղեցիկ ճառերով պանծացուցին Աղաթոն Պէյի ազգասի-
րութիւնը եւ հայրիկին կողմէ օրդին՝ Գրիգոր երախտագի-
տութիւն յայտնած է: Ամենէն վերջ բուն իսկ Աղաթոն Պէյի
շնորհակալեաց ուղերձը Նախագահին՝ շատ սրտաշարժ էր:
Յարգելի Յորելեարը հիւանդութեան պատճառով բացակայ
կը կրկնէր շնորհակալեաց հետ՝ աղերս Միութեան նպաս-
տելու:

Նման հանդէսներ տեղի ունեցած են Գահիրէ եւ
Նիւ Եորք, որոնցմէ մեծարանքի հեռագրիներ ուղղուած են
Աղաթոն Պէյի, նոյնպէս ի Նիւ, ուր կը բնակի Աղաթոն
Պէյ եւ այս առթիւ ի պատիւ Յորելեարին 1000 ֆրանք
նուիրած է Միութեան՝ Տիար Շիրինեան, ուղղով այսու լուկ
պրատոնական համակրանքի ցոյցով չմեծարել իր պեփառ
գրացին:

Իցի՛ բազմապատկուի նոր նոր Աղաթոններու թիւը:

— Կարօտը մեր ազգային հիւանդութիւնն է:

Ա. Արփիարեան

ԲՈՒԺԱՐԱՆ ՊԵՏ. ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՁԻ

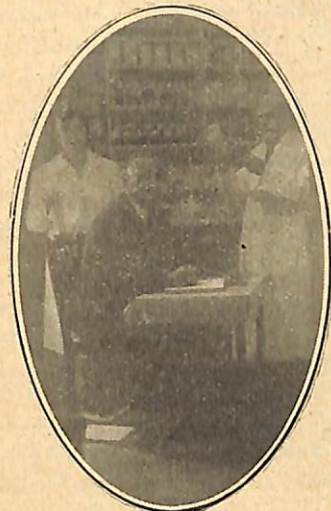
ՏԻԿ. Կ. Յ. ԲԱՍՄԱԶԵԱՆ

Բուժարանը հաստատուած է 1923 ին, Հայ եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ: Անոր հիմնադիրն եղած է Բժիշկ Պ. Քօլօլեան, որուն շուրջ հաւաքուած են յետոյ՝ Բժիշկներ՝ Անդրեասեան, Ալվազեան, Տէր Անդրէասեան, Իզմիրեան, Սօլաքեան, Գրքոյեան, Գրիգորեան, Հովութեան, Բալասան, Տէր Գաւթեան, Էազմանեան, Բամաշեան, Պօյտսեան, Կէօվճեան, Խանճեան, Թաթարեան եւ Ուշարեան, որոնք փոխ ի փոխ այցելած են Բուժարան:

Այս Բուժարանին մէջ ձրիարար կը դարձանուն՝ միջին հաշուով՝ տարեկան հինգ հազար հիւանդ, որոնք կը ստանան նաեւ դրամական նպաստներ. իրենց սնունդին յատկացուելու համար: Ատնց բոլորին հասնելու համար Բարիկ Հայ Տիկնանց Միութեան Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղը, տարեկան 20000 ֆրանքի պիտանէ մը բացած է, որ կը գոյացուի անդամավճարներէն եւ կամաւոր նուէրներէն, որոնց կարգին յիշատակութեան արժանի են նաեւ բացի դրամով գնուած դեղերէն՝ հայ հիւանդներ բուժուելու համար դեղագործական մեծ տուններու կողմէ ղրկուած ձրի դեղերը:

ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ — Բուժարանի հետ անուղղակի կերպով կը գործէ նաեւ Բարիկ Հայ Բժշկական Միութիւնը որուն հիմնադիրներն են Բժիշկ Քօլօլեան, Արմըն, Սալբի, Փաշանեան, Ալլահիվերտի Որդի եւ Ինճէեան, եւ որուն Պատուակալ նախագահներն են՝ Բժ.

Վ. Յ. Թորգոմեան, Կ. Յ. Բամաշեան եւ Արթն. Իսկ ներկայիս Ա. Ատենապետն է՝ Բժ. Եաղուպեան, Բ. Ատենապետ՝ Բժ. Խանճեան, Ատենադպիր՝ Բժշկ. Հայկ Էազմանեան, Գանձապետ՝ Բժ. Քէշիշեան, Խորհրդականներ՝ Բժ. Տէր Անդրէասեան եւ Ս. Սասունի:

Միութիւնն ունի ժառանգութի մօտ անդամներ, որոնք ամիսը անգամ մը կը հաւաքուին եւ բժշկագիտական խնդիրներու վրայ

հաղորդադրութիւններ կ'ընեն:

ՏԻԿԻՆ Կ. Յ. ԲԱՍՄԱԶԵԱՆ. — 1934

Յունիս 15 ին յաջող քննութիւնէ մը ետք Յրանսական Կարմիր Խաչէն ստացած է Օժանդակ Հիւանդապահութիի վկայական, ինչպէս նաեւ 1934 Յունիսի 29 ին ուրիշ վկայագիր մը Տիկն Մարաշալտ Լիոնէի կողմէ ստորագրուած օգալին վտանգի մը դէմ պաշտպանութեան վերաբերեալ:

Տիկին Բաամաջեան՝ որ տարիներէ ի վեր Թանկազին օմանդակ մը եղած է Պետ. Հայ Կարմիր Խաչի Բարիգի Բուժարանին մէջ, կը դառնայ անոր բժշկական մարմնոյն որակեալ աշխատակցութիւն: Ան իր աշխատութեան վարձատրութիւնը փնտռած է միշտ՝ աղքատ հիւանդներու ծառայութեան մատուցած ըլլալու ներքին գոհունակութեան մէջ, գնահատուելով Կարմիր Խաչի բժշկական դասէն:

Տիկինը իր կանացի փափկանկատութեամբ իր ստացած պաշտօնին մէջ գործվանքի առաքելութիւն եղած է, գծութեան հրեշտակ մը՝ րուշագործի թշուառ անտառայիններու տառապանքը ամբողջ:

Այսպէս Տէր եւ Տիկին Բաամաջեաններ իրենց բացառիկ շնորհներով գիրար կ'ամբողջացնեն: Հա՛րկ է ներկայացնել մեր վաղեմի բարեկամը, Բրոֆ. Կ. Յ. Բաամաջեան, հմուտ բանասէր եւ գիտուն միանգամայն, նոյնքան ալ ազգասէր, աւելորդ շողփայփաք է երկարարանել իր արժէքներուն վրայ՝ որոնք համայնքին ծանօթ՝ համակրանք շահեցուցած են իրեն արդէն. իսկ Տիկինը իր սեփական շնորհներով յաջող մրցակից ըլլալ կը Թուի իր պատուական ամուսնոյն:

Բարեբախտութիւն է Հայ Բուժարանին՝ անոնց օգտակար ծառայութիւնը:

Կեանքն անհնար է առանց օդի, օդահաս գործիքներով պարպուած տեղի մը մէջ երբ անասուն մը ձգուի, կը մեռնի, չապրի:

Ծնողքը անիծողին լեւոն կը կարեն, զագգը անիծողին լեզուն արմատէն խլելու է, վառ գի իր ծնողաց ծրնողքն ալ կ'անիծէ:

Խիկար

ԱՇԽԱՒՏ (Charbon)

Աճխախտի ենթակայ են ոչխարը, կովը, այծը, ձին, էջը եւ հագուադէպօրէն նագաստակն ու խոզը: Մարդիկ այդ կենդանիներէն կամ անոնց փոխարէն դիակներէն կը վարակուին ճանճերու կամ ուրիշ միջատներու միջոցաւ: Երբ անոնցմէ մին մէկուն մարմնոյն մէկ կողմը խաճնէ, նախ կը գոյանայ գնգասեղի գլխուն չափ ուռեցք, որ սատիկ կը քերուի, բայց չի ցաւիր: Հետզհետէ կը մեծնայ, նախ գորշ կարմիր եւ յետոյ սևորակ գոյն կ'առնու. հիւանդը Թմրութիւն եւ սարսուռ կը զգայ, մորթը կ'ուռի, ուռեցքը կը տարածուի մարմնոյն վրայ եւ ջերմութիւնը կ'աւելնայ: Վերջապէս մի քանի օրէն հիւանդը կը մեռնի, եթէ ուռեցքը ժամանակին պէտք եղած դարմանումներ չունենայ:

Ուտի այս տեսակ վէրք ունեցողը, առանց նկատի առնելու որ ցաւ չզգար եւ կամ ճանճի մը խաճնելը չէ նշմարած, պէտք է անմիջապէս վիրաբոյժի մը ցոյց տայ:

Գաւառներու մէջ «չօզան եարաք» անունով ճանչցուած այս վէրքը կրակին մէջ կարմրցուած սրածայր երկաթով մը կ'այրեն եղեր: Շուրջ եւ կատուն միայն չեն վարակուի ածխախտէն, որուն ժահրը աւելի վտանգաւոր կ'ըլլայ, եթէ ուրիշի մը փոխանցուի:

Բասթէռ գտաւ անոր մանրէն, անոր օրով Յրանսա կը տառապէր ածխախտի ճամաճարակէ: Այս գիտունը մանրէն գտնելէն ետքը անոր պատուաստն ալ գտաւ, որուն շնորհիւ ցարդ աշխարհի ամէն կողմ միլիոնաւոր կենդանիներ կը փրկուին:

Գ. ԻՃԱՏՃԵԱՆ

Պ. ԳՐԻԳՈՐ ԻԾԱՏՃԵՍՆ, շաջողակ դարցակից մեր, եւ ծնած 1867ին Պալան, հայրը Գարրիէլ, մանկիա-
Թուրայի վաճառական, մայրը Մարիամ, ուսումնական շրջա-

նէն վերջ վաճառականի բով
գրաւիր, յետոյ Միխայիլի
վարչութեան Բիւրոյ ճիւ-
ղին բարտուար, հոն կ'եր-
թալ. աւել տեղ լեզուագի-
տութեամբ զնոյնապէս կը
փոխադրուի Պոլսոյ Կեդրո-
նաւան ին։ Հետեւեալ ար-
ժանիքով կը բարձրանայ
մինչեւ Տնօրէնի պաշտօնին։
Սակաւն երբ անոր 38 ուկէս
տարուան պաշտօնին վերջ
կը տրուի, կը մահէ նախ
Օսմ. Գրամատուն, յետոյ

Ճափոնական Միւլէին կը ծառայէ, այսուհետեւ կը դադրի
գործօն կեանքէ։

Ինձատեան ազգային շրջանակի միջօգտակար, երկար
տարիներ Ատենապետ Սկիւտարու Աղբատանմամբ Տնօրէն
Խորհրդոյ, նոյնպէս Անդամ Ուսումնական Խորհրդոյ։ Իսկ
իբր ուղղամիտ գրող՝ գրիչը նուիրած է Պոլսոյ հայ Թեր-
թերուն։ Այժմ մեկուսացած առանին անդորրին մէջ է Ֆէրի-
գիւղ, կը պարապի ընթերցումներով։ Երկա՛ր կեանք մեր
սիրելի դպրոցականցին։

— Այս առթիւ հանդիմանով կը յիշեմ նաեւ ուրիշ դըպ-

րոցակից մը, **Պ. ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՏՐԷԿՆԵԱՆ**, որ եր-
կար ատեն Միխայիլի վարչութեան ծառայած, ձիապալի
(Ոսկեղջիւր) մեքերանցին տնօրէն եւ այժմ Փարիզ հաս-
տատուած՝ իր ընտանեկան բոլորին մէջ հանգիստ կը վա-
յելէ պատուարեր, հանրօգուտ զաւակներով, բժիշկ, փաս-
տաբան, ճարտարագետ։ Կը Թուի Թէ ինչպէս որ տան տի-
բունին իր հաւնոցին թիւամայր հաւուն կը հոգայ ազնիւ ցեղէ
ծուեր, աշակէս ալ նախախնամողը այս դրախտի ընտա-
նիքին թխումին պարգեւած է կենդանածին եզական գո-
յացումին, այսպիսի զաւակներու ծնունդով վարձատրե-
լու անոնց ծնողքին առաքինութիւնը։

Ս. Գ.

ԱՆՑԵԱԼ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐՈՒ

Լ ՈՒԾՈՒՄԸ

Ա.— Առ, ճառ, օճառ, կաճառ

Բ.— Պարապ.— Պարապիլ

Գ.— Սանդ

Այս լուծումներուն յաջողեցաւ միայն իր մաքի
շնորհներով Տիկին Նուարդ 3. Պէլլէրեան (Պրիւք-
սէլ)։

ԾԱՆՈԹ.— Այս տարի մեր մտացի աշխատակ-
ցունին **ՏԻԿԻՆ ՅԻՄԻ Կ. ՊԷԿԵԱՆ** վաղանցիկ
տկարութեան հետեւանքով ստիպուեցաւ տարի-
ներէ ի վեր շարունակած աշխատակցութիւնն ընդ-
հատել։

ՇԱՀԵԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ

Գետնապիտակ (Ամերիկան Ֆրետերը).— Բակ-
լազգի օգտաշատ բնականիքէն: Կր համի բամբակ-
կարեր երկիրներու մէջ: Կ'աճի նաեւ Հայաստանի
մէջ: Կարեւոր՝ որքան երկրագործական, նոյնքան
ճարտարարուեստական տեսակէտով: Բազմօգուտ եւ
աննդառաւ: Գետնապիտակի կարագը՝ միսի շեր-
տէն մէկուկէս անգամ աւելի ազօթամիութեամբ եւ երեք
անգամ աւելի ջերմոյթ կը պարունակէ: Մէկ լիդր
գետնապիտակը, ուսի տեսակէտով, հաւասար է
ջորտուկէս լիդր եղան միսին, 2 լիդր պանիրի, 33
հաւկիթին եւ 2 կալօն կաթին:

2. — **Կաղին**. — Կենսալազգի բնականիքէն: Կը
համի բոլոր բարեկառն երկիրներու մէջ: Նմանա-
պէս Հայաստանի մէջ: Ոգտակար եւ աննդարար:
Կաղինի միջուկին մէջ հարիւրին 15,62 ազօթային
նիւթեր եւ հարիւրին 66,47 իւղային նիւթեր կան:
Երբ այս երկու նիւթերուն մարդկային աննդառու-
թեան մէջ կատարած դերը նկատի առնենք, կարի-
նին արժէքատու անունը մը ըլլալը յայտնի կ'ըլ-
լայ: Ամերիկացի գիտուն մը կ'ըսէ թէ՛ մարդ մը ապ-
րելու համար, տարեկան առ նուազն 15 փլիկրամ
կաղին ուտելու է:

3. — **Կիլիկեան պիտակ** (Նամ Ֆրետերը). —
Կը համի Հարաւային երկիրներու մէջ: Կ'աճի նաեւ
Հայաստանի մէջ, ուր Մեղրիի շրջանին մէջ գրու-
նուած են իր վայրի տեսակները: Մեծարժէք եւ անըն-
դատու: ձարպով եւ շաքարով շատ հարուստ: Թո-
քախտաւորներու եւ ստամոքսի հիւանդութիւններէ
տառապողներու համար լանձնարարելի: Եւրոպոյ
եւ Ամերիկայի մէջ, անուշիկէններու պատրաստու-
թեան համար, մեծաքանակ պիտակ կը սպառի: Ա-
րեւելեան երկիրներու մէջ պիտակէ պատրաս-
տուած *Լօքուամերն* ու *պագ-Լալամերն* կը խնայեն նաեւ
պողպատակները շատ արգի են:

Ուրեմն կերէք առատօրէն գետնապիտակ, կա-
ղին եւ կիլիկեան պիտակ, որպէսզի ըլլաք առողջ
եւ ուժեղ:

Առողջ՝ անհատապէս եւ ազգովին:

«Ազգերու առողջութիւնը՝ ազգերու հարստու-
թիւնն է»:

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓՈՆԵԱՆ

ՄԱՆՈՒԹ. — Կիլիկեան պիտակներն Այնթապի
սեփական է, սիւսեմամբ անոր Նամ Ֆրետերը անու-
նը գրուած է, երբեք Դամասկոսի մէջ չճաննիք:
Երբեմն Այնթապ ունէր իր պիտակի թագաւորը,
Ողբ. Պետրոս Աշճեան որ ունէր մէկ միլիոն պիտ-
տակներ եւ պիտակի ընդհանուր սպառումը կեդ-
րոնացած էր իր ձեռքին մէջ, իր զաւակներէն մին
այս գործով կը զբաղէր այժմ Ամերիկայի մէջ:

Ի Փարիզ Սէվրի Սամ. Մուրատեան Վարժարան Տնօրէնութեամբ Միւթարեան Հայրերու, ըստ կտակի Հնգրաշայ Բարերար Սամուէլ Մուրատի, ընծայեց այս տարի հետեւեալ ընթացաւորաներ:

Պ. Պ. Արամ Գալէնտէրեան, Խալիկ Ալթունեան, Նորայր Մեարտական, Մարտիկ Եղիազարեան, Վահան Թահմազեան, Ռուբէն Տէր Գալիթեան, Նուսր Երկողոսեան, Արշալիր Խօրիկեան, Արամ Թրեկրեան:

Ասոնցմէ չորսը Պ. Պ. Նուպար Նիկողոսեան, Վահան Թահմազեան, Ռուբէն Տէր Գալիթեան, Նորայր Մեարտական, առգէն իսկ Ճրանսական Պաշաւորէայի գրուոր եւ բերանացի քննութիւնները յաջողապէս անցուցած են, միւսներուն քննութիւնները Հոկտեմբերին յետաձգուած:

Յուլիս 11ին տարեկան հանգէս կատարուեցաւ նախագահութեամբ Առաջագահական Նախարար Պ. Լ. Մարէնի. այս առթիւ երգու ճառ արտօմթնուար մը ստեղծեցին: Տըքթ. Խանճեան Ս. Ռ. Նախկին Աշակերտաց Միւթեան Ատենապետ յորդար կարգաց օրուսի ընթացաւորաներուն իբր երէց եղբայր, մինչ հրամանատար Պ. Զատիկ Խանգատեան Վարժարանին Բաղաքային Տնօրէն, որ Փարիզեան ամէն աղգօգուտ ձեռնարկներու կը

մասնակցի (*), շնորհակալութիւն յայտնեց Նախագահին, եւ խնդրեց որ Նախագահը բարեհաճի վերականգնեալ յոնձնումը կատարել. ինչ որ սիրով ըրաւ հայկապ ճառով մը շնորհաւորելով ընթացաւորաները, Վարժարանը եւ Հայ Ժողովուրդը, աղնուրէն գնահատելով հայկական առաքնութիւններ եւ յորդարելով չվճարիլ, ամուր պահել ցեղային հպարտութիւնը, որուն ոգին, ըսաւ, տեսած եմ հայ բնաշխարհին մէջ եւ բարձրորէն գնահատած:

Այսպիսի հանգէսներ յոյժ ակտիւարար կը նորոգեն մեր մէջ երախտապարտ զգացումներ վեհօգի Բարերարին հանգէտ, նոյնպէս անոր աղնուական նպատակը պահող Միւթարեան Միաբանութեան:

(*) Ինչպէս եւ ժամանակին հանդիսով կարգացինք Թէ Պատերազմական Նախարար Մարէշալ Փէթէնի նախագահութեամբ, Ֆրանսական Բանակի Պահեստի Սպայից ժողովին մէջ Պ. Զատիկ Խանգատեան ճառով մը բացատրած է ամէն տեղ եւ ի մասնաւորի Սուրիոյ մէջ Հայոց ունեցած ջերմագին կապը Ֆրանսական մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան, որոնց կը ծառայեն ձեռք ձեռքի անամ Արար ազնիւ ազգին հետ:

Պ. Զ. Խանգատեանի այս ելոյթին նպատակն է իրեններուն բարօրութիւն եւ հանգիստ ապահովել:

Պ. ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ Կ. ՔԱՅԱԽԵԱՆ.—

Հայ ուսանողին յաջողութիւնը նոր սերունդին մտքի յաղ-
ճանակն է, զոր շահած է Պ.
Յարութիւն, ինչպէս գրած է
«Կոչնակ» եւս (12 Օգոստոս
1933): Յիշեալը կեսարացի
բարի ծնողքի գաւակ, նախ-
կին աշակերտ ՊէլլուՄի
ազգ. վարժարանին, յաջող
ընթացաւ արտ տեղւոյն **Col-
lège Français de Sacré
Coeur**էն. Պարալորէյի բն-
նութիւն անցրնելով՝ առա-
ջին հանդիսացած է բոլոր
Սուրիոյ եւ Լիբանանու ֆը-
րանսական կրթական հաս-

տատուեանց այս տարւան 320 ընթացաւարտներուն մէջ:
Պ. Քայախեան շահած է նաեւ իր տարեշրջանին **Prix de
Littérature** (Ֆրանսական Գրականութեան Մրցանակ),
տրուած յատկապէս փարիզէն եկած Քննիչներու Յանձնա-
խումբէ մը: Առաջին անգամ է որ Հայ ուսանող մը կ'ար-
ժանանայ այս պատուին, գերազանցելով նոյն իսկ Ֆրան-
սացի ուսանողներ:

Պ. Յարութիւն 1933 - 1934 տարեշրջանին տեղւոյն
դպրոցին մէջ Ակադեմի ժան տ'Արքի (Գրական Միու-
թիւն) վարչութեան Նախագահ, առաջին անգամ ըլլալով
իբր հայ այդ պատուոյն արժանացած: Նոյնպէս Մամէմա-

Յիւրի քննութեան մէջ առաջին, դպրոցի վարչութեան **Prix
d'Excellence**ով պատուուած, այս առիւն նուէր ընդունած
դպրոցէն, նոյնպէս Լիլ Մառիմիսի եւ Գոլոնիակի կողմէ:

Պ. Արտաշէս, եղբայր Պ. Յարութիւնի, իր հարազա-
տին հետքերուն հետեւող, ստացած է Ֆրանսերէնի առաջ-
նութիւն: Զերմ շնորհատրութիւն իրենց:

— **Յաւաջ** եւս կ'աւտէ մեզ հայուհիի մը յաջողու-
թիւնը, առաջին հանդիսացած փարիզեան բոլոր դպրոցնե-
րուն մէջ, ամալերջի առիւն բացուած մրցումին փարիզի
բոլոր օրիորդաց նախակրթարաններու ընթացաւարտ կարգի

յաջողագոյն աշակերտներու
մէջ, մասնակցութեամբ 972
հոգիներու, ուր առաջնու-
թիւն շահած է Օր. ԱՐԱՔՍԻ
ԳԱԶԱՂԵԱՆ, որ ստացած
է երկու վկայական (**dip-
lôme**) եւ մէկ բարձրագոյն
վկայագիր (**Certificat Su-
perieur**) նախնական կրթ-
ութեան համար **Mention
Très Honorable** յիշատա-
կութեամբ, նաեւ ամենա-
բարձր մրցանակ (**Prix
d'Excellence**, եւ ուրիշ մրք-
ցանակներ:

Իսկ բոլոր Օր. Հրանշշ Գազազեան, որ այժմ Սօսիէթ
Սովանի մէջ սղագրութեան եւ մեքենայութեան ուսուցչուհի
է, ամէն տարի առաջին հանդիսացած է մրցումներուն մէջ:

Հայ Աստղիկ վարչաւիոյ

(*) Գուցար գորգի վաճառական վանքի Աբր. Տեր Աբրահամեանի, Տնաճ Կ. Պոլիս, 1 Յունուար 1917ին, իր անուանակոչութիւնը կը սարտի Պոլսոյ Պատրիարք Տ. Մեսրոպ Դարոյեան Արաւանի, անոր սանիկն է Օրբորդը, որ ոչ միայն ֆիզիքական շնորհներով գերազանց, այլ եւ լեզուագիտութեամբ, զոր օր. անբիւրեւ, ֆրանսերէն, գերման եւ լեհ լեզուներով, Ուսումնարաններու մէջ իրաւ-
ցուցած:

Հայ ցեղին հրապարքը շեշտով այս գեղեցիկ յայտնութիւնն ի՛նչ գեղեցիկ հրճուանք հայ սըր՝ տեքու: Մէքէ անունը նախնի հայ թագուհիի սեփական՝ կը վերադարձուցանէ անցեալ անկախու-

Թեան շրջանի յիշատակը փառքերով եւ ջինջ ուրախութիւններով:

Ապրիլ հայ ոգին պանծացնող այս նոր թափուհին՝ գեղեցիկութեան անթաւամ ծաղիկներով պսակուած իրաւունք ունին պարծելու հայ օրիորդներ, երբ իրենց ցեղակից մրցորդ մը Վարշաւայի յոյժ սակաււոր բնակչութեան մէջէն՝ յաղթող կը հանդիսանայ Բոլոնիացի բաղմահայլ օրիորդներու: Ուրեմն ան լոկ գեղուհի չէ, այլ եւ գիւցաղնուհի, որ իր հմայքով կախարդած է բոլորֆէսէօրն, գեղագէտն եւ ամբօխը, ինչպէս Պէտղրիչէն՝ որ իր հրապօյրով թոված էր իտալական բանաստեղծութեան հայրն՝ Տանթէն, մեծ բանաստեղծին հոգիին մէջ արծարծելով քերթողութեան նուիրական հօւրը: Տանթէ անով բոցավառ ընծայեց մարդկային հանձարի հրաշակերտ, Աստուածային կատակերգութիւնը:

Ս. Գ.

ՍՐԲԱԶԱՆ ԵՂՅՕՐՍ

Վըսեմ երազոց դիրին անմահական
Ոսկեհուռ խաչը պարզած կուրծքիդ դուն,
Երգէ, աղօթէ, խնկա՛յ յարածամ
Ու եղիւր աղգին Հովիւ քաջարթուն:

Պետրոս Գուրեան

ՈԳԵԿՈՋՈՒՄԻ ՓՈՐՁԵՐ

Զոր քրած են Մեսրոպ Վարդապետ (այժմ Եպիսկոպոս, Լուսարարապետ Ս. Երուսաղէմի Վանքին) եւ գրագէտ Վահան Աւանեան: Հրատարակած են Երուսաղէմ, 1912 ին, Անդրաշխարհեան Ալլադանդ տիպոգրօսով պրակ մը:

Նմոյշ մը նայէն:

«Արեւ, Հայոց ժողո՛ւրդ»

ՄԵՍՐՈՊ ՎՐԴ. ՆՇԱՆԵԱՆ ՎՈՐԷ, սիրտ տրա՛ւ լսել (1900) Հայրիկի իմաստուն խօսքեր:

Ես կ'տեսմ քո բախտի անիւ չի գառնար, մինչեւ դու չսիրես միութիւն: Պինդ կայ քո պապեանակոն Լոյս հաւատքին մէջ: Թէ չանես իմ տաճներ, դու պիտի լինիս խեղճ եւ անանկ ու կը թափառիս աստանդական: Հայրիկի օրհնութիւնից է՛ն ժամանակ չես մնար մահբում, երբ դու չես լինիր անառակ որդու պէս խեռ եւ անգգամ:

Հայրիկ կ'աղօթէ քեզ համար, որ դու Աստուծոյ արեւի տակ լինիս օրհնուած անով տեղով:»

ԶԱՅՐԻԿ

Պիտի պատմեմ այսօր ձեզի զարմանալի մի պատահար.
Հերոսնիս է մեր Տաբեր, ծառաներու միջեւ գոհար,
Երբոր զիջեր մեր բով առինք՝ իրեն ըսի. «Նայէ՛, Տաբեր,
Ամէն ամիս երեքուկէս մեհտիկէ պիտի տամ քեզ.
Ասկէց իզատ հագուեցնեն ու կերակրեմ, գործիդ կուգա՞յ»:
«Հարկաւ, Տէ՛ր իմ, պատասխանեց, դուք վեհանձն էք որ-
պէս արբայ»:

Նոյն օր սաստիկ աշխատեցաւ եւ գիշերը պառկիլ գնաց
Մահիցի մէջ հանգստաւէտ, մեծ վայելքը իր նոր կենաց:
Առտուն կանուխ ծառայ պէտք է, Տաբեր չկայ դեռ կը
պառկի,

Բայց նորեկ է, շատ յոգնած է, արթնցնել է անհարկի:
Սակայն ահա ժամը տասն է, վար չէ իջած այս ժամանակ,
Ան համբերել չէ կարելի, վեր կը վազեմ, «Մօ՛, աւանակ,
Կէս օր կ'ըլլայ, դեռ ելած չես, այսպէս ծառայ կ'ըլլա՞յ միթէ»:
— «Տէր իմ, կ'ըսէ, շատոնց ի վեր ես արթուն եմ եւ միայն Թէ
Կ'սպասեմ որ, ըստ այն խոստման, զոր ինձ ըրիք ազնու-
օրէն,

Հաճիք գալ զիս հագուեցնել, կը Թերանա՞ր առջի օրէն»:

Մ. ՀՈՒՆԿ

— Հրեշտակները մկ անուն ունին՝ Սէ՛ր, սատանա-
ներն ալ մկլ՝ ՆԱԽԱՆՁ: Գրեգոր Օտեան

Այս վերնագրով կը փորձեմ մենէ անդարձ

մեկնողներու յիշատակը յարգել:

ՍՏԵՓԱՆՈՍ Ս. ԱՐԲԵՊՈՍԿ. ՅՈՎԱ-
ԿԻՄԵԱՆ ծնած 1846 Նիկոմիդիա: վաղճանած 1934

Ապրիլին, Սոֆիա: Նի-
կոմիդիոյ նախկին Ա-
ռաջնորդ, որուն կեանքի
վերլուծումը Վ. Հիւկօ
սուած է իր ՄիրիէԼ ե-
պիսկոպոսով: Այսպիսի
կեանքեր լուսերեւոյթ-
ներ են, հիացումի ար-
ժան: Այս հոգեւորա-
կանին տիտղոսն է Ժո-
ղովուրդին արի հովուա-
պետ. իր սրտին ամբողջ
սէրը իտէական՝ ընծայ-
ուած իր հօտին՝ հայ կղե-

քին ուղեցոյցն է: Պարտականութիւնը եղաւ իր ամ-
պէ սիւնը. անոր հետեւելով՝ կոխոտեց փշաԼեց
ճամբաներ հաստատ քայլերով, անապատն եղաւ
անոր՝ դրոստ, ուրիշ անցաւ իր հոգեւոր գաւազնե-
րուն հետ դէպի Գեթսեմանի ձորը. անոր դառնու-
թեան բաժակը քաղցրացաւ իրեն իբր նեկտար
աստուածըմպելի:

Այժմ հեռացած յուէտ, բայց դեռ կարծեո իր սուրբ հոգին իբր խօսուեն արձան Մեմնոնի կ'արձագանգէ անուշ սողմոտերգութիւններ իր զաւակնէրուն ալանջին: Մեր ազգային սուրբերուն դասակից այս հօր յաւիտենական հրճուանք:

ՂԵՒՈՆԴ ԱՐԲ. ԴՈՒՐԵԱՆ, ծնած 1880 Յունուար 1 Սկիւտար, անգլթօրէն զոհուած 1933 Դեկա.

24ին ի Նիւ Եորք: Գառնիկ (աշխարհական անուն) Դուրեաններու զարմիկ, անոնց ընտանեկան սրբութեան խմորով զանգուած, Պէշիկթաշլեանի երգած խարտիշագեղ պատանեկէկն էր, երբ ճանչցաւ զինք այս տողերը գրողը. հետեւաբար անոր սկզբնական փթթումին վկայ՝ սարսեցաւ անոր

կորուստէն եղերական: Կանուխէն աշակերտ Սկիւտարի Ս. Խաչ եւ Պէրպէրեան վարժարաններու, 1899ին Արմաշու Դպրավանք մտած եւ 1901 Մալիս 10ին վարդապետ, հոգեւոր պաշտօններու լըծուած, միեւնոյն ատեն քարոզադիրքեր ի Լոյս ընծայած, հուսկ առաջնորդ Սմբերիկայի, ուր անլուր

ոճրի զոհ եղած: Այս եղեունը սարսաղեցիկ համաշխարհային զայրոյթի փոթորիկ յարոյց. հայ մամուլը բողոք, դատապարտութիւն եւ նզովք արձանագրեց ոճիրը կանխամտածօրէն սարքող եւ ի գործ դնողներուն: Այս մասին երկարաբանելու փոխանյարգենք կարգապահութեան պողպատ ջիղ ունեցող այս եկեղեցականին յիշատակը, որ թերեւս գիտակցաբար դիմագրուեց մահուան:

Իրաւամբ ըսուած է. «Սմէն ճշմարտութեան մրցանակն մահն է»: Լամարդին, Մահ Սոկրատայ:

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊ. ՊԱՆԱՔԵԱՆ, զաւակ ազնուական ծնողքի թոքատ. ուր նախնական ուսումը ստանալէ վերջ, աշակերտած Կարնոյ Սանասարեանի, յետոյ շարունակած Գերմանիա, ուր տիրացած գերմաներէնը օգտագործեց վերջէն Պերլիւնի ազգային դատին մասնակցութեամբ, վարդապետ Արմաշու Դպրավանքէն, վարած պաշտօններ Պոլիս եւ գաւառ, 1892ին Կարին գացած՝ Սանասարեանը Սեբաստիա փոխադրելու, Մեծ Պատերազմին տարագիր՝ մտաւորականներու հետ եւ ազատուած Գերման բարեկամներու շնորհիւ: Իզմիրլեան Կաթողիկոսի ուղեւորութեան ընկերացած՝ յանուն թուրքիոյ Հայ եկեղեցականութեան եւ այս առթիւ հրատարակած երկու գործեր, Ուղեղեւորութիւն յԱնի, Բարեկարգութեան պէտքը Ս. Էջմիածնի: 1927 Օգոստոս 3ին Լոյսն գումարուած Համաքրիստոնէական մեծ Ժողովին մասնակցեցաւ Ղեւոնդ

Սրբազանի հետ Վեհ. Հայրապետի համաձայնով, իսկ 1921ին Կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի, ուրիշ վերջ Առաջնորդ Հայրաւային Յրանալի եւ հուսկ յանկարծամահ հռկտ. Տին (1934), հաղիւ 58 տարեկան:

Պալաքեան Սրբազան աշխոյժ, եւսն դուռն, աղգասէր, խիղաւ, աղգեցիկ, անվեհէր նկարագրով, քննադատ միտք, կողմով մշտաուլգ անխոցեւի նկատուած, որով իր վախճանում անակընկալ սուգ աղգին, իրեններուն (եղբայր, քոյր եւ սիրասուն քեռորդներ):

ՏՍՃԱՏ ԵՊՍԿ. ՊՍՍՄԱՃԵԱՆ, վախճանած Յունիսին (1934): Նախ ուսուցիչ, յետոյ քահանայ, վարդապետ, Առաջն. Տեղապահ Գաթէմունիի 5-6 տարի, վերջը Պոլիս հաստատուած, եպիսկոպոսացած, քարոզիչ Ֆէրիքիւլի Ս. Վարդանանց եւ կեղեցին, անաղք հիւանդութեան զուհ հուսկ ուրեմ:

ՄԵՍՐՈՊ. Ա. ԲՀՆՅ. ՏԷՐ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ, ծնած Պոլիս 1860ին, վախճանած Փարիզ 1934 Յունիս 9ին, սա իր սրբակրօն կենցաղով իր խնկաման բուրումնաւէտ բնաւուեցաւ իր հօտին: Տէր Մեսրոպ իր սքեմին բարձրութեան գիտակից, հեղափոխութիւն, լուսամբտո նկարագրով մեծարեւի, նաեւ խոհեմ ժողովական, աւագերէց Ղալաթիոյ Ս. Լուսաորիւ եկեղեցւոյ, պատուուած էջմիածնէն ակա-

նակուռ լանջախաջով, ծաղկեայ փիլոսով. նախ ուսուցիչ (աշխարհական անուն՝ Գանիէլ) յետոյ քահանայ: Պոստ մէջ կր խորհուէր վեղարի տուչութեամբ պատուել զանի, բայց իր զաւակներուն կոչք հրաւիրեց զանի Փարիզ. ի՛նչ քաղք պանդխտութիւն, իրեններով երջանկանալ: Բայց անակնկալօրէն Լքեց աշխարհը, խցեց ականջները, Հայրեկ Պապիկ յորջորջութեան: Կ'ըսուի թէ այս բարի երէցը շնորհիւ իր գորովալից որդեկին տրամադրած բժշկական հեղինակութիւններու՝ կուտած է իր օրհասի ժամուն՝ յետածգելու չարաշուք պահր բաժանումի, որպէս զի իր պանդխտ զաւակը վերջին անգամ ողջագուրէ եւ այնպէս փակէ աչքերը: Թէեւ իր հոգին որքան ալ իբրեւ թուչուն ուզէ այցելել իր հոգեհատորներուն, բայց անոր այժմու մշտական օթեանին հասցէն է. երկնային փանթէն արդար. ներուն:

ՆԵՐՍԷՍ Ա. ԲՀՆՅ. ԹԱՎՈՒԳՃԵԱՆ, նախապէս հայ եկեղեցւոյ երէց Այնթապի, որուն գրաւումէն յետոյ Հալէպ հաստատուած: Կանուխէն Արմաշու Դպրավանք ուսած՝ նուիրուեցաւ եկեղեցւոյ. իր արժանիքներու մասին կը վկայեն Պ. Արշակ Զօպանեան («Ապագայ»ի մէջ գրած ներբողականով) եւ Բարգէն Կաթողիկոս իր դամբանականով անոր դազաղին առջեւ, ներկայացուցած անոր մէջ բուն մարդը եպիսկոպոսութեան արժանաւոր: Իր կորուս-

ար յոյժ քառնեկի՝ անիծապարտ ոճրագործի մը ձեռքով, խորհիլ կուտայ թէ այսպիսի մահերու առջեւ ճակատագրուած ենք անսփոփ տառապիլ: Բայց չյուսահատինք, այս սփոփանքը նոյն իսկ նահատակ Տէր Ներսէս մեզ կը պարգևէ, իբր նուիրական մատաղ ընծայելով Ստուռոյ սեղանին՝ իր որդին հարգատ, Սաղիմական վարդապետ Հայր Տիրան, հայրենի քանքարը ժառանգ ընդունած եւ տոկոտով շահեցուցած Սիւնի բարձունքին վրայ եւ ապա բազմապատկած զայն էօնոտն բարձրագոյն կրթութեամբ:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՍԱՐՀԱՏԵԱՆ,

Վանեցի, որ իր բնաշխարհէն տարագիր՝ անոր կարօտը մեղմելու ջանաց քնարին փարելով, իր զգայուն հոգիէն բղխած սողերով, լոյս տեսած Տարեցոյցներու եւ հայ թերթերու մէջ: Հաստատուած վերջերս թէհրան՝ սիրուեցաւ իր հոտէն. մահուան մօտ արժանացաւ Ասագութեան եւ ծաղկեայ փիլոնի վեհ. Հայրապետէն: Վերջացաւ իր պանդուխտի կեանքը 1933 Նոյեմբերին:

ՏԻԿԻՆ ԶԱՊԷԼ Հ. ԱՍԱՏՈՒՐ. — (Գրական անուն՝ ՍԻՊԻԼ): Մնած Սկիւտար 1870, մեռած Բերա 1934 Յունիս 18. — Քերթողուհի, գրագիտուհի, ուսուցչուհի, նուիրուած հանրութեան: Արդ թող ներէ իր հոգին, երբ իբր վաղաձանթ յիշեմ ինչ ինչ հակասութիւններ իր առաջին տարիներուն, զոր օր.

ուզեց նախ ըլլալ միանձնուհի իբր կոյս Հռիփսիմէ փայլիւրեանց, բայց յետոյ անսաց մերկեցի յորդորին, փայլիլ ընտանիքի մէջ: Յետոյ յոյժ մատաղ գրարի պաշտպանութեան ախոյեան, մասնակցեցաւ լեզուապայքարի, բայց վերջը աշխարհաբարեաննէրու յարեցաւ, բայց ինչ որ իր մէջ խոր արմատ ձգեց, հայ գրականութիւնը եղաւ. անոր մէջ զինքը անբաղդատելի կը դասանէր. այս էր իր նկարագրին ամէնէն խրոխտ գիծը եւ հազիւ մահուան մօտ զգացած ըլլալ կը թուի ոչնչութիւնը մարդկային յաւակնութիւններու, ինչպէս գրած է իր մէկ աշակերտը (Գամեր Անտոնեան «Ժամանակ» ի մէջ) սա տողերը իրմէ ներշնչուած, «Բան մը գիտնք թէ քան չենք գիտեր, անգիտութիւն միայն»: Ապաժաման խոստովանութիւն, եթէ չէ կեղծ համեստութիւն:

Սիպիլ ճարտարօրէն գործածեց գրիչ եւ քնար, յօրինեց վէպ, քերթուածներ: Դեռ չյիշեցի իր առաջին տարիներուն՝ կազմութիւնը Ազգամուէր Հայուհեաց Ընկերութեան, Հայաստանի աղջկանց դաստիարակութեան նպատակով. իր կեանքի շիջումին Յորելեանի փառքը տօնուեցաւ մի քանի հայաշատ կեդրոններ, երբ կաթուածը իրեն մահ կը սպառնար. արդէն իսկ վաղուց հնչած էր հանգստի ժամը, բայց ինք չընդհատեց իր ջանքը իբր Ընկերութեան պղերգ անդամ, այլ ցլերչ կառչեցաւ ուսուցչական բեմին: Նուիրումի տենչը գրգռիչ ըմպելիի պէս սիրելի եղաւ իրեն, որ թոյն կը կաթնեցնէ կեանքի բա.

ժակին, երբ տարիներն ալ քայքայումի ազդեանշանք կուտան:

Ի պատիւ իրեն սարքուած Յոբէլինական հանդէսներուն՝ ազնիւ հոգիներ Սիպիլի կեանքը պանծացուցին, մինչ ան կը տառապէր մենութեան մէջ, ճակատագիր: Այդ պահուն ո՛րքան քաղցր պիտի ըլլար անոր փոխան խանդավառ ուղերձներու, ձօներու, որոնց գերազմեցը՝ Նիւ եորքի մտաւորականներու ստորագրութիւնը կրող մագաղանեայ ձօնն է, արուեստի գեղոր մը, այս ամէնէն որ եւ է անհատ սիրով կը հրաժարի, միայն թէ տրուի իւրեն՝ վայրի բնութեան մէկ անձանսթ խորշը թաքցած կենսանորոգ բոյսի մը շիւղը՝ որ իր բուծիչ գութութիւնով անհետացնէ կաթուածը իր չարաշուք սրկումներով:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԵԼԻՔԱՆԵԱՆ, ծնած 1830 Կեսասարիա, մեռած 1934 Յուլիս 25ին Ալեքսանդրիա: Սա իր եղբոր Գրիգոր Մելքոնեանի հետ առեւտուրի պարապած, կը յաջողին հիմնել ծխախոտի մեծ գործարան եւ իրենց խոհական եւ ձեռներեց ոգիով զայն բարձրացնել եզական գիրքի: Մելքոնեաններ ամուրի՝ իրենց հարստութիւնը իբր 600.000 Անգլ. ոսկի նուիրեցին ազգին, այս մասին օրինական կտակի գործադրութիւնը յանձնելով Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան:

Ասոնք պարզուկ անհասանելի չբախտաւորուեցան համալսարանական սրահներէ անցնել եւ եղան պերճաշուք իւրենց կողովամասութեամբ եւ հայեցի առաքինութիւններով:

Անուս եւ խոնարհ այս մարդիկ կը շիշեցնեն մեզ այն շուէտացի տգէտ գիւղացին՝ որ իր մտքի թափանցողութեամբ եւ տրամախոհելու ոյժով, լաջողեցաւ գտնել շերմաչափը, թէեւ անկատար, ան Արքիմէդէս մը չէր, բայց իր անշուք կեանքը փայլեցաւ մեծ գիտունի խոխովով: Այսպէս ալ այս Կեսարացի եղբայրներ վեհագոյն նպատակ ընդգրկած եղան Մեծ Բարեբար:

Անոնց ճննդավայրը Ս. Բարսեղի հայրենիքը, սո՛ւրբ հող, կրած է հետքերը մեր հաւատոյ հայ Լուսաւորչի ոտքերուն եւ անշուշտ երջանիկ օր մը մեր Սուրբ օրհնած է Կեսարացի պապեր, որոնց թոռներն են Սերեւս Մելքոնեաններ եւ նմաններ. ասոնք չեղան հաճոյքնճրու գերի, անսիրտ պուրժուաներ, ընդհանուր քամահրանքի նշաւակ, ալ վեհագոյն ներբողներու, ինչպէս Կարապետ Մելքոնեանի դազադին առջեւ Բարգէն Կաթողիկոս, Թորգոմ Պատրիարք, Տիգրան Հաճնլըեան, Ոսկան Մարտիրիկեան եւ ուրիշներ աւանց կեանքի պատկումը հուշակեցին աննախընթաց բարեգործութեամբ:

ԲՐՈՑ. Յ. ԳՕՅԱՆԵԱՆ, ծնած Հասի Քեյս (Սըվազ) 1868ին, մեռած 10 Յունիս 1934, ուսուցիչ եւ հասարակական գործիչ, ուսած Մարգուանի գուլէժը, յետոյ Անգղիոյ մէջ կատարելագործած, իր գործերն են բանաստեղծութեանց հատորներ, Մայրենի Լեզուի ընթացք լաւ գնահատուած, 1910էն ի վեր ուսուցիչ եգիպտոսի մէջ:

ՅՈՎԱԷՓ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, ուսուցիչ, ազգային գործիչ, վերջին անգամ տեսուչ Հելիօպոլսի Նուպարեան վարժարանին, մեռաւ Մարտին (1934):

ՄԻԲԱՅԷԼ ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ, ցեղափոխական գրագետ, վէժէրան անդամ Գաշնակցական Կուսակցութեան, որուն նուիրեց երկարատեւ շրջան: Կաթուածահար յանկարծամահ ի Մարսէյ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹԷՄՄՕԵԱՆ, ծնած Կիլիկիա, Նուսարեան Սան, ընթացաւարտ Պրիւքսէի Համալսարանին Մանկավարժական Գիտութեանց, եռանդուն անձնուէր հայ մշակոյթի, ուխտած ուսուցիչ ըլլալ: Մինչ հայ ուսուցչութիւնը գրեթէ առհասարակ ինքնաբոյս ծաղիկն է դաստիարակութեան դաշտին, Թէմմոսեան համալսարանական ուսմամբ օժտուած առաքեալն է: Իր վերջին արձակուրդին՝ Պրիւքսէ բնակող բարեսէր Պ. Արմէն Մըսըրեանի ազնիւ օժանդակութեամբ այցելեց Յունաստան, ուր 30է աւելի մանկավարժական դասախօսութիւններ ունեցաւ եւ ազգը երբ պիտի օգտուէր անոր Թանկ նուիրումէն, զրկուեցաւ աւտոր տարածած կորուստով: Անոր երկտասարդ կեանքին յոյսերը խամրեցան, որովհետեւ խեղճ Թէմմոյեան նմանեցաւ այն ծաղկալից տունկին՝ զոր անեղ մըրիկ մը արմատաքի կը թաւալէ գետին, աւաղ:

ՅՈՎԱԿԻՄ Ս. ՅԷՐՄԱՆԵԱՆ, ծնած 1871 Սիմ Հաճի Բէյ. մեռած 27 Մայիս 1934, ընթացաւարտ Մարգուանի Անաթոլիա Գոլէճէն: Նախ ուսուցիչ, յետոյ առեւտրական, ազգասէր, լրջամիտ, պարկեշտ գործիչ: Հաստատուած Լօզան, ուր գործէ ձեռնմափ հիւանդութեան պատճառաւ, կը պարապի ընթերցումներու, յօդուածներ գրելու: *Կոչնակի* մէջ իր գրածներն ուշագրաւ կ'ըլլան,

Լօզանի Խորհրդածողովին շուրջ ծածկանուններով եւ պահմը կը շփոթեցնեն զինք Մինաս Չերազի հետ: Բացի *Կոչնակէն* գրած է ուրիշ հայ թերթերու:

Ինք կը վերաբերէր Աւետարանական համայնքին, բայց լուսամիտ հայ էր, բարեսէր, գնասիրտ, Բարեգործականի անձնուէր, նոյնպէս Պրնեանի Որբանոցին, որուն համար 1931ին Ամերիկա մամբորդեց Տեսուչ Պ. Ն. Պէլեանի հետ. նպաստ հաւաքելու:

Այսքան յիշատակութիւն բաւ չէ՞, բայց ես դեռ կը յամենամ յիշելու համար խղճամիտ ուսուցիչ մը, **ԱՐՄԵՆԱԿ ՊԱՂՏԱՏԷԱՆ**, վերջին անգամ պաշտօն առած Պոլսոյ Գարակէօզեան Որբանոցին (Շիշլի) եւ **ԼԵՒՈՆ Ա. ՄԱՂԼՄԵԱՆ**, անոնցելի մարտար արուեստագէտ ոսկերչական ձիւղին, նաեւ վաղամեռիկ հոգեակ մը, Բանասէր Բժշկապետ Վահրամ Յ. Թորոգմանի որդին, **ԱՐԱՄ-ԹՈՐԳՈՄ**, ծաղիկ քնքուշ, որ անհետացաւ, երկնային դրախտին մէջ վերնձիւղելու, նոյնպէս ընտանիքի շնորհազեղ Թագուհին, **Տիկին ՄԱՌԻ Գ. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԷԱՆԻ** այն իմաստուն Նեստորի տան պայծառ մառապայթ, որ սուգուեցաւ աւելի գեղեցիկ աշխարհի մը լոյսերուն մէջ:

Անուշաբ՝ իր խունկ կենազնաւ սիրելիներու եւ երկա՛ր կեանք շայոց ազգին:

Ս. Գ.

Հազիւ Տարեցոյցիս վերջին էջերուն հասած խորին տխրութիւն մը կը կը ճնշէ զիս յանկարծ. Գարակէօզեան Հոմի Տրդեհը (նոյեմբեր 17ին) ներքին փոթորիկ յարոյց իմ մէջս. անոր բտմանիկ պատկերը շղթայազերծ արշաւով համայնակուլ կոյր տարրին՝ ի տես կը մնայ Տարտարապետութեան գեղեցկագոյն գոհարէ մը, հռչակաւոր Կոտի-Նիէռի դղեակէն, սեփական Թուծովիլ Գուբսին, որուն տիրացած հայ Բարերարը, Պ. Միհրան Գարակէօզեան, ազնուական մտածումով ընծայեց հայ ուսանողին իբր երանաւէտ օճեան, տաճար լուսոյ: Սակայն դժխեմ ճակատագիրը նախանձեցաւ այս երանութեան եւ ահա այժմ այդ շքեղ դաստակերտէն, աւերակոյտ մը կը մնայ, որուն փլատակներուն առջեւ երէկի զուարթ բնակիչներ լի անձկութեամբ, հազիւ գապած իրենց խռովըր, կ'աւաղեն այս ահաւոր անգութ հարուածը, արտասուագին դիտելով իրենց ինչքերու գերեզմանը:

Բայց օ՛ն, մէկդի յուսահատութիւն, Գարակէօզեան Հոմը իր մէջ կը կրէ նուիրական հոգին վաղամեռիկ սրբելի մը. այդ հոգին անբաժան է իր իր Հոմէն, որ պիտի կանգնի իբրեւ Փիւնիկ իր մոխիրներէն վերածնած:

ՕՐԱՅՈՒՅՆ 14—48: Արեւու Մագում եւ Մայրամուտ, 49—50: Հանգիստ Տեսուն Եղիշայ Գուբեան, Երանաշնորհ Պատրիարքի Երուսաղէմի, 51:

Գրական, բանասիրական, հասարակական:

Աշտիշատ եւ Էջմիածին, *Բակ*, 52: Մաղիկներ Հայ Մտքի Բուրաստանէն, *Հ. Ղ. Մ. Աւիշան*, հաւաքեց, *Խուրին Հայկազն*, 59: Առկայծ ձրագ, *Դանիէլ Վարուժան*, 60: Հին Մատենադարան մը, *Բրոֆ. Կ. Յ. Բամաջեան*, 62: Ալպոմ, Աղբը. Փանոսեան, 64: Երկու Բարերարներու բողոքը իրենց գերեզմանին, *Հ. Եփրեմ Ծ. Վ. Ապրույեան*, 65: Հին էջեր, Կրամ, *Ռ. Յ. Պէտր-պէրեան*, 70: Արձակ բանաստեղծութիւններ. — Բոցարձակ բոյրեր. — Արեւելեան ցնորը, *Հ. Ս. Երեմեան*, 73-74: Հայաստան, *Ռ. Սեւակ*, 76: Հին էջեր. — Կուսակցական եւ ոչ - կուսակցական, *Բիւզանդ. Բէշեան*, 77: Նկարագրի աշխուհիւն, Բնախոսական դաս, (*Լոյս*), *Մ. Մինասեան*, 81: Գեղծն տառերու գիտին, *Օտոքար* 82: 4000ներու գաղթը ի Ռուսիա, 83: Ազգային դիմագիծ, *Ս. Գ. 84*: Ս. Սահակին եւ Ս. Մեսրոպին (Ուղերձ), *Մեւքոն Կիւրճեան*, 87: Հայերէն, *Վահան Թէքեան*, 89: Յորեկեան վահան Թէքեանի, *Սահակ Բ. Կաթողիկոս*, 90: Ահագանգ, *Ս. Գ.*, 92: Ազգային յորդորակ, *Գարեգին Եզպէ. Սրուանձտեանց*, 96: Բայ-լերգ ժառանգաւորաց Ս. Յակոբեանց, *Թորգոմ Պատրիարք*, 98: Հայրենիքի պատկերը, *Ս. Գ.*, 101: Նորա-

Թեև Թոշնիկը, *Վանատուր*, 106: Մանկիկի մը ծնունդը, *Ս. Գ.*, 108: Գրքին փառքը, *Ս. Գ.*, 113: Հին էջեր, Վարէ՛, որդեակ, Հեղինակն անծանօթ, 119: Ազգագրութեան Թելադ-
 րանքներ, *Ս. Գ.*, 123: Քիչ մը պատմութիւն, Հայկ Նա-
 հապետ, 128: Մանկական դաստիարակութիւն, *Յովնան*
Փաւադաշեան: 130 Հիստային Բիրմանիոյ Հայոց եկեղե-
 ցին, Համբ. Բճնյ. *Վարդանեան*, 135: Հայ-Հոռվա-
 կան, Հայ-Բողոքական, *Ս. Գ.*, 139: Անի, եւ Թորոս Թո-
 րամանեան, *Ս. Գ.*, 145: Յարգանք հայ արի արանց, *Ս. Գ.*, 153: Հայկեան Մարդասիրական ձեմարան, Կալկաթա,
Գարեգին Ա. Բճնյ. Յովհաննէսեան, 166: Կորա-
 տիկ մատենան. — Պարսկերէն հայերէն բառարան, 171:
 Յովհաննէս Աւթըն, *Ս. Գ.*, 174: Ազգային մարդահա-
 մար, *Ս. Գ.*, 177: Մեր Սրբավայրերէն ներս, *Ս. Գ.*, 186:
 Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութիւն, *Ս. Գ.*, 189:
 Երուանդ Պէյ Աղաթոն, 193: Բուժարան Պետական Հ. Կ.
 Խաչի, 194: Ածխախտ, *Գ. Իճատեան*, 197: Անցեալ
 տարուան հանելուկներուն լուծումը, 199: Շահեկան գի-
 տելիքներ, *Սեպուհ Ստեփանեան*, 200: Ուրախ խապ-
 րիկներ, 202: Օր. Միքէ Տէր Արքայապետ, *Ս. Գ.*, 205:
 Ոգեկոչումի փորձեր, 209: Քիչ մը ծիծաղ, *Ս. Հունկ*,
 210: Տխրունի, 211: Տխուր դէպք մը, 222:

Imp. A. DER AGOPIAN
 17, Rue Damesme - Paris

ՀԱՄԱՐԱՐՁՈՒՄ ԲՆԵՅ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ի լոյս բնծայած է հետեւեալները, անհրաժեշտ բոլոր
 հայ եկեղեցիներու:

1.— *Երգեցողութիւնք Ս. Պատարագի* (Մ.
 Էլմալանի). Զայնանիչները իջեցնելով եւ լուս-
 ուածով, քնդարձակ մեծադիր հրատարակութիւն:
 Տպգր. 1932 թանգուն: Այս գործին տպագրութեան
 ստատարած է Բարեպաշտութի Տիկ. Էթէլ Ա. Կ. Մար-
 տին ի յիշատակ իր ծնողաց:

2.— *Դարաց Երգեցողութիւնք Սրբոյ Պատա-
 րագի*, դարձեալ ձայնանիչներու իջեցումով եւ լու-
 սելուածով: Տպագրութեան ստատարողներն են, Պ. Ա.
 Բամալիս Տէր Գառնարեան, Ռանգուն եւ Բարեպէր
 Պ. Գալիմ Գալիմեան, Կալկաթա: Տպ. Ռանգուն:

3.— *Երգեցողութիւնք Կիւրակաւմաից եւ խա-
 դաղական ժաման, Ազգայնաց, Կալմուսա՝ Տէր*
Հօր ջանքերով, լոյս խնդրանք իր աղջկան Օր.
 Պերճանիի, փոփոխութեամբ հայ ձայնանիչներու
 եւ ներդաշնակութեամբ երգչախումբով: Տպ.
 Ռանգուն: Այս գործին տպագրութեան մեկնումս է-
 դած է ազգատէր Պ. Պետրոս Զ. Կրէտ, Կալկաթա
 իր ծնողաց:

Այս երեք գործերէն առս
 փափաքողներ մեր երուսա-
 նէն, իսկ երկրորդը Անիի իս

Հայաստանի Ազգային գրադարան

NL0434311

13470

Կրթական քաղաքական վարչակ մշակ Պ. Յու-
կոբ Դ. Նիկողոսեանի օգտակար դատագրքեր.

1.— *ՓԵՏԱԿ*, Քերական - Ընթերցարան, պատ-
կերազարդ, հայ լեզուի ընթերցման կանոններու հա-
մաձայն յօրինուած: Գին՝ 30 սէնդ:

2.— *ՓԵՏԱԿ*, Ընթերցարան հայ մանուկներու,
Ա. գիրք, պատկերազարդ: Գին՝ 50 սէնդ:

Մտնաւոր զեղչ Արտատոշմանի համար:

ՏՊԱՐԱՆ Զ. ՏԷՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

17, Rue Damesme, Paris (13)

Փարիզեան այս Հայ Տպարանը ազգուած
միջավայրին գեղարուեստական նրբութեամբ
և. ձաշակով, բաւ այնմ կը պատրաստէ իրեն
յանձնուած գործեր և. ուսի բնական է, որով-
հետեւ Պ. Յակոբ գիտակից արուեստագէտ մը
ըլլալէ առաջ զգայուն տակաւապէտ գրագէտ
մըն է և. այս գնահատելի գերազանցումե-
նէն լայնօրէն կ'օգտուին Պ. Յ. Տէր Յակոբեանի
դիւնդներ:

Կարեւոր հասցէ

ՄԻՄՈՆ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆ

1. Place Gare des Vallées. Bois Colombes

Seine (France)